सूरतुल मुजादिलः-५८

سُوْرَةُ الْمُجَادِلَةِ

सूरः मुजादिलः मदीनामा अवतरित भएको तथा यसमा बाइस आयतहरु एवं तीन रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِيْ تُجَادِلُكَ فِيْ زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيْٓ اِلَى اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۗ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ①

(१) निश्चय अल्लाह (तआ़ला) ले त्यस स्त्रीको कुरा सुन्यो जो तिमीसित आफ्ना पतिका विषयमा विवाद गरिराखेकी थिई तथा अल्लाहका समक्ष गुनासो गरिराखेको थियो, अल्लाह (तआ़ला) ले तिमी दुबैका कुराकानी (वाद-विवाद) सुनिराखेको थियो, निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) सुन्ने-देख्नेवाला छ ।

اَلَّذِيْنَ يُظٰهِرُوْنَ مِنْكُمْ مِّنْ نِّسَآئِهِمْ

(२) तिमीहरुमध्ये जो मानिस आफ्ना पत्नीहरुसित ज़िहार गर्दछन् (अर्थात् उनीहरुलाई आमा भनी

[1]यो संकेत हो आदरणीय ख़ौलः पुत्री मालिक पुत्र सालबा रज़ी अल्लाहु अन्हाका घटनातिर, कि जसका पति आदरणीय औस पुत्र सामितले उनीसित जिहार गरिहालेका थिए । ज़िहारको अर्थ हो, आफ्नी पत्नीलाई भनिदिनु, (أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي) (तिमी मेरा लागि मेरी आमाको पिठ्यूँको समान छौ) अज्ञान युगमा ज़िहारलाई तलाक़ (विवाह-विच्छेद) ठानिन्थ्यो । आदरणीय ख़ौलः अति व्याकुल भइन् । त्यस समयसम्म यस विषयमा कुनै आदेश उत्रेको थिएन । यसकारण उनी नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका पास आइन् त उहाँ पनि केही रोकिइरहनु भयो । उनी उहाँसँग विवाद तथा छलफल गर्देरहिन् जसमा यी आयतहरु अवतरित भए, जसमा ज़िहारको समस्या तथा त्यसको आदेश एवं प्रायश्चितको वर्णन गरियो । (अबू दाऊद किताबुत्तलाक़, बाबुन फिज् ज़िहार) आयशा (رضي الله عنها) भन्नुहुन्छ कि अल्लाह तआ़ला कसरी मानिसहरुको कुरा सुनिहाल्छ कि यो स्त्री घरका एक कुनामा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित छलफल गर्दथिन् तथा आफ्नो पतिको निन्दा गरिराखेकी थिई, म त्यसको कुरा सुन्दिनथें, परन्तु अल्लाहले आकाशका माथिबाट त्यसको कुरा सुनिहाल्नु भयो । (इब्ने माज़ा, अलमुकद्दमा, बाबन फीमा अंकरतिल जहमियतु) बुख़ारीमा पनि तालीकका रुपमा यसको संक्षिप्त वर्णन छ । किताबुद तौहीद, बाबु कौलिल्लाहे तआ़ला व कानल्लाहु समीअन बसीरा)

مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾

भनिहाल्छन्) उनी वास्तवमा उनका माताहरु होइनन्, उनकी माताहरु त ती नै हुन् जसका गर्भबाट उनले जन्म लिएका छन्,[1] निःसन्देह यी मानिस एउटा अनुचित एवं असत्य कुरा भन्दछन् । निःसन्देह अल्लाह (तआला) क्षमाशील एवं माफ गर्नेवाला छ ।[2]

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ

(३) तथा जो मानिस आफ्ना पत्नीहरुसित ज़िहार गर्दछन् अनि आफ्ना भनिएका कुराहरु फिर्ता लिन्छन्,[3] त उनीमाथि आपसमा एक-अर्कालाई हात लगाउनुभन्दा पूर्व[4] एउटा दासलाई मुक्त गर्नुछ

[1]यो ज़िहारको आदेशले भन्यो कि तिमीले भनिदिनाले तिम्रो पत्नी तिम्री आमा बन्नेछैन । यदि कोही आफ्नो छोरी अथवा बहिनीको पिठ्यूँको समान आफ्नी पत्नीलाई भन्दिन्छ भने यो ज़िहार हो अथवा होइन ? इमाम मालिक तथा इमाम अबू हनीफ़ा यसलाई पनि ज़िहार मान्दछन्, जबकि अन्य धर्मविद त्यसलाई ज़िहार मान्दैनन् (प्रथम कथन नै सही लाग्दछ) । यसैप्रकार यसमा पनि मतभेद छ कि यदि कोही पिठ्यूँको साटो यो भन्छ कि तिमी मेरी आमाको समान छौ, पिठ्यूँको नाम नलेओस्, त विद्वान भन्छन् कि यदि त्यो ज़िहारका विचारले उक्त शब्द भन्नेछ भने ज़िहार हुनेछ अन्यथा हुँदैन । इमाम अबू हनीफा भन्नुहुन्छ कि यदि यस्ता अङ्गले उपमा दिनेछ जसलाई देख्नु वैध (जायज़) छ भने यो ज़िहार हुनेछैन । इमाम शाफ़ई पनि भन्नुहुन्छ कि ज़िहार केवल पिठ्यूँका समान भन्नाले नै हुनेछ । (फ़तहुल क़दीर)

[2]यसैले उसले प्रायश्चितलाई यस अप्रिय तथा झूठा कुराको साधन बनाइदियो ।

[3]अब त्यस आदेशको विवरण भनिदैछ । कुरा फिर्ता लिनुको अर्थ हो, पत्नीसित संभोग गर्न चाहनू ।

[4]अर्थात् संभोगभन्दा पहिला उनी प्रायश्चित गरुन् । (१) एउटा दास मुक्त गर्नु । (२) यसको क्षमता नभएमा निरन्तर अटूट रुपमा दुई महीनाका ब्रत । यदि बीचमा धार्मिक कारणबिना ब्रत छोडिदियो भने सुरुदेखि ब्रत बस्नुपर्नेछ । धार्मिक कारणसित अभिप्राय रोग अथवा यात्रा हो । इमाम अबू हनीफ़ा भन्नुहुन्छ कि रोग आदिका कारणले पनि ब्रत छाड्नेछ भने फेरिबाट ब्रत बस्नुपर्नेछ । (३) यदि निरन्तर दुई महिना ब्रत बस्नुको शक्ति छैन भने ६० निर्धनहरुलाई खाना खुवाओस् । केही धर्मविद भन्दछन् कि प्रत्येक गरीबलाई दुई मुद्द (आधा साअ अर्थात सवा किलो), केही अन्य भन्दछन् कि एक मुद्द (आधा साअ अर्थात सवा किलो) पर्याप्त छ किन्तु क़ुरआनका शब्दहरुबाट लाग्दछ कि भोजन यस्तो गराइयोस् कि उनको पेट भरोस् अथवा यति नै मात्रामा

تُوْعَظُوْنَ بِهٖ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿٣﴾

यसकाद्वारा तिमी उपदेश दिइन्छौ । तथा अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा सबै कर्महरुसित परिचित छ ।

فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّتَمَآسَّا ۚ فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّيْنَ مِسْكِيْنًا ؕ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ؕ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٤﴾

(४) हो, जो व्यक्ति पाउँदैन त्यसका लागि दुई महिनाको निरन्तर ब्रत छ यसभन्दा पूर्व कि एक-अर्कालाई हात लगाउनु, तथा जुन व्यक्तिको यो पनि शक्ति छैन, त्यसले साठ्ठी निर्धनहरुलाई भोजन गराउनु पर्नेछ । यो यसकारण कि तिमी अल्लाहमाथि तथा त्यसका सन्देष्टामाथि ईमान स्वीकार गर । यी अल्लाह (तआ़ला) का निर्धारित गरिएका सीमाहरु हुन् तथा काफ़िरहरुका लागि दुखदायी यातना हो ।

اِنَّ الَّذِيْنَ يُحَآدُّوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ كُبِتُوْا كَمَا كُبِتَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَآ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿٥﴾

(५) नि:सन्देह जो मानिस अल्लाह तथा त्यसका सन्देष्टाको विरोध गर्दछन् उनी अपमानित गरिनेछन् जस्तो उनीभन्दा पूर्वका मानिस अपमानित गरिए ।[२] तथा नि:सन्देह हामीले खुल्ला आयतहरु अवतरित गरिसकेका छौं, तथा काफ़िरहरुका लागि अपमानकारी यातना छ ।

उनीहरुलाई खान दिइयोस् । एकैपटक सबैलाई खुवाउन पनि जरुरी छैन, कैयन् पटकमा यो संख्या पूरा गर्न सकिन्छ । (फ़तहुल क़दीर) तैपनि यो आवश्यक छ कि जवसम्म यो संख्या पूरा हुँदैन, त्यस समयसम्म पत्नीसित सम्भोग उचित छैन ।

[१] كُبِتُوا यो भूतकाल कर्मवाच्यको रुप हो, किन्तु यसबाट भविष्यमा हुने घटनाहरुलाई बताएर यो स्पष्ट गरियो कि यो हुनु यस्तै निश्चित छ जस्तो कि त्यो भैसकेछ, भयो पनि यस्तै कि बद्रका दिन यी मक्काका मूर्तिपूजक अपमानित गरिए, केही मारिए, केही बन्दी बनाइए तथा मुसलमान उनीमाथि प्रभुत्वशाली रहे । मुसलमानहरुको विजय पनि उनका लागि ठूलो अपमान थियो ।

[२] यसबाट अभिप्राय विगत समुदाय हो जुन यसै विरोधका कारण नाश भइहाल्यो ।

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ۭ اَحْصٰىهُ اللّٰهُ وَنَسُوْهُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ۝

(६) जुन दिन अल्लाह (तआला) ले ती सबैलाई उठाउनेछ, अनि उनीहरुलाई उनीद्वारा गरिएका कर्महरुसित अवगत गराउनेछ, (जसलाई) अल्लाहले गनेको छ तथा जसलाई यिनी बिर्सिहालेका थिए ।[1] तथा अल्लाह (तआला) प्रत्येक वस्तुसित अवगत छ ।[2]

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ مَا يَكُوْنُ مِنْ نَّجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوْا ۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝

(७) के तिमीले देखेनौ कि अल्लाह आकाशहरु एवं धर्तीको प्रत्येक वस्तुसित अवगत छ । तीन व्यक्तिहरुको कानेखुसी हुँदैन, किन्तु अल्लाह उनको चौथो हुन्छ तथा न पाँचको किन्तु त्यो उनका छैठौं हुन्छ तथा न त्यसभन्दा कमको तथा न अधिकको किन्तु त्यो उनका साथ नै हुन्छ[3] जहाँपनि उनी होऊन्[4] अनि केयामत (प्रलय) का दिन उनीहरुलाई उनका कर्महरुसित सूचित गराइनेछ,[5] निःसन्देह अल्लाह (तआला) प्रत्येक वस्तुको जानकार छ ।

[1]यो मनोगत संदेहहरुको उत्तर हो कि पापहरुको यति अधिकता तथा यति रुप छन् कि उनको गणना प्रत्यक्ष रुपले असम्भव छ । अल्लाह तआला भन्नुहुन्छ कि तिम्रा लागि वस्तुतः असम्भव छ बरु तिमीलाई त आफूद्वारा गरिएका सबै कर्म पनि याद हुनेछैन, परन्तु यो अल्लाहका लागि कुनै कठिन छैन, उसले एक-एकको कर्म सुरक्षित गरेको छ ।

[2]त्यसबाट कुनै कुरा लुकेको छैन । अगाडी यस कुरामा अधिक जोड दिइएको छ कि त्यो प्रत्येक कुरोलाई जान्दछ ।

[3]उपरोक्त संख्याको विशेषरुपले चर्चाको अर्थ यो होइन कि उनी यसभन्दा कम अथवा अधिक संख्याका बीच हुने वार्तासित अन्जान रहन्छ, अपितु यो संख्या उदाहरणस्वरुप हो । उद्देश्य यो भन्नु हो कि संख्या कम होस् वा अधिक । त्यो आफ्ना गुणद्वारा प्रत्येकका साथ छ तथा प्रत्येक खुला तथा गुप्त कुरालाई जान्दछ ।

[4]एकान्तमा होऊन् अथवा मानिसहरुका बीच नगरहरुमा होऊन् अथवा वनहरुमा आबादीहरुमा होऊन् अथवा निर्जन पर्वत, वन तथा गुफाहरुमा, जहाँपनि होऊन् त्यसबाट लुकेको अवस्थामा रहन सक्दैनन् ।

[5]अर्थात् तदानुसार प्रत्येकलाई प्रतिकार दिइनेछ, सदाचारीहरुलाई त्यसका सदाचारको पुण्य तथा नराम्रोलाई त्यसका दुष्कर्महरुको दण्ड ।

(८) के तिमीले ती मानिसलाई देखेनौ जसलाई कानेखुसीबाट रोकिदिएको थियो ? उनीहरु तैपनि त्यस निषेध गरिएको कार्यलाई पुनः गर्दैछन्[1] तथा आपसमा पापको तथा अन्यायको एउटा सन्देष्टाको अवज्ञाको कानेखुसी गर्दछन्,[2] तथा जब तिम्रो पासमा आउँछन् त मलाई ती शब्दहरुमा सलाम गर्दछन्, जुन शब्दमा अल्लाह (तआला) ले भनेन[3] तथा आफ्ना हृदयमा भन्दछन् कि अल्लाह (तआला) ले हामीलाई हाम्रो यस भनाईमा दण्ड किन दिँदैन ?[4]

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ⑧

[1]यसबाट मदीनामा यहूदी तथा मुनाफ़िक अभिप्राय हुन् । जब मुसलमान उनका छेउबाट गुज्रन्छन् त यिनी परस्पर टाउको जोडेर यस्ता कानेखुसी गर्दछन् कि मुसलमान ठान्दछन् कि सम्भवतः उनका विरुद्ध कुनै षड्यन्त्र रचिराखेका छन्, अथवा मुसलमानहरुको कुनै सेनामाथि आक्रमण गरेर शत्रुले क्षति पुऱ्याएको छ, जसको सुचना उनीहरुलाई प्राप्त भएको छ । मुसलमान यी कुराहरुबाट भयभीत हुनजान्थे । यसकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले यसप्रकारका कानेखुसीबाट रोकिदिनुभयो । परन्तु केही समय पश्चात उनीहरुले फेरि यो निन्दित क्रम आरम्भ गरिदिए । आयतमा उनका यसै आचरणको चर्चा गरिदैछ ।

[2]अर्थात् उनका यी कानेखुसी पुण्य तथा संयमका कुरामा हुँदैन बरु पाप, अत्याचार एवं रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको अवज्ञामा आधारित हुन्छ, जस्तै ग़ीबत (पिशुनता) आक्षेप लगाउनु, अपशब्द परस्पर रसूलको अवज्ञामा उत्तेजना आदि ।

[3]अर्थात् अल्लाहले त सलामको तरीका यो भन्नुभयो कि तिमी السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ भन, परन्तु यी यहूदी नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सेवामा उपस्थित हुन्थे त त्यसको साटो भन्थे اَلسَّامُ عَلَيْكُمْ (तिमीलाई मृत्यु होस्) । यसकारण रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम उनका उत्तरमा केवल यो भन्थे عَلَيْكُمْ अथवा عَلَيْكَ तथा तिमीमाथि नै होस्), तथा उहाँले मुसलमानहरुलाई पनि जोड दिएर भन्नुभयो कि जब कोही यहूदी-इसाई सलाम गर्दछ त उत्तरमा عَلَيْكَ भन्ने गर अर्थात् عَلَيْكَ مَا قُلْتَ (तिमीले जे भन्यौ त्यो तिमीमाथि नै परोस्) (सहीह बुख़ारी तथा मुस्लिम, किताबुल अदब, बाब लम यकुनिन्नबीयो सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम फ़ाहिशन् वला मुतफहिहशन)

[4]अर्थात् तिनी परस्पर अथवा आफ्ना मनमा भन्थे कि यदि त्यो सच्चा नबी भएको भए अल्लाहले अवश्य हाम्रो दुष्कर्मका लागि हाम्रो पकड गर्दथ्यो ।

उनका लागि नरक पर्याप्त (दण्ड) छ, जसमा तिनी जानेछन्[1] त त्यो कति नराम्रो वासस्थान हो ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ⑨

(९) हे ईमान भएकाहरु ! तिमी जब कानेखुसी गर्दछौ त यो कानेखुसी पाप, उद्दण्डता एवं रसूलको अवज्ञाको नहोस्,[2] बरु हीत एवं सदाचारका कुराहरुमा कानेखुसी गर,[3] तथा त्यस अल्लाहसित तर्सिरह जसका पास तिमी सबै एकत्र गरिनेछौ ।

إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ⑩

(१०) (नराम्रो) कानेखुसी शैतानको कार्य हो, जसबाट ईमान भएकाहरुलाई दुख होस्,[4] यद्यपि अल्लाह तआलाको इच्छा बिना त्यसले उनलाई कुनै हानि पुऱ्याउन सक्दैन । तथा ईमानवालाहरुलाई आवश्यक छ कि अल्लाहमाथि नै भरोसा राखून् ।[5]

[1]अल्लाहले भन्नुभयो कि यदि अल्लाहले आफ्नो इच्छा तथा हिक्मतका कारण संसारमा तुरुन्त पकड गरेनन् त के त्यो परलोकमा पनि नरकको यातनाबाट बच्नेछन् ? होइन, निश्चय नै, नरक उनको प्रतिक्षामा छ जसमा उनी प्रवेश गर्नेछन् ।

[2]जस्तै यहूद तथा मुनाफिकहरुको आचरण छ । यो मानौं मुसलमानहरुको शिक्षा एवं आचरण निर्माणका लागि भनिंदैछ, कि यदि तिमी आफ्ना ईमानका दावामा साँचो छौ भने तिम्रा कानेखुसीहरु यहूद तथा मुनाफिकहरुको जस्तो पाप तथा उद्दण्डतामा हुनुहुँदैन ।

[3]अर्थात् जसमा भलाई नै भलाई छ तथा जो अल्लाह एवं रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका आज्ञापालनमा आधारित हुन्छ किनकि यही पुण्य कर्म तथा सदाचार हो।

[4]पाप, अवज्ञा तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको अवहेलनामा आधारित कानेखुसीहरु शैतानी कार्य हुन्, किनकि शैतानले नै यसका लागि प्रेरित गर्दछ ताकि त्यसले यसकाद्वारा मोमिनहरुलाई दुखी तथा शोकग्रस्त गरिदेओस् ।

[5]किन्तु यी कानेखुसी तथा शैतानी गतिविधिहरु मोमिनहरुलाई कुनै क्षति पुऱ्याउन सक्दैनन्, किन्तु यो कि अल्लाहको इच्छा होस् । यसकारण तिमी आफ्ना शत्रुका तुच्छ गतिविधिहरुबाट व्याकुल नहुनेगर । बरु अल्लाहमाथि भरोसा गर । यसकारण कि सबै विषयहरुको अधिकार उसैका हातमा छ तथा त्यही प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान् छ, न कि यहूद एवं मुनाफिक जो तिमीलाई नाश

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

(११) हे ईमान भएकाहरु ! जब तिमीसित भनिन्छ कि सभाहरुमा अलि खुला रुपमा बस, त तिमी स्थान विस्तृत गरिदेउ[1] अल्लाह (तआ़ला) तिमीलाई विस्तार प्रदान गर्नेछ,[2] तथा जब भनिन्छ कि उभिहाल,[3] त तिमी उभिहाल, अल्लाह (तआ़ला) तिमीसित ती मानिसहरुका जो ईमान स्वीकार गरेका छन् तथा जो ज्ञान

गर्न चाहन्छन् । एकान्तका कुराका विषयमा नै मुसलमानहरुलाई एउटा नैतिक निर्देश दिइएको छ कि जब तिमी तीन व्यक्ति एकत्र रह त उनमा एकलाई छाडेर दुई आपसमा कानेखुसी नगरुन्, किनकि यो तरीकाले त्यस एउटा व्यक्तिलाई दुखी गरिदिनेछ । (सहीह बुख़ारी, किताबुल इस्तीज़ान, मुस्लिम, किताबुस् सलाम) हो, त्यसको अनुमति एवं प्रसन्नताले यस्तो गर्नु वैध (जायज़) छ, किनकि यस दशामा दुई व्यक्तिहरुबाट कानेखुसी गर्नु कसैका लागि व्याकूलताको कारण हुनेछैन ।

[1]यसमा मुसलमानहरुलाई सभाका शिष्टाचार भनिदैछन् । मज़लिस शव्द सामान्य हो, जो प्रत्येक त्यस मज़लिसमा सम्मिलित छ जसमा मुसलमान भलाई तथा पुण्यको प्राप्तिका लागि एकत्रित हुन्छन्, शिक्षा-दीक्षाका लागि मज़लिस होस् वा शुक्रवारका लागि होस् । (तफ़सीर अल कुर्तवी) "खुला रुपमा बस" को अभिप्राय हो कि सभाको परिधि विस्तृत राख ताकि पछि आउनेवालाहरुका लागि पनि स्थान होस् । परिधि तंग नराख कि जो पछि आउँछ उभिरहोस् अथवा अरुलाई हटाएर आफ्नो स्थान बनाओस् । यी दुवै कुरा असभ्य छन् । जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो कि कुनै व्यक्ति अर्कोलाई हटाएर त्यस स्थानमा नबसोस् । अतः मज़लिसको दायरा विस्तृत गरिहाल । (सहीह बुख़ारी, किताबुल जुमुअः, मुस्लिम, किताबुस सलाम)

[2]अर्थात् यसका प्रतिफल स्वरुप अल्लाहले तिमीलाई स्वर्गमा विस्तार तथा फैलाव प्रदान गर्नेछ अथवा जहाँपनि तिमी विस्तार एवं फैलाव चाहनेछौ, जस्तै घरमा, जीविकामा, कब्र (चिहानमा) प्रत्येक ठाउँमा विस्तार प्रदान गर्नेछ ।

[3]अर्थात् जिहादका लागि नमाज़का लागि अथवा कुनै पनि राम्रो कामका लागि अथवा अभिप्राय यो हो कि जब मज़लिसबाट उठेर जानलाई भनिन्छ कि त तुरुन्त गइहाल । मुसलमानहरुलाई यो आदेश यसकारण दिइयो कि सहाबाले किराम रज़ी अल्लाहु अन्हुम नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको मजलिसबाट उठेर जान चाहनु हुन्नथ्यो, किन्तु यस्तो कहिले उनीहरुलाई दुख हुन्थ्यो जो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित एकान्तमा कुरा गर्न चाहन्थे ।

दिएका छन् पद उच्च गरिदिनेछ ।[1] तथा अल्लाह (तआला) (प्रत्येक त्यस कार्यबाट) जो तिमी गरिराखेका छौ (राम्ररी) परिचित छ ।

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيۡتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَةٗۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ⑫

(१२) हे मुसलमानहरु ! जब तिमी रसूलसित एकान्तमा कुरा गर्न चाहन्छौ, त आफ्नो यस एकान्तमा कुरा गर्नुभन्दा पूर्व केही दान दिने गर,[2] यो तिम्रा पक्षमा उत्तम तथा पवित्रतम् छ,[3] हो, यदि पाउँदैनौ भने नि:सन्देह अल्लाह (तआला) क्षमाशील दयालु छ ।

ءَأَشۡفَقۡتُمۡ أَن تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَٰتٖۚ فَإِذۡ لَمۡ تَفۡعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ

(१३) के तिमी आफ्नो एकान्तका कुराहरु (कानेखुसी) भन्दा पूर्व दान गर्नुबाट तर्सिहाल्यो ? त जब तिमीले यो गरेनौ तथा अल्लाह (तआला) ले पनि तिमीलाई क्षमा गरिदियो[4] त अब (उचित रुपमा) नमाज़हरुलाई स्थापित राख, ज़कात दिदैरह तथा अल्लाह (तआला)

[1]अर्थात् ईमान भएकाहरुको दर्जा ईमान नभएकाहरुमाथि तथा ज्ञानीहरुका दर्जा अज्ञानीहरुमाथि उच्च गर्नेछ । जसको अभिप्राय यो भयो कि ईमानका साथ धार्मिक ज्ञानको जानकारी पदको अधिक उच्चताको कारण हो ।

[2]प्रत्येक मुसलमान नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित गुप्त कुराहरुको तथा एकान्तमा कुरा गर्नुको इच्छा राख्दथ्यो, जसबाट नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई वडो दुख हुन्थ्यो । केही धर्मविद् भन्दछन् कि मुनाफ़िक यसै अकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित कानेखुसी गर्दथे, जसबाट मुसलमानहरुलाई दुख हुन्थ्यो यसकारण अल्लाहले यो आदेश उतार्‍यो ताकि उहाँसित कुराकानी गर्नुको साधारण भावनालाई रोकियोस् ।

[3]उत्तम यसकारण कि दानबाट तिम्रा अरु दरिद्र मुसलमान भाइहरुलाई लाभ पुग्नेछ तथा पवित्र यसकारण छ कि यो एउटा पुण्यको कर्म तथा अल्लाहका आदेशको पालना हो, जसबाट मानवका मनहरुको शुद्धि हुन्छ । यसबाट यो पनि ज्ञात भयो कि यो आदेश औचित्यका लागि थियो, अनिवार्य होइन ।

[4]यो आदेश यद्यपि राम्रोपनाका लागि थियो, तैपनि मुसलमानहरुका लागि भारी थियो । अत: अल्लाहले शीघ्र नै निरस्त गरिदियो ।

بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

को तथा त्यसका सन्देष्टाको आज्ञाको पालना गर्दैरह ।[1] अनि तिमी जे-जति पनि गर्दैरहन्छौ ती सबैसित अल्लाह (राम्ररी) परिचित छ ।

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾

(१४) के तिमीले ती मानिसहरुलाई देखेनौ जसले त्यस समुदायसित मित्रता गरे जसमाथि अल्लाह क्रोधित भइसकेको छ ।[2] न यी (भ्रष्टाचारी) तिम्रा नै हुन्, न उनका हुन् ।[3] तथा ज्ञान हुनुका उपरान्त पनि भूठमाथि सौगन्ध खाइराखेका छन् ।[4]

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

(१५) अल्लाह (तआला) ले उनका लागि कठोर यातना तयार गरेको छ ।[5] निश्चित रुपमा जे-जति यिनी गरिराखेका छन् नराम्रो गरिराखेका छन् ।

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ

(१६) यी मानिसहरुले त आफ्ना सौगन्धहरुलाई ढाल बनाएका छन्[6] तथा मानिसहरुलाई अल्लाहका

[1]अर्थात् अनिवार्य कर्तव्य तथा आदर्शहरुको निरन्तर पालना त्यस दानको साटो बन्न जानेछ, जसलाई अल्लाहले तिम्रा कठिनाईका लागि क्षमा गरिदिएको छ ।

[2]जसमाथि अल्लाहको क्रोध उतर्‍यो, उनी पवित्र कुर्‌आनको व्याख्या अनुसार यहूद हुन् तथा उनीसित मित्रता गर्नेहरु मुनाफिक मानिस हुन् । यी आयतहरु त्यस समय उतरे जब मदीनामा मुनाफिकहरुको प्रभाव थियो तथा यहूदीहरुको षड्यन्त्र पनि उन्नतिमा थियो । अहिले यहूदीहरुलाई देश निकाला दिइएको थिएन ।

[3]अर्थात् यी मुनाफिक (द्वयवादी) न मुसलमान हुन्, न धर्मका अनुसार यहूदी नै हुन् । अनि यिनी किन यहूदीहरुसित मित्रता गर्दछन् ? मात्र यसकारण कि यिनका तथा यहूदका बीच नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा इस्लामको शत्रुताको भाव समान छ ।

[4]अर्थात् सौगन्ध खाएर मुसलमानहरुलाई विश्वास दिलाउँछन् कि हामी पनि तिमी जस्तै मुसलमान हौं अथवा यहूदीहरुसित हाम्रा सम्बन्ध छैनन् ।

[5]अर्थात् यहूदीहरुसित मैत्री सम्बन्ध राख्नु तथा मिथ्या सौगन्धहरु खानुका कारण ।

[6]أَيْمَان (ऐमान) يَمِين (यमीन) को बहुवचन हो, अर्थ छ सौगन्ध । अर्थात् जस्तै ढालबाट शत्रुका आक्रमणलाई रोकेर आफ्नो बचाउ गरिन्छ, यसैप्रकार उनीहरुले आफ्ना सौगन्धहरुलाई मुसलमानहरुका तलवारबाट बच्नका लागि ढाल बनाएका छन् ।

عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑯

मार्गबाट रोक्दछन्,[1] त उनका लागि अपमानकारी यातना छ ।

لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا ۚ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ⑰

(१७) उनको धन एवं उनको सन्तान अल्लाहका समक्ष कुनै काम आउने छैन । यी त नरकमा जानेहरु हुन्, सधैं त्यसमा रहनेछन् ।

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ ۚ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ⑱

(१८) जुन दिन अल्लाह (तआला) ती सबैलाई उठाई उभ्याउनेछ त यिनी जुनप्रकार तिम्रा समक्ष सौगन्ध खानेछन्, अल्लाह (तआला) का समक्ष पनि सौगन्ध खान थाल्नेछन्[2] तथा ठान्नेछन् कि उनी पनि कुनै (तर्क) मा छन्,[3] विश्वास गर कि निःसन्देह उनी झूठा छन् ।

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ ۚ أُولَٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ⑲

(१९) उनीमाथि शैतानले प्रभाव प्राप्त गरेको छ[4] तथा उनीहरुलाई अल्लाहको याद बिर्साइदिएको छ,[5] यिनीहरु शैतानका समूह हुन् । सुन ! शैतानका समूह नै हानि बेहोर्ने छन् ।[6]

---

[1]अर्थात् मिथ्या सौगन्धहरु खाएर यिनी स्वयंलाई मुसलमान देखाउँछन्, जसका कारण धेरै मानिसलाई उनका सम्बन्धमा वास्तविकताको ज्ञान हुँदैन तथा उनी धोकामा आएर इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नबाट बञ्चित रहन्छन् । यसप्रकार यिनी अल्लाहका मार्गबाट मानिसहरुलाई रोक्नुको अपराध पनि गर्दछन् ।

[2]अर्थात् उनका दूर्भाग्य तथा कठोर हृदय हुनुको चरम सीमा हो कि क़ेयामतका दिन जहाँ कुनै कुरा गुप्त रहने छैन, त्यहाँ पनि यिनी अल्लाहका अगाडी मिथ्या सौगन्धहरु खाने दुस्साहस गर्नेछैन ।

[4]اسْتَحْوَذَ को अर्थ 'घेरिहाल्यो' 'एकत्र गरिहाल्यो' हो । यसकारण त्यसको अनुवाद 'प्रभुत्व प्राप्त गरिहाल्यो' गरिन्छ, किनकि प्रभुत्वमा यी सबै भावार्थ आउँछन् ।

[5]अर्थात् उसले जुन कुराहरुलाई गर्न आदेश दिएको छ उनीबाट शैतानले उनलाई विमुख गरिदिएको छ तथा जुन कुराहरुबाट उनीहरुलाई मना गरेको छ तिनलाई उनीबाट गराउँछ, उनीहरुलाई सुन्दर देखाएर अथवा भ्रममा पारेर अथवा कामना एवं अभिलाषहरुमा फँसाएर ।

[6]अर्थात पूर्ण घाटा उनैका मार्गमा आउनेछ । मानौं अरु उनका सापेक्ष घाटामा नै

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾

(२०) नि:सन्देह अल्लाह (तआला) को तथा त्यसका सन्देष्टाको जो मानिस विरोध गर्दछन्[1] तिनै मानिस सर्वाधिक अपमानितहरुमा छन् ।[2]

كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

(२१) अल्लाह (तआला) लेखिसकेको छ कि नि:सन्देह म तथा मेरा सन्देष्टा प्रभावशाली (विजयी) रहनेछन् । नि:सन्देह अल्लाह तआला शक्तिशाली एवं प्रभावशाली छ ।[4]

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ

(२२) अल्लाह (तआला) माथि तथा केयामत (प्रलय) अगाडीका दिनमाथि ईमान स्वीकार गर्नेहरुलाई तपाईं अल्लाह तथा त्यसका सन्देष्टाका विरोधीहरुसित प्रेम गरेको कदापि पाउनु हुनेछैन,[5] चाहे उनीहरु

छैनन्, यसकारण कि उनीहरुले स्वर्गको सौदा मार्ग-विचलनसित गरिहाले, अल्लाहमाथि झूठा बोल्यो तथा लोक-परलोकमा मिथ्या सौगन्धहरु खाँदै रहे ।

[1] مُحَادَّة (मुहाद्द:) यस्ता कडा विरोध, शत्रुता तथा झगडालाई भन्दछन् कि दुबै पक्षहरुको अति मुश्किल हुन्छ । मानौं दुबै दुई किनारा (सीमा) मा छन् जो परस्पर प्रतिकूल छन् । यसैबाट यो 'रोकिनु' का अर्थमा प्रयोग हुन्छन् तथा यसैकारण द्वारपाल तथा पहरेदारलाई पनि 'हद्दाद' भनिन्छ ।

[2] जस्तो विगत जातिहरुमध्ये अल्लाह तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका विरोधीहरुलाई अपमानित विध्वंस्त गरियो, यिनको गणना पनि तिनै अपमानितहरुमा हुनेछ । तथा उनका भागमा लोक तथा परलोकको विफलता एवं अपमानका अतिरिक्त केही हात लाग्ने छैन ।

[3] अर्थात् भाग्य तथा लौहे महफ़ूज (सुरक्षित पुस्तक) मा जसमा कुनै परिवर्तन हुनसक्दैन । यो विषय सूर: मोमिन ५१, ५२ मा पनि वर्णन गरिएको छ ।

[4] जब यस कुराको लेखक सबैमाथि प्रभुत्वशाली एवं अति शक्तिमान छ त त्यस पश्चात दोस्रो को छ जसले यो निर्णयलाई बदल्न सक्छ ? अर्थ यो हो कि यो निर्णय अटल भाग्य तथा पक्का आदेश हो ।

[5] यस आयतमा अल्लाह तआलाले स्पष्ट गरेको छ कि जो अल्लाहप्रति आस्था तथा परलोकप्रति विश्वासमा पूर्ण हुन्छन्, उनीहरु अल्लाह तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका शत्रुहरुसित प्रेम तथा हार्दिक लगाव राख्दैनन् । मानौं ईमान तथा अल्लाह

أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

उनका पिता तथा उनका पुत्र अथवा उनका भाई अथवा उनका (परिवारका निकट) सम्बन्धि नै किन नहोऊन् ।[1] यिनै मानिस हुन् जसका हृदयमा अल्लाह (तआ़लाले) ईमान लेखिदिएको छ[2] तथा जसको पुष्टि आफ्नो आत्माले गरेको छ[3] तथा जसलाई ती स्वर्गहरुमा प्रवेश दिइनेछ जसका मुनि (शीतल) जलका सरिताहरु प्रवाहित छन्, जहाँ यिनी सधैं रहनेछन्, अल्लाह उनीसित प्रसन्न छ तथा यिनी अल्लाहसित प्रसन्न छन्,[4] यिनीहरु अल्लाहका

एवं रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका शत्रुहरुसित प्रेम तथा समर्थन एक हृदयमा एकत्रित हुन सक्दैनन् । यो विषय पवित्र कुरआनका अन्य पनि कैयन् स्थानहरुमा वर्णन गरिएको छ, जस्तै आले-इमरान-२८, सूर: तौबा-२४, आदि ।

[1]यसकारण कि उनको ईमान उनलाई उनका प्रेमबाट रोक्दछ तथा ईमानको पक्षसित पिता, पुत्र, भाइ तथा वंश एवं परिवारका प्रेम अरु पक्षभन्दा अधिक आवश्यक हुन्छ, जस्तो कि सहाबये केराम रज़ियल्लाहु अन्हुले यो गरेर देखाए। एक जना मुसलमान सहाबीले आफ्ना पिता, आफ्ना पुत्र, आफ्ना भाइ, आफ्ना काका तथा मामा एवं अन्य सम्बन्धिहरुलाई हत गर्नुमा संकोच गरेनन् यदि उनी कुफ्रका समर्थनमा काफ़िरहरुका साथ लड्नेहरुमा सम्मिलित हुन्थे । सीरत तथा इतिहासका किताबहरुमा यो उदाहरण अंकित छ। यस प्रकरणमा बद्रका रणको यो घटना स्मरणीय छ जब बद्रका बन्दीहरुका विषयमा परामर्श भयो कि उनीसित अर्थदण्ड लिएर मुक्त गरिदिइयोस् अथवा हत गरिदिइयोस्, त आदरणीय उमर रज़ीयल्लाहु अन्हुले यो विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो कि प्रत्येक बन्दीलाई त्यसका सम्बन्धिलाई दिइयोस् जसलाई त्यसले स्वयं आफ्ना हातहरुले वध गरोस् । तथा अल्लाहलाई उमरको यही विचार पसन्द आयो (विवरणका लागि हेर्नुस् सूर अंफाल-६७ को व्याख्या)

[2]अर्थात् पक्का एवं दृढ गरिदिएको छ ।

[3]आत्मासित अभिप्राय आफ्नो विशेष सहायता अथवा ईमानको प्रकाश हो जो उनलाई उनका उपरोक्त गुणहरुका कारण प्राप्त भयो ।

[4]अर्थात् जब प्रथम मुसलमान सहाबये किराम ईमानका आधारमा आफ्ना सम्बन्धिहरु तथा समीपवर्तीहरुका लागि खिन्न भइहाल्यो । यहाँसम्मकि उनीहरुलाई आफ्ना हातहरुले हत गर्नुमा पनि संकोच गरेनन् त त्यसका प्रतिफल अल्लाहले उनलाई आफ्नो प्रसन्नता प्रदान गरिदिए तथा उनीमाथि त्यसप्रकार आफ्ना अनुग्रहको वर्षा गऱ्यो कि उनी अल्लाहसित प्रसन्न भइहाले । अत: आयतमा

समूह छन्, जानीहाल कि नि:सन्देह अल्लाहका समूह नै सफल मानिस हुन् ।[1]

सूरतुल हश्र-५९

سُورَةُ الحَشْرِ

सूर: हश्र* मदीनामा अवतरित भएको, यसमा चौबीस आयतहरु तथा तीन रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ①

(१) आकाशहरु तथा धर्तीको प्रत्येक वस्तु अल्लाह तआलाको पवित्रताको वर्णन गर्दछ, तथा त्यो प्रभावशाली हिक्मतवाला छ ।

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ

(२) त्यही हो जसले अहले किताबहरु मध्येबाट काफिरहरुलाई

[1]वर्णित सम्मान رضي الله عنهم و رضوا عنه यद्यपि विशेष रुपले सहाबाका बारेमा अवतरित भएको छैन, तैपनि उनी यसको प्रथम चरितार्थ तथा पूर्ण चरितार्थ हुन् । यसैकारण यसका शाब्दिक अर्थलाई अगाडी राख्दै उपरोक्त गुणहरुले युक्त प्रत्येक मुसलमान رضي الله عنه को पात्र बन्नसक्छ, जस्तै शाब्दिक भावार्थका आधारमा प्रत्येक मुसलमानमाथि عليه الصلوة و السلام लाई (प्रार्थना वाक्यका रुपमा) भन्न सकिन्छ । परन्तु अहले सुन्नतले यिनका शाब्दिक अर्थबाट हटेर यिनलाई आदरणीय सहाबा तथा अम्बियाका अतिरिक्त कुनै अरुका लागि बोल्नु तथा लेख्नु उचित मानेका छैनन् । यो मानौ प्रतीक छ, رضي الله عنهم सहाबाका लागि तथा عليهم الصلوة والسلام अम्बियाए किरामका लागि । यो यस्तो नै छ, رحمة الله عليه जस्तो वा رحمه الله (अल्लाहको दया उसमाथि होस् अथवा अल्लाहले उसमाथि दया गरोस्) लाई शाब्दिक अर्थ अनुसार जीवित तथा मृत्यु दुबैका लागि बोल्न सकिन्छ, किनकि यो एउटा प्रार्थना वाक्य हो जसको आवश्यकता जीवित तथा मृत्यु दुबैलाई छ, किन्तु यिनको प्रयोग मृतकहरुका लागि विशेष भइसकेको छ । यसकारण यसलाई जीवितका लागि प्रयोग गरिँदैनन् ।

[1]अर्थात् मोमिनहरुको यही गिरोह सफल हुनेछ । अरुहरु उनका अपेक्षा यस्तो नै हुनेछन् जस्तो उनी सफलताबाट पूर्णत: बञ्चित छन्, जस्तो कि वस्तुत: परलोकमा उनी सफलताबाट बञ्चित हुनेछन् ।

*यो सूर: यहूदका एक क़बीला बनू नज़ीरका बारेमा अवतरित भएको छ । यसकारण यसलाई सूरतुनन्नज़ीर पनि भन्दछन् । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल हश्र)

اَهْلِ الْكِتٰبِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ ؕ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَّخْرُجُوْا وَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ مَّانِعَتُهُمْ حُصُوْنُهُمْ مِّنَ اللّٰهِ فَاَتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوْا ۗ وَقَذَفَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُوْنَ بُيُوْتَهُمْ بِاَيْدِيْهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ فَاعْتَبِرُوْا يٰٓاُولِي الْاَبْصَارِ ۝

उनका घरहरुबाट प्रथम हश्र (जमाव) का समय निकाल्यो,[1] तिम्रो अनुमान (पनि) थिएन कि उनीहरु निस्कनेछन् तथा उनी स्वयं (पनि) ठानिराखेका थिए कि उनका (सुदृढ) दुर्ग उनलाई अल्लाह (का प्रकोप) बाट बचाउनेछन्,[२] त उनीमाथि अल्लाहको (प्रकोप) यस्तो स्थानबाट आइपऱ्यो कि उनीहरुलाई अनुमान पनि थिएन[३] तथा उनका हृदयहरुमा अल्लाह (तआला) ले भय पारिदियो,[४] उनी आफ्ना

[1]मदीनाका आसपास यहूदीहरुका तीन क़बीला आवाद थिए, बनू नज़ीर, बनू कुरैज़ा तथा बनू क़ैनुकाअ। मदीना आउनुका पश्चात नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले उनीसित सन्धि पनि गर्नुभएको थियो, परन्तु यिनीहरुले आन्तरिक रुपमा षड्यन्त्र गर्दैरहे तथा मक्काका काफ़िरहरुसित पनि मुसलमानहरुका विरूद्ध सम्पर्क राखे, यहाँसम्मकि एउटा अवसरमा जब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम उनका पास जानु भएको थियो। बनू नज़ीरले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममाथिबाट एउटा ठूलो पत्थर फ्याँकेर उहाँलाई मारिहाल्नुको योजना बनायो, जसबाट प्रकाशना (वह्य) द्वारा समयमा उहाँलाई सूचित गरिदियो तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम त्यहाँबाट फर्किहाल्नु भयो। उनका यस सन्धि भङ्गका कारण उहाँले उनीमाथि आक्रमण गर्नुभयो। यिनी केही दिन आफ्ना गढीहरुमा बन्द रहे। अन्तत: उनीहरुले प्राण क्षमाका रुपमा देश निकालालाई स्वीकार गरे, जसलाई रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले मान्नु भयो। यसलाई अव्वले हश्र (पहिलोपटक जमाव) सित व्यञ्जित गरियो, किनकि उनको यो प्रथम देश निकाला थियो जो मदीनाबाट भयो। यहाँबाट यिनीहरु खैबरमा गई आवाद भए। त्यहाँबाट आदरणीय उमरले उनीहरुलाई पुन: देश निकाला दिनुभयो तथा शाम (राज्य) तिर लखेटदिनु भयो, जहाँ भन्दछन् कि सबै मनुष्यहरुको अन्तिम जमाउ (एकत्र हुनु) हुनेछ।

[२]यसकारण कि उनीहरुले अति सदृढ गढ बनाएका थिए जसमाथि उनलाई गर्व थियो तथा मुसलमान पनि बुझ्दथे कि यति सरलताले यी गढी विजय हुन सक्ने छैन।

[३]तथा त्यो यही थियो कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले उनीलाई घेरिहाल्नु भएको थियो जो उनका अनुमान तथा विचारमा पनि थिएन।

[४]यस भयका कारण नै उनी देश त्यागका लागि तयार भए, अन्यथा अब्दुल्लाह बिन उबैय (मुनाफ़िक़हरुका प्रमुख) तथा अन्य मानिसहरुले उनलाई सन्देश पठाएका थिए कि तिमी मुसलमानहरुका अगाडी नझुक्नु, हामी तिम्रा साथमा छौं। यसका अतिरिक्त, अल्लाहले नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई यो विशेष गुण प्रदान गर्नुभएको थियो कि शत्रु एक महिनाको दूरीमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित भयभीत हुन जान्थ्यो। यसकारण उनीमाथि अत्यन्त भय तथा

घरहरुलाई आफ्नै हातहरुले उजाडिराखेका थिए[1] तथा मुसलमानहरुका हात (नष्ट गराइराखेका थिए)[2] त हे आँखा भएकाहरु ! शिक्षा ग्रहण गर ।[3]

(३) तथा यदि अल्लाह (तआला) ले उनका लागि देश निकाला नलेखिदिएको भए त निश्चित रुपमा उनलाई संसारमै यातना दिन्थ्यो,[4] परलोकमा (त) उनका लागि अग्निको यातना छ नै ।

وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ③

डर छाइहाल्यो तथा सबै संसाधनहरुका उपरान्त हथियार राखिदिए, तथा केवल यो शर्त मुसलमानहरुबाट मनवाए जति सामान उनी बोकेर लैजान सक्छन्, उनीहरुलाई लैजानुको अनुमति होस् । अत: यस अनुमतिका कारण उनीहरुले आफ्ना घरहरुका द्वार तथा शहतीरसम्म उखेलिहाले ताकि साथमा लैजाऊन् ।

[1]अर्थात् जब उनलाई विश्वास भइहाल्यो कि देशबाट निस्कनु अनिवार्य छ त उनीहरुले घेराउका बीच नै आफ्ना घरहरुलाई ध्वस्त गर्न आरम्भ गरिदिए ताकि त्यो मुसलमानहरुका लागि काम लाग्ने नरहोस् । अथवा यो अभिप्राय हो कि सामान लैजानुको अनुमतिको पूरा लाभ प्राप्त गर्नका लागि उनीहरु आ-आफ्ना ऊटहरुमाथि जति सामान बोकेर लैजान सक्थे, आफ्ना घर उजाडेर ती सामान उनीहरुले ऊटहरुमाथि बोकाइदिए ।

[2]बाहिरबाट मुसलमान उनका घरहरुलाई ध्वस्त गर्दैरहे ताकि उनलाई समाप्त सहज होस्, अथवा यो अभिप्राय छ कि उनका उजाडिएका घरहरुबाट शेष सामान निकाल्नका लागि मुसलमानहरुलाई अधिक ध्वंसबाट काम गर्नुपर्‍यो ।

[3]कि कसरी अल्लाहले उनका हृदयमा मुसलमानहरुको भय पारिदियो जबकि उनी एउटा शक्तिशाली तथा संसाधनपूर्ण क़बीला थिए । किन्तु जब अल्लाहको तर्फबाट कार्यको अवसर समाप्त भयो तथा अल्लाहले आफ्नो पकडमा ल्याउनुको निर्णय गर्‍यो त त्यसपछि उनको शक्ति तथा साधन उनका काम आएनन् न अन्य सहायक तथा सहयोगीले उनको केही सहायता गर्न सक्यो ।

[4]अर्थात् अल्लाहका लेखमा यसैप्रकार उनको देश निकाला पहिलादेखि अंकित नभएको भए त उनलाई यस संसारमा घोर यातना दिइन्थ्यो, जस्तो कि उनका भाइ यहूदका एउटा अर्को क़बीला (क़ुरैश) लाई यस्तै यातनामा पारियो कि उनका युवकहरुलाई वध गरिदिइयो तथा अरुहरुलाई बन्दी बनाइयो तथा उनका माल मुसलमानहरुका लागि ग़नीमत (लडाईंमा प्राप्त भएका सामग्री) बनाइदिइयो ।

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَآقُّوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۚ وَمَنْ يُّشَآقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝

(४) यो यसकारण कि उनीहरुले अल्लाह (तआला) त्यसका सन्देष्टाको विरोध गरे, तथा जसले पनि अल्लाहको विरोध गर्नेछ त अल्लाह (तआला) पनि कठोर यातना दिनेवाला छ ।

مَا قَطَعْتُمْ مِّنْ لِّيْنَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوْهَا قَآئِمَةً عَلٰٓى اُصُوْلِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفٰسِقِيْنَ ۝

(५) तिमीले खजूरहरुका जुन वृक्ष काटिदियौ तथा जसलाई तिमीले उनका जराहरुमाथि शेष रहन दियौ, यो सब अल्लाह (तआला) का आदेशबाट थियो तथा यसकारण पनि कि कुकर्मीहरुलाई अल्लाह (तआला) ले अपमानित गरोस् ।[1]

وَمَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْهُمْ فَمَآ اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَّلَا رِكَابٍ وَّلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهٗ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَاللّٰهُ عَلٰى

(६) तथा उनको जो माल अल्लाह (तआला) ले आफ्ना सन्देष्टाका हात लगाएको छ जसमाथि तिमीले न घोडा दगुराएछौ तथा न ऊट, बरु अल्लाह (तआला) आफ्ना सन्देष्टालाई जसमाथि चाहन्छ प्रभावशाली गरिदिन्छ ।[2] तथा अल्लाह

---

[1] لِيْنَةٍ (लीनः) खजूरको एक प्रकार हो, जस्तै अज्वा, बर्नी आदि खजूरहरुका प्रकार हुन् । घेराउका समय मुसलमानहरुले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका आदेशानुसार बनू नजीरका खजूरहरुका वृक्षलाई आगो लगाइदिए, केही काटिदिए तथा केही छाडिदिए, जसको लक्ष्य शत्रुको आड (छेक) लाई समाप्त गर्नु तथा यो स्पष्ट गर्नु थियो कि अब मुसलमान तिमीमाथि प्रभुत्वशाली छन्, उनी तिम्रा धन-सम्पत्तिमा जे-पनि उपभोग गर्नुको सामर्थ्य राख्दछन् । अल्लाहले पनि मुसलमानहरुको यस नीतिलाई उचित ठहरायो तथा यसलाई समूदका अपमानको कारण बतायो ।

[2] बनू नजीरको यो क्षेत्र जो मुसलमानहरुको अधिकारमा आयो, मदीनाबाट ती न चार मीलको दूरीमा थियो । अर्थात् मुसलमानहरुलाई यसको लागि लामो यात्राको आवश्यकता परेन, अर्थात् मुसलमानहरुलाई ऊट, घोडाहरु दगुराउनु परेन । यस्तै लड्नु पनि परेन तथा सन्धिद्वारा यो क्षेत्र विजय भइहाल्यो । अर्थात् अल्लाहले आफ्ना रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई नलडिकन उनीमाथि प्रभुत्व प्रदान गरिदियो । यसकारण यहाँबाट प्राप्त माललाई 'फै' मानियो जसको आदेश ग़नीमत (परिहार) भन्दा भिन्न छ । मानौं त्यो महल 'फैं' हो, जो शत्रु नलडिकन छाडेर भाग्छ अथवा सम्झौताले प्राप्त हुन्छ । तथा जो धन ग़नीमत रुपमा लडाई तथा प्रभुत्व प्राप्त गर्नाले प्राप्त होस्, त्यो 'ग़नीमत' हो । 'ग़नीमत'को नियम यो हो कि त्यसका पाँच भाग गरियून्, चार भाग मुज़ाहिदहरुमा विभाजित हुनेछन् तथा पाँचौं भाग अल्लाहका रसूलका लागि अर्थात् मुसलमानहरुका बैतुलमाल (कोष गृह) का

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝

مَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ كَيْ لَا يَكُوْنَ دُوْلَةًۢ بَيْنَ الْاَغْنِيَآءِ مِنْكُمْ ؕ وَمَآ اٰتٰىكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ ۚ وَمَا نَهٰىكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝

तआ़ला प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छ ।

(७) वस्तीवालाहरुको जो (धन) अल्लाह (तआ़ला) ले तिमीलाई युद्ध नगरिकनै आफ्ना सन्देष्टाका हातमा दियो, त्यो अल्लाहको हो तथा रसूलको निकट सम्बन्धिहरुको, अनाथहरुको, निर्धन एवं यात्रीहरुको हो[1] ताकि तिम्रा धनवानहरुका हातमा नै यो धन चक्कर लगाउँदै नरहोस्,[2] तथा तिमीलाई जे-जति रसूल दिनुहुन्छ त लिइहाल र जसबाट रोक्नुहुन्छ रोकिहाल[3] तथा अल्लाह (तआ़ला) सित तर्सदै

लागि छन् । परन्तु "फै" को माल मुजाहिदहरुमा बाँडिने छैनन् । सबै माल अल्लाहका रसूलको हो, अर्थात् मुसलमानहरुका बैतुल मालमा राखिनेछ ।

[1]यो पुनरावृत्ति जोड दिनका लागि छ । किन्तु यस आयतमा "फै" का मालको नियम पनि वर्णन गरिएको छ । यहाँ यो स्पष्ट गरियो कि यो आदेश केवल बनू नज़ीरका मालहरुका लागि छैन, बरु जहिले पनि जहाँ पनि यही आदेश हुनेछ । अल्लाहको नाम शुभका लागि हो । उद्देश्य रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम तथा उहाँका नातेदारहरुको चर्चा हो, जसबाट बनू हाशिम तथा बनू मुत्तलिब अभिप्राय हो । जस्तो कि हदीसमा वर्णित छ कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम यसमा आफ्ना पवित्र पत्नीहरुको पूरै वर्षको खर्च वसुल गर्नुहुन्थ्यो तथा शेष माल हतियारहरुको खरीदारी तथा जिहादको तयारीमा लगाइदिनु हुन्थ्यो । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल हश्र)

[2]دُوْلَةً (दूलह) त्यस कुरालाई भन्दछन् जो केही मानिसहरुका बीच डुल्दै रहोस्, तिनीहरुबाट बाहिर ननिस्कोस् । यो माल "फ़ै" का उपभोगको कारण भनिएको छ । त्यसलाई मुजाहिदीनमा विभाजित गर्नुको साटो बैतुल मालको भाग यसकारण ठहराइएको छ कि यो धन धनवानहरुका बीच नघुमिरहोस् । बरु समाजका योग्य मानिस पनि त्यसबाट लाभ प्राप्त गरून् ।

[3]यहाँ आदेश यद्यपि फ़ै का मालका सम्बन्धमा आएको छ जसको लक्ष्य मुसलमानहरुका हृदयमा अनुपालनको महत्व उजागर गर्नु हो कि जो माल उनले तिमीलाई दिनुहुन्छ, त्यो स्वीकार गरिहाल, जसबाट रोक्नुहुन्छ रोकिहाल । यसमा आफ्ना हृदयमा कुनै कमी कुनै संकोचको संवेद नगर, किन्तु आदेश साधारण छ । रसूलले जे पनि आदेश दिनुहुन्छ, त्यसलाई पूरा गर तथा जुन कामबाट रोक्नुहुन्छ त्यसका समीप नजाउ, किनकि अल्लाहले जो पनि धार्मिक आदेश (निषेधाज्ञा) दिएका छन्, त्यो रसूलकैद्वारा दिइएका छन् । अत: रसूलको अनुपालन

रह, नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) कठोर यातनावाला छ ।

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهٰجِرِيْنَ الَّذِيْنَ أُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَّيَنْصُرُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۚ أُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُوْنَ ۚ﴿٨﴾

(८) (फै को धन) ती निर्धन मुहाज़िरहरुका लागि छ जो आफ्ना घरहरुबाट तथा आफ्ना धनहरुबाट निकाल दिइएका छन् । उनीहरु अल्लाहको कृपा तथा प्रसन्नताका इच्छुक छन् तथा अल्लाह (तआ़ला) को र त्यसका सन्देष्टाको सहायता गर्दछन्, यिनै सत्यवादी मानिस हुन् ।[1]

وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْإِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ

(९) तथा (उनका लागि) जसले यस घरमा (अर्थात् मदीनामा) तथा ईमानमा उनीभन्दा पूर्व स्थान बनाएका छन्[2] तथा आफूतिर

नगरिकन धर्मविधानका अनुसार कर्म सम्भव छैन । सहीह हदीसमा वर्णित छ कि अब्दुल्लाह पुत्र मसऊदले एकपटक भने कि अल्लाह ती स्त्रीहरुमाथि धिक्कार गर्दछ जो टाटु (शरीरमा तस्वीर इत्यादि बनाउनु) गराउँछन् तथा जो टाटुको कार्य गर्दछन्, जो आफ्ना निधारका कपाल तथा तथा जो शोभाका लागि आफ्ना अगाडीका दाँतहरुलाई टाढा-टाढा पार्छन् । एउटी आइमाईलाई थाहा भयो त मसऊदका पुत्रका पास आई तथा भनी कि मैले सुनेकी छु कि तपाईंले अमुक-अमुक महिलाहरुमाथि धिक्कार गर्नुभएको छ । उहाँले भन्नुभयो कि हो, सही छ । जसमाथि अल्लाहका र सूलले धिक्कार पठाउनु भएको छ तथा जो अल्लाहको किताबमा छ, म त्यसमाथि धिक्कार किन नपठाऊँ । त्यस महिलाले भनिन् कि मलाई त पूरा कुरआनमा यो धिक्कार देखिएन । उहाँले भन्नुभयो : यदि तिमीले कुरआन बुझेर पढेको भए त निश्चय यस कुरालाई त्यसमा पाउने थिई । के तिमीले यो आयत पढेनौं ? ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا﴾ महिलाले भनिन् कि हो, यो आयत त छ । उहाँले भन्नुभयो कि अल्लाहका रसूलले यी कुराहरुबाट रोक्नु भएको छ जो महिलाहरु गर्दछन् । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल हश्र) अर्थात् इब्ने मसऊदले रसूलको आज्ञालाई स्वयं अल्लाहको आदेश भन्नुभयो ।

[1]यसमा "फै" का मालको एउटा सही व्यय भन्नुभएको छ तथा साथै मुहाज़िरीनको श्रेष्ठता तथा विशुद्धता एवं उनको सत्यवादिताको स्पष्टीकरण छ, जसका पश्चात उनका ईमानमा सन्देह गर्नु मानौं कुरआनको इन्कार गर्नु हो ।

[2]यसबाट अभिप्राय मदीनाका अन्सार हुन् जो मुहाजिरीन मदीनामा आउनुभन्दा पहिला मदीनामा आबाद थिए तथा मुहाजिरीन हिज़रत गरी आउनुभन्दा पहिला ईमान पनि उनका हृदयमा बसिसकेको थियो । यो अभिप्राय होइन कि मुहाजिरीनले ईमान स्वीकार गर्नुभन्दा पहिला यी अन्सार ईमान स्वीकार गरिराखेका थिए, किनकि उनको

وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

स्थानान्तरण गरी आउनेहरुसित प्रेम गर्दछन्, तथा मुहाजिरहरुलाई जे-जति दिइन्छ, त्यसबाट उनीहरु आफ्ना छातिमा कुनै संकोच गर्दैनन्,[1] बरु स्वयं आफूमाथि उनलाई प्राथमिकता दिन्छन् चाहे स्वयं उनलाई जति नै अधिक आवश्यकता होस्,[2] (कुरा यो हो) कि जो पनि आफ्नो मनोकांक्षाको कंजूसीबाट बचाइयो त्यही सफल (एवं लक्ष्य प्राप्त) छ ।[3]

अधिक संख्या मुहाजिरीनले ईमान स्वीकार गर्नुका पश्चात ईमान स्वीकार गरेको छ । अर्थात مِن قَبْلِهِم को अर्थ مِن قَبْلِ هِجرَتِهِم हो तथा دار (दार) सित अभिप्राय دارالهجرة अर्थात् मदीना हो ।

[1]अर्थात् मुहाज़िरीनलाई अल्लाहका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जे-जति दिनुहुन्छ त्यसमा ईर्ष्या तथा संकोच महसुस गर्दैनन्, जस्तो "फ़ै" का मालको प्रथम अधिकारी पनि उनैलाई बनाइयो, किन्तु अन्सारले यसलाई नराम्रो मानेनन् ।

[2]अर्थात् आफ्ना मुक़ाबिलामा मुहाज़िरीनको आवश्यकतालाई प्राथमिकता दिन्छन्, स्वयं भूखा रहन्छन्, परन्तु मुहाज़िरीनलाई खुवाइदिन्छन् जस्तो हदीसमा बमोजिम आउँछ कि एक पटकको कुरा हो कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका पास एउटा अतिथि आयो, परन्तु उहाँका घरमा खानका लागि केही थिएन । एउटा अन्सारीले उनलाई आफ्नो घर लग्यो । घर गई भन्यो त पत्नीले भनी कि घरमा त केवल बच्चाहरुको खाना छ । उनले परस्पर परामर्श गरे कि बच्चाहरुलाई भोकै सुताइदेओस् तथा हामी पनि यस्तै नै केही नखाईकन रहऔं । हो, अतिथिलाई खुवाउँदा खेरी दीप (चिराग) निभाइदिनु ताकि उसलाई हाम्रा विषयमा ज्ञान नहोस् कि हामीले त्यसका साथ खाना खाइराखेका छैनौं । बिहान जब ती सहाबी रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सेवामा उपस्थित भए त उहाँले उनीसित भन्नुभयाृ कि अल्लाह तआ़लाले तिमी दुबै पति-पत्नीका सम्बन्धमा यो आयत उतारेको छ وَ يُؤْثِرُونَ على أنفسهم । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल हश्र) उनका त्यागको यो पनि एउटा विचित्र आदर्श हो कि पत्नीलाई तलाक़ दिनुको प्रस्ताव राख्यो कि इद्दत (अवधि) का पश्चात त्यससित त्यसको अर्को मुहाज़िर भाइले विवाह गरोस् । (बुख़ारी, किताबुन निकाह)

[3]हदीसमा छ कि मनोकांक्षाबाट बच किनकि यस मनोकांक्षाले पहिला मानिसहरुको विनाश गऱ्यो, त्यसैले उनलाई रक्तपातका लागि तयार गऱ्यो तथा उनले निषेधित (हराम) लाई वैध (उचित) बनाइहाले । (सहीह मुस्लिम, किताबुल बिर्र, बाबु तहरीमिज् जुल्मे)

وَالَّذِينَ جَاءُوْ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾

(१०) तथा (उनका लागि) जो उनका पश्चात आए, जो भन्नेछन् कि हे हाम्रा प्रभु ! हामीलाई क्षमा गरिदेउ तथा हाम्रा ती भाइहरुलाई पनि जो हामीभन्दा पूर्व ईमान स्वीकार गरिसकेका छन् तथा ईमान भएकाहरुको तर्फबाट हाम्रा हृदयमा कपट एवं शत्रुता नपार[1] हे हाम्रा प्रभु ! निःसन्देह तिमी प्रेम गर्ने एवं दयालु हौ ।

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ

(११) के तिमीले अवसरवादीहरुलाई देखेनौ जो आफ्ना अहले किताब काफ़िर भाइहरुसित भन्छन् कि यदि तिमी देशबाट निकालियौ, भने हामीले पनि अवश्य तिमीसँग देश छाड्दिनेछौं तथा तिम्रा विषयमा हामीले कहिल्यै पनि

[1]यो "फ़ै" धनका पात्रहरुको तेस्रो प्रकार हो, अर्थात् सहाबाका पश्चात आउनेहरु तथा उनका अनुगामी यसमा ताबईन तबये ताबईन तथा केयामतसम्म हुनेवाला सबै ईमानवालाहरु तथा सदाचारी आइहाले । किन्तु प्रतिबन्ध यही छ कि ती अन्सार तथा मुहाजिरीनलाई मोमिन मानून् तथा उनका लागि क्षमाको प्रार्थना गरिराखेका होऊन्, न कि उनका ईमानमा सन्देह गरेका होऊन् तथा उनलाई अपशब्द भनुन् तथा उनका विरोधमा आफ्ना हृदयमा कपट तथा शत्रुताको भावना राख्दछन्। इमाम मालिकले यस आयतबाट अर्थ निकाल्दै यही कुरा भन्नुभएको छ।

«إِنَّ الرَّافِضِيَّ الَّذِي يَسُبُّ الصَّحَابَةَ، لَيْسَ لَهُ فِي مَالِ الْفَيْءِ نَصِيبٌ؛ لِعَدَمِ اتِّصَافِهِ بِمَا مَدَحَ اللهُ بِهِ هَؤُلَاءِ فِي قَوْلِهِمْ».

"अर्थात राफ़ज़ीलाई, जो सहाबे किराम रज़ीयल्लाहु अन्हुलाई अपशब्द भन्दछन्, "फ़ै" का धनबाट भाग प्राप्त हुनेछैन, किनकि अल्लाह तआलाले सहाबे किरामको प्रशंसा गरेको छ तथा राफ़ेज़ी उनको निन्दा गर्दछन् ।" (इब्ने कसीर) तथा आदरणीय आएशा रज़ियल्लाहु अन्हु भन्नुहुन्छ :

«أُمِرْتُمْ بِالِاسْتِغْفَارِ لِأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ فَسَبَبْتُمُوهُمْ! سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ يَقُولُ: «لَا تَذْهَبُ هَذِهِ الْأُمَّةُ حَتَّى يَلْعَنَ آخِرُهَا أَوَّلَهَا».

"तिमीहरुलाई मुहम्मदका सहचरहरुका लागि क्षमा-याचनाको आदेश दिइयो, किन्तु तिमीले उनलाई अपशब्द भन्यौ । मैले तिम्रा नबीलाई यो भनिराखेको सुने कि यो सम्प्रदाय त्यस समयसम्म समाप्त हुनेछैन जबसम्मकि त्यसका पछि आउनेवाला पहिलाका मानिसहरुलाई अपशब्द नभनून ।" (इब्ने कसीर, रबाहुल बग़वी)

اَحَدًا اَبَدًا ۙ وَّاِنْ قُوْتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿١١﴾

कसैको कुरा स्वीकार गर्ने छैनौं तथा यदि तिमीसित युद्ध गरिनेछ त अवश्य हामीले तिम्रो सहायता गर्नेछौं,[1] परन्तु अल्लाह (तआ़ला) साक्ष्य दिन्छ कि यिनी सर्वथा झूठा छन् ।[2]

لَئِنْ اُخْرِجُوْا لَا يَخْرُجُوْنَ مَعَهُمْ ۚ وَلَئِنْ قُوْتِلُوْا لَا يَنْصُرُوْنَهُمْ ۚ وَلَئِنْ نَّصَرُوْهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ۟ ثُمَّ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿١٢﴾

(१२) यदि उनी देशबाट निकालिए त यिनी उनका साथ जानेछैनन् तथा उनीसँग युद्ध शुरु भयो भने यिनले उनको सहायता (पनि) गर्नेछैनन्,[3] तथा यदि यो (मानिन्छ पनि कि) सहायतामा आइहाले पनि[4] त पिठ्यूँ देखाएर भाग्नेछन्,[5] अनि सहायता गरिने छैनन् ।[6]

لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً فِيْ صُدُوْرِهِمْ مِّنَ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُوْنَ ﴿١٣﴾

(१३) (मुसलमानहरु ! विश्वास गर) के तिम्रो भय उनका छातिहरुमा[7] अल्लाहका भयका तुलनामा निकै अधिक छ, यो यसकारण कि यिनी बुझ्दैनन् ।[8]

[1]ज़स्तो पहिला गुज्रिसक्यो कि बनू नज़ीरलाई मुनाफ़िकहरुले यो सन्देश पठाएका थिए ।

[2]जस्तो कि उनको झूठ खुलेर नै रहयो । बनू नज़ीर देश निकाला दिए, किन्तु यिनी उनको सहायताका लागि पुगे त उनका समर्थनका मदीना छाड्न तयार भए ।

[3]यो अवसरवादी (मुनाफ़िकहरु) का विगत मिथ्या वचनहरुको अधिक विवरण हो तथा यस्तै भयो, बनू नजीर देश निष्काशन दिइए तथा बनू कुरैज़ा हत गरिए तथा बन्दी बनाइए, परन्तु मुनाफ़िक उनका सहायताका लागि पुगेनन् ।

[4]यो काल्पनिक कुरा गरिंदैछ, अन्यथा जुन कुरोलाई अल्लाहले नकारिदिन्छ त्यसको अस्तित्व कसरी सम्भव छ । अभिप्राय यो हो कि यदि यिनी यहूदको सहायता गर्नुका विचार गरून् ।

[5]अर्थात् पराजित भएर ।

[6]अभिप्राय यहूदी हुन् । अर्थात् जब उनका सहयोगी मुनाफ़िक नै पराजित भएर भाग्नेछन् भने यहूद कसरी विजयी तथा सफल हुनेछन् ? केही धर्मगुरुहरुले यसबाट अभिप्राय मुनाफ़िक लिएका छन् कि उनी सहायता गरिने छैनन् । बरु अल्लाहले उनीहरुलाई अपमानित गर्नेछ तथा उनको निफ़ाक़ (द्वयवाद) उनका लागि लाभप्रद हुनेछैन ।

[7]यहूदका वा मुनाफ़िक़हरुका अथवा सबैका हृदयमा ।

[8]अर्थात् तिम्रो यो भय उनका हृदयमा उनका नासम्झीको कारण हो । अन्यथा यदि उनी

لَا يُقَاتِلُوْنَكُمْ جَمِيْعًا اِلَّا فِيْ قُرًى مُّحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَّرَآءِ جُدُرٍ ۭ بَاْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيْدٌ ۭ تَحْسَبُهُمْ جَمِيْعًا وَّقُلُوْبُهُمْ شَتّٰى ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُوْنَ ۝

(१४) यी सबै मिलेर पनि तिमीसित लड्न सक्दैनन्, परन्तु यो अलग कुरा हो कि गढ्ले घेरिएका स्थानहरुमा होऊन् अथवा पर्खालका ओट (पछाडी) मा होऊन्,[1] उनको लडाई त आपसमै अत्यन्त कठोर छ,[2] यद्यपि तपाई उनलाई एकमत ठानिराख्नु भएको छ किन्तु वास्तवमा उनका हृदय आपसमा भिन्न छन्,[3] यो यसकारण कि यिनी बुद्धीहीन मानिस हुन् ।[4]

كَمَثَلِ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيْبًا ذَاقُوْا وَبَالَ اَمْرِهِمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝

(१५) ती मानिसहरुको जस्तो जो उनीभन्दा केही पहिला गुज्रेका छन्, जसले आफ्ना पापहरुको स्वाद चाखे[5] तथा जसका लागि दुखदायी यातना (तयार) छ ।[6]

बुद्धि राख्दथे भने बुझिहाल्थे कि मुसलमानहरुको प्रभुत्व तथा विजय अल्लाहको तर्फबाट छ, यसकारण तर्सनु अल्लाहसित नै पर्छ, न कि मुसलमानहरुसित ।

[1]अर्थात् यी यहूद तथा मुनाफ़िक मिलेर पनि खुला मैदानमा तिमीसित लड्नुका साहस राख्दैनन् । हो, दूर्गहरुमा बन्द भएर अथवा पर्खालका पछाडी लुकेर तिमीमाथि आक्रमण गर्न सक्लान्, जसबाट स्पष्ट छ कि अत्यन्त कायर छन् तथा तिम्रा भयले कम्पित तथा भयभीत छन् ।

[2]यिनी परस्पर घोर विरोधी छन् । यसकारण उनमा परस्पर झै-झगडा तथा अपमान सामान्य छ ।

[3]यी मुनाफ़िक़हरुका आपसमा हृदयहरुको स्थिति हो, अथवा यहूद तथा मुनाफिक़हरुका, अथवा मुशरिकहरु एवं अहले किताबका अभिप्राय यो हो कि यिनी सत्यका विरोधमा एक देखिन्छन्, किन्तु उनका हृदय एक छैनन् । उनी परस्पर विरोधी छन् तथा एक-अर्काका विपरीत रोश तथा शत्रुताले भरिएका छन् ।

[4]अर्थात यो मतभेद तथा छिन्न-भिन्नता उनका नासम्झीका कारण छ । यदि उनीसित समझ-बूझ भएको भए त यिनले सत्यलाई चिनिहाल्थे तथा यसलाई अपनाउँथें ।

[5]यसबाट केही ज्ञाताहरुले मक्काका बहुदेववादी (मुश्रिकीन) तात्पर्य लिएका छन्, जसलाई बनू नज़ीरका युद्धभन्दा केही पहिला बद्रका युद्धमा शिक्षाप्रद पराजय भएको थियो अर्थात् यिनी पनि अपमान तथा पराजयमा मुशरिकहरु सदृश्य नै छन् जसको समय निकट नै छ । केही अन्य ज्ञाताहरुले यहूदको दोस्रो क़बीला बनू कैनुकाअ अभिप्राय लिएका छन्, जसलाई बनू नज़ीरभन्दा पहिला देश निष्काशन दिएको थियो जो समय तथा स्थान दुबैका अनुसार उनका समीप थिए । (इब्ने कसीर)

[6]अर्थात् यो दण्ड जो उनीहरुले चाखे यो त सांसारिक दण्ड हो । आख़िरतको दण्ड यसका अतिरिक्त हो जो अति दुखद हुनेछ ।

كَمَثَلِ الشَّيْطٰنِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ ۚ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّنْكَ اِنِّيْٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٦﴾

(१६) शैतानको जस्तो कि उसले मनुष्यसित भन्यो, कुफ्र गर, जब त्यो कुफ्र गरिसक्यो त भन्नलाग्यो कि म त तिमीबाट अलग्ग छु ।[1] म त अखिल जगतका प्रभुसित तर्सन्छु ।[2]

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَآ اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيْهَا ۭ وَذٰلِكَ جَزٰۗؤُا الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٧﴾

(१७) त दुबैको परिणाम यो भयो कि (नरकको) अग्निका सधैंका लागि गए तथा अत्याचारीहरुको यही दण्ड हो ।[3]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٨﴾

(१८) हे ईमान भएकाहरु ! अल्लाहसित तर्सदै रह[4] तथा प्रत्येक व्यक्ति देखिहालोस् कि भोलि (केयामत अर्थात् प्रलय) का लागि उसले कर्महरुको के (भण्डार) पठाएको छ ।[5] तथा (प्रत्येक) समय अल्लाहसित तर्सिराख अल्लाह तिम्रा सम्पूर्ण कर्महरुसित परिचित छ ।[6]

---

[1]यो यहूद तथा मुनाफ़िकहरुको अर्को उदाहरण दिएको छ कि मुनाफ़िकहरुले यहूदीहरुलाई यस्तै असहाय छाडिदिए जस्तो शैतान मानिससँग व्यवहार गर्दछ, पहिला त्यसले मानिसलाई पथभ्रष्ट गर्दछ जब मानिसले शैतानको अनुसरण गरी कुफ्र गरिसकेको हुन्छ न शैतान त्यससित आफ्नो निर्दोषता देखाउन थाल्छ ।

[2]शैतान आफ्नो यस कथनमा सच्चा छैन । उद्देश्य केवल त्यस कुफ्रबाट अलगाव तथा निर्दोषता देखाउनु हो, जो मानिस शैतानका मार्ग-विचलनबाट गर्दछ ।

[3]अर्थात् नरकको स्थाई यातना ।

[4]ईमान भएकाहरुलाई सम्बोधित गरी उनलाई सदुपदेश दिइँदैछ । अल्लाहसित तर्सनुको अर्थ हो उसले जुन कुराको आदेश दिएको छ तिनलाई पूरा गर, जसबाट रोकेको छ, त्यसबाट रोकिइहाल । आयतमा यो जोड दिनका लागि दुई पटक भनेको छ, किनकि यो 'तक्वा' (अल्लाहको भय) ले नै मानिसलाई सत्कर्म गर्न तथा कुकर्मबाट रोकिनका लागि तयार गर्दछन् ।

[5]भोलिसित अभिप्राय केयामत (प्रलय) हो । त्यसलाई भोलिसित व्यञ्जित गरी यसतिर पनि संकेत गरिदियो कि त्यो घटित हुनु धेरै टाढा छैन, समीप नै छ ।

[6]जस्तो कि त्यसले प्रत्येकलाई त्यसका कर्मको फल दिनेछ, राम्रालाई राम्रो तथा नराम्रोलाई नराम्रो ।

وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰىهُمْ اَنْفُسَهُمْ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ⑲

(१९) तथा तिमी ती मानिसहरुको जस्तो नहुनु जसले अल्लाह (का आदेशहरुलाई) बिर्सिदिए, त अल्लाहले उनलाई स्वयं आफूबाट बिर्सिदियो । यस्ता मानिस नै अवज्ञाकारी (दुराचारी) हुन्छन् ।[1]

لَا يَسْتَوِيْٓ اَصْحٰبُ النَّارِ وَاَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۭ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَاۗىِٕزُوْنَ ⑳

(२०) नरकवाला तथा स्वर्गवाला, (आपसमा) समान छैनन्,[2] जो स्वर्गवालाहरु छन्, तिनै सफल छन् ।[3]

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰي جَبَلٍ لَّرَاَيْتَهٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ

(२१) यदि हामीले यस कुर्आनलाई कुनै पर्वतमाथि अवतरित गरेको भए,[4] त तिमीले देख्यौ कि अल्लाह

[1]अर्थात् अल्लाहले प्रतिकार स्वरुप उनीहरुलाई यस्तो गरिदिएको छ कि उनीहरु यस्ता कर्महरुबाट निश्चिन्त भइहाले जसमा उनको लाभ थियो तथा जसकाद्वारा स्वयंलाई अल्लाहको यातनाबाट बचाउन सक्थे । यसप्रकार मानिसले अल्लाहलाई बिर्सेर स्वयंलाई बिर्सन जान्छ । त्यसको मतले त्यसलाई सही निर्देश दिंदैन, आँखाले त्यसलाई सत्यको मार्ग देखाउँदैनन् तथा त्यसका कान सत्य सुन्नबाट बहिरा हुनजान्छ । फलस्वरुप त्यसबाट यस्ता कर्म हुन्छन् जसमा उसको आफ्नो विनाश हुन्छ ।

[2]जसले अल्लाहलाई बिर्सेर यो कुरो पनि बिर्सिराखे कि यसप्रकार उनी स्वयं आफ्नै प्राणमाथि अत्याचार गरिराखेका छन् तथा एकदिन आउनेछ कि यसका फलस्वरुप उनका यो शरीर, जसका लागि उनी संसारमा ठूला-ठूला प्रयास र परिश्रम गर्थे, नरकको अग्निको इन्धन बन्नेछन्, तथा उनका मुकाबिलामा अन्य ती मानिस थिए जसले अल्लाहलाई याद राखे । त्यसका आदेशानुसार जीवन निर्वाह गरे । एक समय आउनेछ कि अल्लाह तआलाले उनीहरुलाई त्यसको उत्तम प्रतिउपकार प्रदान गर्नेछ तथा आफ्ना स्वर्गमा उनीहरुलाई प्रविष्ट गर्नेछ, जहाँ उनका आरामका लागि हरेक प्रकारका सुख-सुविधाहरु हुनेछन् । यी दुबै समूह अर्थात् नरकमा जाने तथा स्वर्गमा जानेहरु समान हुने छैनन् । अनि यिनी बराबर हुन पनि कसरी सक्दछन् ? एउटाले आफ्ना अन्त (परिणाम) लाई याद राख्यो तथा त्यसका लागि तयारी गरिरहयौ । दोस्रो आफ्ना अन्तबाट निश्चिन्त रहयो । यसकारण त्यसका लागि तयारीमा पनि अपराधपूर्ण विमुखता अपनायो ।

[3]जस्तै परीक्षाको तयारी गर्नेवाला सफल तथा असफल हुन्छ । यसैप्रकार ईमान भएका तथा संयमी स्वर्ग प्राप्त गर्नमा सफल हुनेछन्, किनकि उनले संसारमा यसका लागि सत्कर्म गरी तयारी गर्दैरहे । संसार कर्मगृह तथा परीक्षा घर जस्तो छ, जसले यस तथ्यलाई बुझ्यो तथा त्यसले परिणामसित निश्चिन्त भई जीवन निर्वाह गरेनन् त्यो सफल रहयो तथा जो संसारको वास्तविकतालाई बुझ्नुबाट विवश तथा परिणामबाट विमुख अवज्ञा एवं दुराचारमा लीन रहयो उनी क्षतिग्रस्त तथा असफल हुनेछन् ।

[4]र पर्वतहरुमा समझ एवं ज्ञानको त्यो क्षमता पैदा गरिदिन्थे जो हामीले मनुष्यभित्र राखेका छौं ।

خَشْيَةِ اللّٰهِ ۚ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

का भयले त्यो भुकेर कण-कण भइहाल्थे ।[1] हामीले यी उदाहरणहरुलाई मानिसहरुका समक्ष वर्णन गर्दछौं ताकि उनीहरुले चिन्तन-मनन गरून् ।[2]

هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۖ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾

(२२) त्यही अल्लाह हो जसका अतिरिक्त कोही (सत्यवान) पूज्य छैन, गुप्त[3] एवं प्रकटको जान्नेवाला, त्यही क्षमा तथा दया गर्नेवाला ।

هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلٰمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾

(२३) त्यही अल्लाह हो जसका अतिरिक्त कोही (सत्यवान) पूज्य छैन, स्वामी, अत्यन्त पवित्र, सबै दोषहरुबाट मुक्त, शान्ति प्रदान गर्नेवाला, रक्षक, प्रभावशाली, शक्तिशाली, महान, पवित्र छ अल्लाह ती वस्तुहरुबाट जसलाई यिनी त्यसको साभ्फीदार बनाउँछन् ।

[1]अर्थात् हामीले पवित्र कुर्‌आनमा जो प्रभाव, स्वच्छता, शक्ति एवं तर्क तथा शिक्षा एवं उपदेशका यस्ता पक्ष वर्णन गरेका छौं कि तिनलाई सुनेर पर्वत पनि यति कठोरता, विस्तार एवं उचाईका उपरान्त अल्लाहका भयले कण-कण हुनजान्थ्यो । यो मानिसलाई भनिराखेको तथा सम्भ्फाइँदै छ कि तिमीलाई सोच-समभ्फको योग्यता दिएको छ, किन्तु यदि कुर्‌आन सुनेर तिम्रो हृदयमाथि कुनै प्रभाव पर्दैन भने तिम्रो परिणाम राम्रो हुनेछैन ।

[2]ताकि उनीहरुले कुर्‌आनका आदेशहरुबाट शिक्षा ग्रहण गरून् तथा धम्कीहरुलाई सुनेर अवज्ञाहरुबाट बचून् । केही धर्मविद्हरु भन्दछन् कि यस आयतमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई सम्बोधित गरिएको छ कि हामीले तपाईंमाथि यो पवित्र कुर्‌आन उतार्‍यौं जो यस्तो प्रतिष्ठावान छ कि यदि हामीले कुनै पर्वतमाथि उतारथ्यौं जो यस्तो प्रतिष्ठावान छ कि यदि हामीले कुनै पर्वतमाथि उतार्थ्यौं भने कण-कण हुनजान्थ्यो । किन्तु तपाईंमाथि हाम्रो यो अनुग्रह छ कि हामीले तपाईंलाई यति दृढ एवं बलवान गरिदियौं कि तपाईंले यस कुरोलाई सहन गरिहाल्नुभयो जसलाई सहन गर्नुको शक्ति पर्वतमा पनि छैन । (फ़तहुल क़दीर) त्यसका पश्चात अल्लाह तआ़ला आफ्ना गुणहरुको वर्णन गरिराखेको छ, जसको उद्देश्य तौहीदलाई प्रमाणित गर्नु तथा शिर्क (अनेकेश्वरवाद) को खण्डन हो ।

[3]परोक्ष सृष्टिका विश्वाससित छ । अन्यथा अल्लाहका लागि कुनै वस्तु अप्रत्यक्ष छैन । अभिप्राय यो हो कि त्यो सृष्टिको प्रत्यक्ष वस्तुलाई जान्दछ, चाहे त्यो अगाडी होस् अथवा हामीबाट ओभ्फेल, यहाँसम्मकि त्यो अँध्यारोमा हिंडिराखेको कमिलालाई पनि जान्दछ ।

هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى ۚ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

(२४) त्यही अल्लाह हो पैदा गर्नेवाला, बनाउनेवाला,[1] रुप दिनेवाला, त्यसैका लागि (अत्यन्त) शुभनाम छन् ।[2] प्रत्येक वस्तु चाहे आकाशहरुमा होस् अथवा धर्तीमा होस् त्यसको पवित्रताको वर्णन गर्दछ,[3] तथा त्यही प्रभावशाली एवं हिक्मत भएको छ ।[4]

سُورَةُ الْمُمْتَحِنَةِ

सूरतुल मुम्तहिन:-६०

सूर: मुम्तहिन मदीनामा अवतरित भएको तथा यसमा तेह्र आयतहरु तथा दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا

(१) हे ती मानिसहरु जसले ईमान स्वीकार गरेका हौ ! मेरा तथा आफ्ना शत्रुहरुलाई आफ्नो मित्र नबनाउ,[5] तिमी

---

[1]भन्दछन् कि خلق (ख़ल्क) को अभिप्राय आफ्नो इच्छा तथा इरादाका अनुसार अनुमान लगाउनु हो तथा برأ (बर्अ) को अर्थ त्यसलाई पैदा गर्नु, गढ्नु, अस्तित्वमा ल्याउनु ।

[2] أسماء حسنى (अल्लाहका शुभनामहरुको चर्चा) सूर: आराफ १८० मा भइसकेको छ ।

[3]स्थितिबाट तथा मुखबाट पनि जस्तो कि पहिला वर्णित भयो ।

[4]जुन कुराको निर्णय गर्दछ त्यो हिक्मतबाट खाली हुँदैन ।

[5]मक्काका काफ़िरहरु तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम बीच हुदैबीयामा जो सम्झौता भएको थियो तथा मक्कावालाहरुले त्यसको उल्लंघन गरे । यसकारण रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले पनि गुप्त रुपबाट मुसलमानहरुलाई लडाईंको आदेश दिनुभयो । आदरणीय हातिम पुत्र अबू-बल्तआ एउटा बद्री मुहाज़िर सहाबी थिए जसलाई कुरैशका साथ कुनै नाता थिएन, परन्तु उनकी पत्नी तथा बच्चाहरु मक्कामै थिए । उनले सोचे कि मैले मक्काका कुरैशलाई उहाँको तयारीसित सूचित गरिदिन्छु ताकि यस उपकारका फलस्वरुप उनी मेरो बालबच्चाहरुको ध्यान राखून् । उनले यो सन्देश एउटी नारीका माध्यमबाट लिखित रुपमा मक्कावासीहरुतिर पठाइदिनुभयो, जसको सूचना नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई प्रकाशनाद्वारा दिइयो । उहाँले आदरणीय अली, मिक़दाद तथा जुबैरसित भन्नुभयो कि जाउ रौज़ये खाख (एक स्थानको नाम) मा एउटा महिला हुनेछ जो मक्का गइराखेको हुनेछ, त्यससित एउटा पत्र छ, त्यो लिएरै आउ । यिनीहरु गए एवं त्यसबाट त्यो पत्र ल्याए,

عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَآءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ ۚ يُخْرِجُوْنَ الرَّسُوْلَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ ؕ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِيْ سَبِيْلِيْ وَابْتِغَآءَ مَرْضَاتِيْ ۖ تُسِرُّوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ ۖ وَاَنَا اَعْلَمُ بِمَآ اَخْفَيْتُمْ وَمَآ اَعْلَنْتُمْ ؕ وَمَنْ يَّفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ①

त मित्रताले उनीतिर सन्देश पठाउँछौ,[1] र उनीहरु त्यस सत्यको जो तिम्रो पासमा आइसकेको छ, इन्कार गर्दछन्, सन्देष्टालाई तथा स्वयं तिमीलाई पनि मात्र यसकारणले निष्काशित गर्दछन् कि तिमी आफ्ना प्रभुमा ईमान स्वीकार गर्दछौ ।[2] यदि तिमी मेरा मार्गमा धर्मयुद्धका लागि तथा मेरो प्रसन्नताको खोजमा निस्केका छौ (त उनीसित मित्रता नगर)[3] तिमी उनका पास प्रेमको सन्देश लुकाइ-लुकाइ पठाउँदछौ तथा मलाई राम्ररी ज्ञात छ जो तिमीले लुकाएका थियौ तथा त्यो पनि यस कार्यलाई गर्नेछ त्यो नि:सन्देह सोझो मार्गबाट विचलित हुनेछ ।[4]

जुन उसले टाउकाका कपालहरुमा लुकाएका थिई । उहाँले आदरणीय हातिमसित सोध्नुभयो कि यो तिमीले के गर्यौ । उनले भने कि यो काम मैले कुफ्र तथा इस्लाम धर्मबाट विमुख हुन जानका लागि गरिन । बरु यसको कारण केवल यो हो कि अन्य मोहाज़िरहरुका सम्बन्धी मक्कामा छन् जो उनका बालबच्चाहरुको रक्षा गर्दछन् । मेरो त्यहाँ कोही सम्बन्धी छैन । त मैले सोंचे कि मक्कावालाहरुलाई सूचित गरिदिऊ, ताकि उनी मेरा आभारी रहून् तथा मेरा बच्चाहरुको रक्षा गरून् । उहाँले उनको सच्चाईको कारण उनलाई केही भन्नुभएन । तैपनि अल्लाहले चेतावनीका रुपमा यी आयतहरु उतार्यो ताकि भविष्यमा कुनै मुसलमानले कुनै काफ़िरका साथ यस्तो मैत्री सम्बन्ध स्थापित नगरुन् । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरतिल मुम्तहिनः, मुस्लिम किताबु फज़ायेलिस सहाबा)

[1]अर्थ यो हो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सूचना उनीसम्म पुऱ्याएर उनीसित मैत्री सम्बन्ध स्थापित गर्न चाहन्छौ ?

[2]जब उनको तिमीसँग तथा सत्यसँग यो व्यवहार छ त तिम्रा लागि के यो उचित छ कि तिमी उनीसित प्रेम तथा सहानुभूतिको व्यवहार गर ?

[3]यो शर्तका लुप्त उत्तरको अनुवाद हो ।

[4]अर्थात् मेरा र आफ्ना शत्रुहरुसित प्रेमको नाता जोड्नु तथा उनलाई गुप्त रुपमा पत्र एवं सन्देश पठाउनु पथभ्रष्टताको मार्ग हो, जो कुनै पनि मुसलमानको मर्यादाका अनुरुप छैन ।

إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ②

(२) यदि उनीहरु तिमीमाथि कहीं नियन्त्रण पाउँछन् भने त उनी तिम्रा (खुला) शत्रु हुनजान्छन् तथा नराम्रोसँग तिमीमाथि हात उठाउन थाल्छन् तथा अपशब्द भन्न थाल्छन् तथा (हृदयले) चाहन्छन् कि तिमी पनि कुफ्र गर्नथाल ।[1]

لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ ۚ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ③

(३) तिम्रो नातेदारी (एवं सम्बन्ध) तथा सन्तान तिमीलाई केयामत (प्रलय) का दिन काम आउने छैनन्[2] अल्लाह (तआला) तिम्रामध्ये निर्णय गरिदिनेछ[3] तथा तिमीले जे-जति गरिराखेका छौ, त्यसलाई अल्लाह राम्ररी देखिराखेको छ ।

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ

(४) (मुसलमानहरु !) तिम्रा लागि (आदरणीय) इब्राहीममा तथा उनका साथीहरुमा अति उत्तम नमूना छ,[4] जबकि ती सबैले आफ्ना समुदायसित स्पष्ट शब्दहरुमा भने कि हामी

[1]अर्थात तिम्रा विरोधमा उनका हृदयमा त यसप्रकार बैर छ र तिमी छौ कि उनका साथ प्रेम बढाईराखेका छौ ।

[2]अर्थात जुन सन्तानको लागि तिमी काफिरहरुसित प्रेम देखाउँछौ, यी तिम्रा कुनै काम आउने छैनन् अनि त्यसका कारण तिमी काफिरहरुसित मित्रता गरेर किन अल्लाहलाई अप्रसन्न गर्दछौ ? केयामतका दिन जुन कुरो काम आउनेछ त्यो त अल्लाह तथा त्यसका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको आज्ञापालन हो, यसको प्रबन्ध गर ।

[3]दोस्रो अर्थ हो तिम्रा बीच विभेद (अलगाव) पारिदिनेछ, अर्थात् आज्ञाकारीहरुलाई स्वर्गमा तथा अवज्ञाकारीहरुलाई नरकमा लग्नेछ । केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि आपसमा अलगावको अभिप्राय हो कि एक-अर्काबाट भाग्नेछन्, जस्तो भन्यो :

﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ﴾

"त्यसदिन मानिस भाइ भाइबाट भाग्नेछ ।" (सूरः अबस-३४)

[4]अर्थात् काफिरहरुसित मैत्री सम्बन्ध नराख्नुका विषयका स्पष्टीकरणमा आदरणीय इब्राहीमको उदाहरण दिईदैछ । أُسْوَةٌ (उस्वा) को अर्थ हो यस्तो 'आदर्श' जसको अनुकरण गरियोस् ।

مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۡ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَآءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ④

तिमीसित तथा ज-जसको तिमीले अल्लाहको अतिरिक्त पूजा गर्दछौ, ती सबैसित पूर्णरुपमा विमुख छौं ।[1] हामी तिम्रा (विश्वासलाई) अस्वीकार गर्दछौं, र जबसम्म तिमी अल्लाह एक हुने कुरोमा ईमान स्वीकार गर्दैनौ हामी र तिमीमा सधैंका लागि कपट एवं वैर उत्पन्न भइहाल्यो,[2] परन्तु इब्राहीमको यति कुरो त आफ्ना पितासित भएको थियो कि[3] म तिम्रो लागि क्षमा-याचना अवश्य गर्नेछु तथा तिम्रा लागि मलाई अल्लाहका समक्ष कुनै अधिकार पनि छैन । हे हाम्रा प्रभु ! तिमीमाथि नै हामीले भरोसा गरेका छौं[4] तथा तिमीतिरै हामी आकर्षित हुन्छौं तथा तिमीतिरै पुन: आउनुछ ।

[1]अर्थात् शिर्कका कारणले हाम्रो तथा तिम्रो कुनै सम्बन्ध छैन । अल्लाहका पूजारीहरुका अल्लाह बाहेकका उपासकहरुसित के लगाव ?

[2]अर्थात यो विलगाव तथा विमुखता त्यस समयसम्म रहनेछ जबसम्म तिमी कुफ्र एवं शिर्कलाई त्याग गरी तौहीद (अद्वैत) लाई अपनाउँदैनौ । हो, जब तिमी एक अल्लाहलाई मान्न थाल्नेछौ त त्यसपछि यो बैर प्रेममा तथा शत्रुता प्रेम भावमा बदलिनेछ ।

[3]यो एउटा अनुबन्ध हो जो في إبراهيم लुप्त सम्बन्धमा छ । अभिप्राय यो हो कि इब्राहीम अलैहिस्सलामको पूरा जीवन एउटा अनुसरण योग्य नमूना हो । हो, उनी आफ्ना पिताका लागि क्षमाको प्रार्थना एउटा यस्तो कर्म हो जसमा उनको अनुसरण गर्नु हुँदैन, किनकि उनको यो कर्म उनको त्यो कर्म त्यस समयको हो जब उनलाई आफ्ना पिताका विषयमा ज्ञान थिएन, परन्तु जब उनलाई स्पष्ट भयो कि त्यो पिता अल्लाहको शत्रु हो त उनले आफ्ना पितासित पनि विमुखता व्यक्त गरिदिए जस्तो कि सूर: बराअत ११४ मा छ । (सूर: बराअत, सूर: तौबालाई भनिन्छ)

[4] توكـل (भरोसा) को अर्थ हो यथासम्भव प्रत्यक्ष सम्बन्धहरुलाई अपनाउनुका पश्चात मामिला अल्लाहलाई समर्पित गरिदेओस् । यो अर्थ होइन कि संसाधनहरुलाई न अपनाइकन अल्लाहमाथि भरोसा देखाइयोस् । यसबाट हामीलाई रोकिएको छ । एउटा व्यक्ति नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सेवामा उपस्थित भयो तथा ऊँटलाई बाहिर खडा गरेर भित्र आइहाल्यो । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले सोध्नुभयो त भने कि मैले ऊट अल्लाहलाई समर्पित गरेर आएको छु । उहाँले भन्नुभयो कि त्यो भरोसा होइन ।

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑤

(५) हे हाम्रा प्रभु ! तिमीले हामीलाई काफिरहरुको परीक्षामा नपार[1] तथा हे हाम्रा प्रभु ! हाम्रा त्रुटिहरुलाई क्षमा गर, निःसन्देह तिमी नै प्रभावशाली एवं हिक्मतवाला छौ ।

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ⑥

(६) निःसन्देह हाम्रा लागि तिनमा[2] उत्तम आदर्श (तथा श्रेष्ठ अनुसरण छ विशेषगरी) प्रत्येक त्यस व्यक्तिका लागि जो अल्लाह तथा केयामत (प्रलय) का दिनको साक्षात्कारमा विश्वास राख्दछन्,[3] तथा यदि कोही विमुख हुन्छ[4] त अल्लाह (तआ़ला) पूर्णरुपमा निस्पृह तथा बडाई एवं प्रशंसाका योग्य छ ।

عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ

(७) के आश्चर्य को निकट नै अल्लाह (तआ़ला) तिमी र तिम्रा शत्रुहरुमा प्रेम उत्पन्न गरिदेओस्,[5] अल्लाह (तआ़ला) लाई सबै

اعْقِلْ وَ تَوَكَّلْ

"पहिला त्यसलाई बाँध अनि भरोसा गर ।" (तिर्मिज़ी) إنابة (इनाबः) को अर्थ हो अल्लाहतिर ध्यान गर्नु ।

[1]अर्थात् काफिरहरुलाई हामीमाथि प्रभुत्व तथा अधिपत्य प्रदान नगर, यस्तोमा उनीहरु सोच्नेछन् कि उनी सत्यमा छन् तथा यसप्रकार हामी उनका परीक्षा बन्नेछौं । अथवा अभिप्राय यो हो कि उनका हातहरु वा आफ्नो तर्फबाट हामीलाई कुनै यातना नदेउ, यसप्रकार पनि हाम्रो अस्तित्व उनका लागि परीक्षा बन्नेछ । उनीहरु भन्नेछन् कि यदि यिनी सत्यमा भएको भए उनलाई यो दुख किन पुग्थ्यो ?

[2]अर्थात् इब्राहीम अलैहिस्सलाम तथा ईमानवाला साथीहरुमा यो पुनरावृत्ति जोड दिनका लागि छ ।

[3]किनकि यस्तै मानिस अल्लाह तथा आख़िरतको यातनासित तर्सन्छन् । यिनै मानिस स्थिति तथा घटनाहरुबाट शिक्षा ग्रहण गर्दछन् ।

[4]अर्थात् आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामका आदर्शलाई अपनाउनबाट भागे ।

[5]अर्थात् उनीहरुलाई मुसलमान बनाएर तिम्रो भाइ तथा साथी बनाइदेओस्, जसबाट तिम्रा बीचका शत्रुता मैत्री तथा प्रेममा बदलिनेछ ।

وَاللّٰهُ قَدِيْرٌ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۞

सामर्थ्य छ तथा अल्लाह अत्यन्त क्षमाशील, अत्यन्त दयालु छ ।

لَا يَنْهٰىكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْهُمْ وَتُقْسِطُوْٓا اِلَيْهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ۞

(८) जुन मानिसहरुले तिमीसित धर्मका विषयमा युद्ध गरेनन्[1] तथा तिमीलाई देशबाट निकालेनन्,[2] उनका साथ उत्तम व्यवहार एवं उपकार गर्न तथा न्यायपूर्ण व्यवहार गर्नबाट अल्लाह (तआला) ले तिमीलाई रोक्दैन ।[3] (अपितु) नि:सन्देह अल्लाह (तआला) ले त न्याय गर्नेहरुसित प्रेम गर्दछ ।[4]

तथा यस्तै नै भयो, मक्का विजयका पश्चात मानिस समूहहरुमा मुसलमान हुन आरम्भ भए तथा उनी मुसलमान हुनासाथ घृणाहरु प्रेममा परिणत भए, जो मुसलमानहरुका रक्तका पिपासु थिए उनी मित्र तथा सहयोगी बनिहाले ।

[1]यो ती काफ़िरहरुका सम्बन्धमा निर्देश दिइँदैछ, जो मुसलमानहरुसित केवल इस्लाम धर्मका कारण रोष तथा शत्रुता राख्दैनन् तथा यस आधारमा मुसलमानहरुसित लड्दैनन्, यो पहिलो शर्त हो ।

[2]अर्थात तिमीसँग यस्तो नीति पनि अपनाएनन् कि तिमी हिज़रत (प्रवास) मा बाध्य हुनजाऊ । यो दोस्रो शर्त हो । एउटा तेस्रो शर्त यो हो जो अघिको आयतबाट स्पष्ट हुन्छ कि उनी मुसलमानहरुका विरुद्ध अन्य काफ़िरहरुलाई कुनै प्रकारको सहायता नपुऱ्याउन्, विचार-विमर्शले र न हथियारहरु आदिसित ।

[3]अर्थात् यस्ता काफ़िरहरुसित उपकार तथा न्यायको व्यवहार निषेध छैन जस्तो आदरणीय आसमा पुत्री अबू-बक्र सिद्दीकले आफ्नी मुश्रिक आमाका सन्दर्भमा नाता जोड्नु अर्थात् सद्व्यवहार गर्नुका बारेमा सोध्नुभयो त उहाँले भन्नुभयो । صِلِي أُمَّكِ "आफ्नी आमाका साथ उपकार गर ।" (सहीह बुख़ारी, सहीह मुस्लिम, किताबुज़्ज़कात, बाबु फज़्लिन नफ़क़ते बस्सद्क़ते अलल अकरबीन तथा बुख़ारी, किताबुल अदब, बाबु सिलतिल वालेदीन मुशरिक)

[4]यसमा न्याय गर्नुको प्रलोभन (प्रोत्साहन) छ यहाँसम्मकि काफ़िरहरुको साथ पनि । हदीसमा न्याय गर्नेहरुको प्रतिष्ठा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

«إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ، عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، عَنْ يَّمِينِ الرَّحْمٰنِ عَزَّ وَجَلَّ - وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ - الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ، وَمَا وَلُوا».

"न्यायकारी प्रकाशका मञ्चमा हुनेछन् जो रहमान (दयानिधि) का दायाँतिर हुनेछन् तथा रहमानका दुबै हात दायाँतिर छन्, जो आफ्ना निर्णयमा, आफ्ना परिवादमा तथा

إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَٰتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ وَظَٰهَرُوا عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الظَّٰلِمُونَ ⑨

(९) अल्लाह (तआला) ले तिमीलाई केवल ती मानिसहरुसित प्रेम गर्नबाट रोक्दछ, जसले तिमीसित धर्मका विषयमा युद्ध गरे तथा तिमीलाई देशबाट निकाले एवं देशबाट निष्काशित गर्नेहरुको सहायता गरे, जो मानिस यस्ता काफ़िरहरुसित प्रेम गर्दछन्[1] तिनै (निश्चित रुपमा) अत्याचारी हुन् ।[2]

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا جَآءَكُمُ الْمُؤْمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۖ

(१०) हे ईमान भएकाहरु ! जब तिम्रा पासमा मुसलमान महिलाहरु स्थानान्तरण गरेर आउँछन् त तिमीले उनको परीक्षा लिनेगर ।[3] वास्तवमा

आफ्नो प्रजामा न्यायको प्रबन्ध गर्दछन् ।" (सहीह मुस्लिम, किताबुल इमारः, बाबु फजीलतिल इमामिल आदिल)

[1]अर्थात् अल्लाहका निर्देश एवं प्रभुका आदेशबाट मुख फर्काएर ।

[2]किनकि उनीहरुले यस्ता मानिसहरुसित प्रेम गरेका छन् जो प्रेमका योग्य थिएनन्, तथा यसरी उनीहरुले आफ्ना प्राणहरुमाथि अत्याचार गरे कि उनलाई अल्लाहका प्रकोपका लागि प्रस्तुत गरिदिए । अर्को स्थानमा भन्नुभयो :

﴿لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّٰلِمِينَ﴾

"तिमी यहूदी एवं इसाईलाई मित्र नबनाउ यिनी त परस्पर नै एक-अर्काका मित्र हुन् । तिमीमध्ये जसले पनि उनीहरुमध्ये कसैलाई मित्रता गर्दछ, त्यो निःसन्देह उनीहरुमध्ये नै हो । अत्याचारीहरुलाई अल्लाह तआला कदापि सन्मार्ग देखाउँदैन ।" (अल-मायदः-५१)

[3]हुदैबीया सन्धिको एक खण्ड यो थियो कि मक्काबाट कोही मुसलमानहरुका पास जानेछ भने त्यसलाई फर्काउनु पर्नेछ, किन्तु त्यसमा स्त्री-पुरुषको स्पष्टीकरण थिएन । प्रत्यक्ष रुपमा أَحَدٌ (कोही) मा दुबै सम्मिलित थिए । केही महिलाहरु पछि मक्काबाट प्रस्थान गरेर मदीना आइहाले त काफ़िरहरुले उनको वापसीको माँग गरे, जसमाथि अल्लाहले यो आयत मुसलमानहरुका निर्देशनका लागि उतार्‍यो तथा यो आदेश दियो । परीक्षा लिनुको अभिप्राय हो यस कुराको खोजी गर कि हिज़रत गरेर जो महिलाहरु आएका छन् तथा ईमान व्यक्त गरिराखेका छन्, आफ्ना काफ़िर पतिसित अप्रसन्न भएर कुनै मुसलमानका प्रेममा अथवा कुनै अन्य उद्देश्यले त आएका छैनन् तथा केवल यहाँ शरण लिनका लागि त ईमानको दावा गरिराखेका छैनन् ।

اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِهِنَّ ۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوْهُنَّ مُؤْمِنٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوْهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِ ؕ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّوْنَ لَهُنَّ ؕ وَاٰتُوْهُمْ مَّاۤ اَنْفَقُوْا ؕ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ اِذَاۤ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ ؕ وَلَا تُمْسِكُوْا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوْا مَاۤ اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوْا مَاۤ اَنْفَقُوْا ؕ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِ ؕ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۱۰﴾

उनका ईमानलाई राम्ररी जान्ने त अल्लाह नै छ, परन्तु यदि तिनीहरु तिमीलाई ईमानवाली प्रतीत हुन्छन्[1] त अब तिमी तिनीहरुलाई काफ़िरहरुतिर नफर्काउ, यिनी उनका लागि हलाल (वैध) छैनन् तथा न उनीहरु यिनीहरुका लागि (वैध) छन्,[2] तथा जो खर्च ती काफ़िरहरुको भएको छ त्यो उनीहरुलाई तिरिदेउ,[3] ती महिलाहरुलाई उनको महर दिएर उनीसित विवाह गर्नुमा तिमीमाथि कुनै पाप छैन,[4] तथा काफ़िर महिलाहरुका विवाह बन्धनलाई आफ्ना अधीनमा न राख[5] तथा जे-जति तिमीले

[1]अर्थात तिमी आफ्नो खोजीबाट यस परिणामसम्म पुग तथा तिमीलाई अनुमान हुन जाओस् कि यो वास्तवमा ईमान स्वीकार गर्दछे ।

[2]यो उनलाई उनका काफ़िर पतिहरुका पास वापस नपठाउनुको कारण हो कि अब कुनै मुसलमान महिला कुनै काफ़िरका लागि वैध छैन, जस्तो कि इस्लामका आरम्भमा यो वैध थिएन, जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमकि पुत्री आदरणीय ज़ैनबको विवाह अबुल-आसबिन रबीअसँग भएको थियो, जबकि उनी मुसलमान थिएनन् । किन्तु यस आयतले भविष्यमा यस्तो गर्नबाट रोकिदियो । यसकारण यहाँ भनिएको छ कि एक-अर्काका लागि वैध छैन, यसकारण उनीहरुलाई काफिर्लाई फिर्ता नगर । हो, यदि पति पनि मुसलमान हुन्छ त विवाह यथावत रहनेछ, चाहे पति हिज़रत गरेर पत्नीका पश्चात आओस् ।

[3]अर्थात उनका काफ़िर पतिहरुलाई जो महर (स्त्रीधन) उनलाई दिएका छन् त्यो तिमी उनलाई दिदेऊ ।

[4]यो मुसलमानहरुसित भनिदैछ कि यी महिलाहरु जो ईमानका लागि आफ्ना पतिहरुलाई छाडेर तिम्रा पासमा आएका छन्, तिमी उनीसित विवाह गर्न सक्दछौ, प्रतिबन्ध यो छ कि उनको महर उनीहरुलाई दिदेऊ, किन्तु यो विवाह सुन्नतका अनुसार नै हुनेछ, अर्थात एक त इद्दत पूरा हुनु (गर्भाशयको स्वच्छता) का पश्चात हुनेछ, दोस्रो त्यसमा वली (संरक्षक) को अनुमति तथा दुई न्यायी साक्षीहरुको उपस्थिति पनि अनिवार्य छ । हो, पछि स्त्रीसित पतिले सहवास गरेको छैन भने बिना अवधि तुरुन्त विवाह पनि वैध छ ।

[5]عِصَمٌ एसम عِصْمَةٌ (इस्मत) को बहुवचन हो । यहाँ यसबाट अभिप्राय विवाह बन्धन हो । अर्थ यो हो कि यदि पति मुसलमान भइहाल्छ तथा पत्नी यथावत काफ़िर एवं मुश्रिक रहन्छ भने पत्नीलाई आफ्नो विवाहमा राख्नु वैध छैन ।

खर्च गरेका छौ[1] माँगिहाल, तथा जे-जति ती काफिरहरुले खर्च गरेका छन् त्यो पनि माँगिहाल,[2] यो अल्लाहको निर्णय हो जो तिम्रामध्ये गरिराखेको छ,[3] र अल्लाह (तआला) सर्वज्ञ (एवं) हिक्मतवाला (तत्वदर्शी) छ ।

وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُم مِّثْلَ

(११) तथा यदि तिम्रो कुनै पत्नी तिम्रा हातबाट निस्किहाल्छ तथा काफिरका पासमा जान्छ, अनि तिमीलाई बदलाको समय मिल्छ[4] त जसका पत्नीहरु गएका छन् उनीहरुलाई

त्यसलाई तुरुन्त तलाक़ दिएर आफूबाट अलग गरियोस् । तथा यस आदेशका पश्चात आदरणीय उमर रज़ियल्लाहु अन्हुले आफ्ना दुई मुश्रिक पत्नीहरुलाई तथा आदरणीय तलहा पुत्र उबैदुल्लाहले आफ्नो पत्नीलाई तलाक़ दिनुभयो । (इब्ने क़सीर) हो, यदि पत्नी किताबिया (यहूदी र इसाई) छ भने त्यसलाई तलाक़ दिनु आवश्यक छैन, किनकि उनीसित विवाह उचित (वैध) छ । यसकारण यदि त्यो पहिलादेखि नै पत्नीका रुपमा तिम्रो पासमा छ त इस्लाम स्वीकार गर्नुका पश्चात त्यसलाई अलग गर्नुको आवश्यकता छैन ।

[1]अर्थात् ती महिलाहरुका लागि जो कुफ्रमा स्थिर रहनुका कारण काफ़िरहरुका पास गइसकेका छन् ।

[2]अर्थात् ती महिलाहरुका लागि जो हिज़रत गरी मदीना आएका छैन ।

[3]अर्थात् यो उपरोक्त आदेश कि दुबै एक-अर्काको महरको धन तिरुन् बरु माँग गरिहालून्, अल्लाहको आदेश छ । इमाम कुर्तबी भन्नुहुन्छ कि यो आदेश त्यस युगका साथ नै विशेष थियो । यसमाथि मुसलमानहरुको इज्माअ (सहमति) छ । (फ़तहुल क़दीर) यसको कारण त्यो सम्भौता हो जो दुबै पक्षहरुका बीच भएको थियो । यसप्रकार सम्भौता हुनुको दशामा भविष्यमा पनि तदानुसार काम गर्न अनिवार्य हुनेछ, अन्यथा होइन ।

[4]فَعَاقَبْتُم (त तिमी यातना देऊ अथवा बदला देऊ) को एक एउटा भावार्थ यो हो कि मुसलमान भएर आउने महिलाहरुका महरको अधिकार, जो तिमीलाई उनका काफ़िर हुनका कारण काफ़िरहरुका पास गइसकेका छन्, तथा उनले मुसलमानहरुलाई महर तिरेनन् । (अर्थात् यो पनि दण्डको एउटा रुप हो) दोस्रो भावार्थ यो हो कि तिमी काफ़िरहरुसित जिहाद गर तथा ग़नीमत (परिहार) को माल प्राप्त होस् । त्यसमा विभाजनमा पहिला ती मुसलमानहरुलाई देऊ, जसका

مَآ اَنۡفَقُوۡا ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیۡۤ اَنۡتُمۡ بِهٖ مُؤۡمِنُوۡنَ ﴿۱۱﴾

उनका खर्चका समान तिरिदेउ, तथा त्यस अल्लाहसित तर्सिराख जसमाथि तिमी ईमान स्वीकार गरेका छौ ।

یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ اِذَا جَآءَكَ الۡمُؤۡمِنٰتُ یُبَایِعۡنَكَ عَلٰۤی اَنۡ لَّا یُشۡرِكۡنَ بِاللّٰهِ شَیۡـًٔا وَّلَا یَسۡرِقۡنَ وَلَا یَزۡنِیۡنَ وَلَا یَقۡتُلۡنَ اَوۡلَادَهُنَّ وَلَا یَاۡتِیۡنَ بِبُهۡتَانٍ یَّفۡتَرِیۡنَهٗ بَیۡنَ اَیۡدِیۡهِنَّ وَاَرۡجُلِهِنَّ وَلَا یَعۡصِیۡنَكَ فِیۡ مَعۡرُوۡفٍ فَبَایِعۡهُنَّ وَاسۡتَغۡفِرۡ لَهُنَّ اللّٰهَ ؕ

(१२) हे रसूल (सन्देष्टा) ! जब मुसलमान महिलाहरु तपाईंसित यी कुराहरुमा वचन दिन आउँछन् कि उनीहरु अल्लाहका साथ कसैलाई साझेदार बनाउने छैनन्, चोरी गर्ने छैनन, व्यभिचार गर्ने छैनन्, आफ्ना सन्तानलाई मार्ने छैनन् तथा न कुनै यस्ता आक्षेप लगाउनेछन् जो स्वयं आफ्ना हात-खुट्टाका अगाडी रचून् तथा कुनै पुण्य कार्यमा तिम्रो अवज्ञा गर्नेछैनन्, त तपाईं उनीसित वचन लिइहाल्ने गर्नुस्[1]

पत्नीहरु काफ़िर देश (दारुल कुफ़्र) मा गइहालेका छन् उनका खर्चका मात्रामा तिरिदेऊ । मानौं ग़नीमतको मालबाट मुसलमानहरुको क्षतिपूर्ति पनि दण्ड हो । (ऐसरुत्तफ़ासीर तथा इब्ने क़सीर) यदि ग़नीमतका मालबाट पनि क्षतिपूर्ति हुँदैन भने बैतुल मालबाट सहायता गरियोस् ।

[1]यो बैअत (प्रतिज्ञा) त्यसैबेला लिन्थे जब महिलाहरु हिज़रत गरेर आउँथे, जस्तो कि सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः मुम्तहिनामा छ । यसका अतिरिक्त मक्का विजयका दिन पनि आफ्ना कुरैशका महिलाहरुसित बैअत लिनुभयो बैअत (प्रतिज्ञा) लिंदाखेरि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम केवल मौखिक वचन लिनुहुन्थ्यो । कुनै महिलाका हातलाई स्पर्श गर्नुहुन्नथ्यो । आदरणीय आयशा भन्नुहुन्छ कि “अल्लाहको सौगन्ध, बैअतमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले कहिल्यै कुनै महिलाको हात छुनु भएन । बैअत लिंदाखेरि केवल उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम मुखले यो भन्नुहुन्थ्यो कि मैले यस कुरामा तिमीसित वचन लिइहालें ।” (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरः मुम्तहिना) बैअतमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम महिलाहरुसित यो वचन पनि लिनुहुन्थ्यो कि उनीहरुले विलाप पनि गर्ने छैनन्, लुगा च्यातेर रुने छैनन्, टाउकाको कपाल पनि तान्ने छैनन्, अज्ञानकालको जस्तै शोकालाप गर्ने छैनन् । (सहीह बुख़ारी तथा मुस्लिम आदि) यस बैअतमा नमाज़, रोज़ा (ब्रत), हज्ज, ज़कात (अनिवार्य दान) आदिको चर्चा छैन, किनकि यिनी धर्मका स्तम्भ तथा इस्लामका प्रतीक हुन् । यसकारण यिनका स्पष्टीकरणको आवश्यकता छैन । उहाँले विशेषहरुपले ती कुराहरुका प्रतिज्ञा महिलाहरुसित लिनुभयो जो साधारणतः महिलाहरुमा पाईन्छ, ताकि उनी धार्मिक कर्तव्यहरुका पालनाका साथ यी कुराहरुबाट पनि बचून् । यसबाट यो पनि विदित भयो कि विद्वानहरु, उपदेशक तथा भाषणकर्ताहरुलाई आफ्नो पूरा

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

तथा उनका लागि अल्लाहसित क्षमा माँग्नुस्, निःसन्देह (अल्लाह तआला) क्षमाशील दयालु छ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

(१३) हे मुसलमानहरु ! तिमी त्यस सुमदायसित मित्रता नराख, जसमाथि अल्लाहको प्रकोप आइसकेको छ[1] जो आखिरतबाट यसप्रकार निराश भइसकेका छन् जस्तो कि मृत्यु, कब्रवालाहरुसित काफ़िर निराश छन् ।[2]

سُورَةُ الصَّفِّ

सूरतुस सफ़्फ़-६१

सूरः सफ़्फ़* मदीनामा अवतरित भएको, यसमा चौदह आयतहरु एवं दुई रुकूअ छन् ।

बल धार्मिक कर्तव्यहरुमा नै लगाउनु हुँदैन जो पहिलादेखि नै स्पष्ट छ, बरु ती रीति तथा परम्पराहरुको पनि प्रभावशाली ढङ्गले खण्डन गर्नुपर्छ जो समाजमा साधारणतः प्रचलित छन् नमाजी तथा ब्रतालु मानिसहरु पनि यसबाट बच्दैनन् ।

[1]यसबाट केही धर्मविदहरुले यहूद । केहीले अवसरवादी (मुनाफ़िक) तथा केहीले काफ़िर तात्पर्य लिएका छन् । यो अन्तिम कुरो नै अधिक सही छैन, किनकि यसमा यहूद तथा द्रयवादी पनि आउँछन् । यसका अतिरिक्त सबै काफ़िर नै अल्लाहका प्रकोपका अधिकारी छन् । अतः अभिप्राय यो हुनेछ कि कुनै पनि काफ़िरसित मैत्री सम्बन्ध नराख जस्तो कि यो विषय कुर्आनका अनेक स्थानहरुमा वर्णन गरिएको छ।

[2]आख़िरतबाट निराश हुनुको अर्थ क़्यामतको स्थापनाबाट इन्कार हो । أصحاب القبور (कब्रहरुमा) भएका मानिसहरुसित निराश हुनुको अभिप्राय यही हो कि परलोकमा पुनः जीवित गरिने छैन । एउटा अर्को अर्थ यसको यो गरिएको छ कि कब्रहरु (समाधि) मा गाडिएका काफ़िर प्रत्येक भलाईबाट निराश भइहाले, किनकि मरेर उनीहरुले आफ्ना कुफ़्रका परिणाम देखिहाले । अब तिनीहरु भलाईको के आशा गर्न सक्दछन् । (इब्ने ज़रीर तबरी)

*यस सूरःका अवतरणका कारणमा वर्णित छ कि केही सहाबा (नबीका सहचर) आपसमा कुरा गरिराखेका थिए कि अल्लाहलाई जो कर्म सर्वाधिक प्रिय छ, त्यो रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित सोध्नुपर्छ ताकि तदानुसार कर्म गरियोस्, किन्तु उहाँका पासमा गई सोध्नुको साहस कसैले गरिराखेको थिएन । यसमाथि अल्लाहले यो सूरः उतार्‍यो । (मुसनद अहमद ५/४५२, तिर्मिजी तफ़सीर सूरतिस्सफ़्फ़)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहका नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं कृपालु छ ।

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ①

(१) आकाशहरु एवं धर्तीको प्रत्येक वस्तु अल्लाह तआ़लाको पवित्रताको वर्णन गर्दछ, तथा त्यही प्रभावशाली एवं तुरुन्त तत्वदर्शी छ ।

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ②

(२) हे ईमानवालाहरु ![1] तिमीले ती कुरा किन भन्दछौ जो स्वयं गर्दैनौ ?

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ③

(३) तिमी जे गर्दैनौ, त्यो भन्नु अल्लाह (तआ़ला) लाई अत्यन्त अप्रिय छ ।[2]

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِهٖ صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ ④

(४) नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) ती मानिसहरुलाई प्रिय मान्दछ जो त्यसका मार्गमा पंक्तिबद्ध भएर जिहाद गर्दछन्, जस्तो कि उनीहरु सिसा (धातु) ले निर्मित भवन हुन् ।[3]

وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُوْنَنِيْ وَقَدْ تَّعْلَمُوْنَ اَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوْۤا

(५) तथा (याद गर) जब मूसाले आफ्ना समुदायसित भने कि हे मेरा समुदायका मानिसहरु ! तिमी मलाई किन पीडित गरिराखेका छौ जबकि तिमीलाई राम्ररी ज्ञात छ कि म तिमीतिर

[1] यहाँ पुकार यद्यपि सामान्य छ किन्तु वास्तवमा सम्बोधन ती मुसलमानहरुसित छ जो भनिराखेका थिए कि हामीलाई أَحَبُّ الأَعْمال (सर्वाधिक प्रिय कर्म) को ज्ञान होस् त उनीहरुलाई गरौं, किन्तु जब उनीहरुलाई केही प्रिय कर्म भनिए त उनी शिथिल भइहाले । यसमा यस्ता मानिसहरुलाई झपारिंदैछ कि भलाईका कुरा जो भन्दछौ त्यो किन गर्दैनौ ? जुन कुरा मुखबाट निकाल्दछौ त्यसलाई पूरा किन गर्दैनौ ? जो मुखबाट बोल्दछौ, त्यसको पालना किन गर्दैनौ ?

[2] यो यसैमाथि अधिक जोड दिइएको छ कि अल्लाह यस्ता मानिसहरुमाथि अत्याधिक अप्रसन्न हुन्छ ।

[3] यो जिहादको एक अत्यन्त पुण्यकार्य भनियो जो अल्लाहलाई प्रियकर छ ।

أَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ ۗ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝

अल्लाहको सन्देष्टा हूँ,[1] त जब उनीहरु बाङ्गो नै रहे त उनका हृदयहरुलाई अरु बाङ्गो गरिदियो,[2] तथा अल्लाह (तआ़ला) अवज्ञाकारी समुदायलाई मार्गदर्शन गर्दैन ।

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يٰبَنِىٓ إِسْرَآءِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى

(६) तथा जब मरियमका पुत्र ईसाले भने कि (हे मेरा समुदाय) इस्राईलको सन्तान ! म तिमी सबैतिर अल्लाहको सन्देष्टा हूँ, म भन्दा पूर्वको पुस्तक तौरातको पुष्टि गर्ने व्यक्ति हूँ[3] तथा आफ्ना पश्चात आउने एउटा

[1]यो जान्दा-जान्दै पनि कि आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम अल्लाहका सच्चा रसूल हुन् । इस्राईलको सन्तानले उनलाई आफ्ना मुख (कुरा) बाट कष्ट दिन्थ्यो, यहाँसम्मकि त्यही शारीरिक दोष उनीसित सम्बन्धित गर्दथ्यो जबकि त्यो रोग उनमा थिएन ।

[2]अर्थात् ज्ञान हुँदाहुँदै सत्यबाट मुख फर्काए तथा सत्यको तुलनामा असत्यलाई, भलाईको तुलनामा नराम्रो कुरालाई तथा ईमानको तुलनामा कुफ्रलाई अपनाए, त अल्लाहले त्यसका दण्डस्वरुप उनका हृदयलाई स्थायीरुपले सन्मार्गबाट फर्काइदियो, किनकि यही अल्लाहको रीति चलिआइराखेको छ । कुफ्र तथा कुमार्गमा नियमितता एवं निरन्तरता नै हृदयहरुमा मोहर (छाप) लाग्नुको कारण हुन्छ । अनि अवज्ञा, कुफ्र तथा अत्याचार उसको स्वभाव एवं आचरण बन्न जान्छ, जसलाई कसैले परिवर्तन गर्न सक्दैन । यसकारण अगाडी भन्यो : "अल्लाह अवज्ञाकारीहरुलाई मार्गदर्शन दिंदैन ।" किनकि अल्लाह तआ़ला यस्ता मानिसहरुलाई आफ्ना नियमानुसार मार्ग-विचलित गरिसकेको हुन्छ । अब कसले त्यसलाई सत्यमार्ग देखाउन सक्छ, जसलाई यसप्रकार अल्लाहले मार्ग-विचलित गरेको छ ?"

[3]ईशदूत ईसा अलैहिस्सलामको कथाको वर्णन यसकारण गर्‍यो कि इस्राईलका सन्तानले जस्तो ईशदूत मूसा अलैहिस्सलामको अवहेलना गर्‍यो, त्यसतै उनीहरुले आदरणीय ईसाको पनि इन्कार गरे । यसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई सान्त्वना दिईंदैछ कि यी यहूद तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका साथ नै यस्ता गरिराखेका छैनन्, अपितु यिनको त पूरा इतिहास नै ईशदूतहरुलाई झुठ्लाउनुसित पूर्ण छ । तौरातको पुष्टिको अभिप्राय यो हो कि म जो निमन्त्रण दिइराखेको छु, त्यो त्यही हो जो तौरातको पनि निमन्त्रणा हो, जो यस कुराको प्रमाण हो कि जो पैग़म्बर भन्दा पहिला तौरात लिएर आए र अब म इंजील (ग्रन्थ) लिएर आएको छु हामी दुबैको मूल उद्‌गम एउटा नै छ । यसकारण तिमी जुनप्रकार मूसा हारुन, दाऊद एवं सुलैमानमाथि ईमान स्वीकार गर्‍यौ म माथि पनि ईमान स्वीकार गर, यसकारण कि म तौरात (ग्रन्थ) को पुष्टि गरिराखेको छु, न कि त्यसका खण्डन ।

مِنۢ بَعۡدِي ٱسۡمُهُۥٓ أَحۡمَدُۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ٦

सन्देष्टाको शुभसूचना सुनाउनेवाला हूँ जसको नाम अहमद हो ।[1] अनि जब उनी तिनका समक्ष स्पष्ट निशानीहरु लिएर आए त उनीहरुले भन्नथाले कि यो त खुला जादू हो ।[2]

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ وَهُوَ يُدۡعَىٰٓ إِلَى ٱلۡإِسۡلَٰمِۚ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٧

(७) तथा त्यस व्यक्तिभन्दा अधिक अत्याचारी को होला जो अल्लाह (तआ़ला) माथि झूठ कुरा रचोस् ?[3] जबकि त्यो इस्लामतिर बोलाइन्छ ।[4] तथा अल्लाह यस्ता अत्याचारीहरुलाई मार्गदर्शन गर्दैन ।

यो आदरणीय ईसा अलैहिस्सलामले आफ्ना पश्चात आउने अन्तिम ईशदूत आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको शुभ-सूचना सुनाउनुभयो । जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो :

«أَنَا دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ وَبِشَارَةُ عِيسَى - عليه السلام - »

"म आफ्ना पिता इब्राहीमको प्रार्थना तथा ईसाको शुभ-सूचनाको चरितार्थ हुँ ।" (ऐसरुत्तफ़ासीर)

[1]'अहमद' यो कर्ताबाट यदि अतिश्योक्तिको रुप हो भने त अर्थ हुनेछ अन्य अरु मानिसहरुभन्दा अल्लाहको अधिक प्रशंसा गर्नेवाला, तथा यदि कर्मकारकबाट छ भने अर्थ हुनेछ कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका गुण तथा विशेषताहरुका कारण जति प्रशंसा उहाँको गरियो, यति कसैको पनि गरिएन । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अर्थात् आदरणीय ईसाद्वारा प्रस्तुत गरिएका चमत्कारहरुलाई जादू भने, जस्तो विगत जातिहरु पनि आफ्ना पैग़म्बरहरुलाई यसैप्रकार भन्दैरहे । केही विद्वानहरुले यसबाट तात्पर्य मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई लिएका छन् तथा قَالُوا को कर्ता मक्काका काफ़िरहरुलाई बनाएका छन् ।

[3]अर्थात अल्लाहको सन्तान बनाए अथवा जो पशु उसले निषेध (हराम) गरेन उनलाई निषेध (हराम) गरे ।

[4]जो सबै धर्महरुमा उत्तम तथा उच्चतम छ, अत: जो यस्तो हुन्छ त्यसलाई कहिल्यै यो शोभा दिन्छ कि त्यसले कुनै अन्यमाथि मिथ्यारोपण गरोस्, कहाँ यो कुरो कि अल्लाहमाथि आरोप लगाओस् ?

يُرِيْدُوْنَ لِيُطْفِـُٔوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ⑧

(८) तिनीहरु चाहन्छन् कि अल्लाहको दिव्य-ज्योतिलाई आफ्नो फूँकले निभाइदेऊन्[1] तथा अल्लाह आफ्नो दिव्य-ज्योतिलाई उच्च पदहरुसम्म लग्नेवाला हो,[2] चाहे काफ़िर नराम्रो मानून् ।

هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ ⑨

(९) त्यही हो जसले आफ्ना रसूल (सन्देष्टा) लाई मार्गदर्शन तथा सत्यधर्म प्रदान गरेर पठायो ताकि त्यसलाई अन्य सबै धर्महरुमाथि प्रभावशाली गरिदेओस्,[3] चाहे मूर्तिपूजक अप्रसन्न होऊन् ।[4]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ⑩

(१०) हे ईमान भएकाहरु ! के म तिमीलाई त्यो व्यापार बताऊँ[5] जो तिमीलाई कष्टदायी यातनाबाट बचाओस् ?

تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

(११) अल्लाह (तआ़ला) माथि तथा त्यसका सन्देष्टामाथि ईमान स्वीकार गर तथा अल्लाहका मार्गमा

[1]प्रकाश (ज्योति) सित अभिप्राय पवित्र कुर्आन इस्लाम, मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका तर्क तथा प्रमाण हुन् । "मुखले निभाइदिनु" को अर्थ ती व्यङ्ग तथा कटाक्ष हुन् जो उनका मुखबाट निस्कन्थे ।

[2]अर्थात् त्यसलाई विश्वमा प्रसारित गर्नेवाला तथा अन्य धर्महरुमाथि प्रभुत्व प्रदान गर्नेवाला । तर्कहरुका आधारमा अथवा भौतिक प्रभुत्वको आधारमा अथवा दुवै प्रकारले ।

[3]यो उपरोक्त कुरामाथि नै जोड दिएको छ । त्यसका महत्वका कारण त्यसलाई पुन: दोहोऱ्याइएको छ ।

[4]तैपनि यो निश्चय भएर हुनेछ ।

[5]यस कर्म (अर्थात् ईमान तथा जिहाद) लाई व्यापारसित व्यंजित गरे । यसकारण कि यसमा पनि यिनलाई व्यापारको जस्तो लाभ हुनेछ, तथा त्यो लाभ के हो ? स्वर्गमा प्रवेश तथा नरकबाट मुक्ति । यसभन्दा ठूलो लाभ अरु के होला ? यस कुरोलाई अर्को स्थानमा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

﴿ اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ﴾

"अल्लाहले मोमिनहरुसित उनका प्राण तथा मालहरुको सौदा स्वर्गका साटोमा गरिसकको छ ।" (अत्तौबा-१११)

بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

आफ्ना तन-मन-धनले धर्मयुद्ध गर, यो तिम्रा लागि सर्वोत्तम छ यदि तिमीमा ज्ञान छ ।

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

(१२) (अल्लाह तआला) ले तिम्रा पाप क्षमा गरिदिनेछ तथा तिमीलाई ती स्वर्गहरुमा पुऱ्याउनेछ जसका मुनि सरिताहरु प्रवाहित हुनेछन् तथा (शुद्ध) स्वच्छ घरहरुमा जो 'अदन' का स्वर्गमा हुनेछन्, यो बहुत ठूलो सफलता हो ।

وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

(१३) तथा तिमीलाई एउटा अन्य (उपकार) पनि दिनेछ जसलाई तिमी चाहन्छौ, त्यो अल्लाहको सहायता तथा शीघ्र विजय हो,[1] र ईमानवालाहरुलाई शुभ-सूचना दिदेउ ।[2]

[1]अर्थात् जब तिमी त्यसका मार्गमा लड्नेछौ तथा त्यसका धर्मको सहायता गर्नेछौ त त्यसले पनि तिमीलाई विजय तथा सहायता प्रदान गर्नेछ ।

﴿إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾

"यदि तिमीले अल्लाह (का धर्म) को सहायता गर्नेछौ त त्यसले तिम्रो सहायता गर्नेछ तथा तिमीलाई अटल राख्नेछ ।" (सूर: मुहम्मद-७)

﴿وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

"जसले अल्लाहको सहायता गर्नेछ, अल्लाहले पनि अवश्य त्यसको सहायता गर्नुहुनेछ ।" निःसन्देह अल्लाह तआला बडो शक्तिशाली एवं प्रभावशाली हुनुहुन्छ ।" (अल-हज्ज-४०)

आख़िरत (परलोक) का वरदानहरुको तुलनामा त्यसलाई समीपको विजय भन्यो । तथा यसबाट अभिप्राय मक्काको विजय हो, तथा केही ज्ञाताहरुले इरान तथा रोमका महान राज्यहरुमाथि मुसलमानहरुका प्रभुत्वलाई यसको चरितार्थ मानेका छन्, जो ख़िलाफते राशिदा (ख़लीफा काल) मा मुसलमानहरुलाई प्राप्त भयो ।

[2]स्वर्गको पनि मर्नुको पश्चात तथा विजय एवं सहायताको पनि संसारमा । प्रतिबन्ध यो हो कि ईमानवालाहरु ईमानको अभियाचना पूरा गरिराखून्

﴿وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾

"तथा तिमीहरु नै प्रभावशाली रहनेछौ यदि तिमी ईमानवाला रहयौ ।" (आले-इमरान-१३९)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوٓا۟ أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّـۧنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

(१४) हे ईमान भएकाहरु ! तिमी अल्लाह (तआ़ला) को सहायता गर्नेहरु बनिहाल,[1] जुनप्रकार (आदरणीय) मरियमको पुत्र (आदरणीय) ईसाले हवारीहरु (मित्रहरु) सित भने कि को छ जो अल्लाहका मार्गमा मेरो सहयोगी बनोस् । (उनका) मित्रहरुले भने कि हामी अल्लाहका मार्गमा सहायक छौं,[2] त इस्राईलको सन्तानमध्ये एउटा गुटले त ईमान ल्यायो तथा एउटा गुटले कुफ्र गऱ्यो[3] त हामीले ईमानवालाहरुको उनका

[1]सबै स्थितिहरुमा आफ्ना वचन तथा कर्महरुकाद्वारा पनि तथा धन एवं प्राणकाद्वारा पनि । जहिले पनि, जुन समय पनि तथा जुन स्थितिमा पनि अल्लाह तथा त्यसका रसूल आफ्ना धर्मको सहायताका लागि पुकार्दछन् तिमी तुरुन्त उनको पुकारमा भन कि हामी उपस्थित छौं, जस्तो हवारीहरुले ईसाको पुकारमा भने ।

[2]अर्थात् हामी तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका यस धर्मका आमन्त्रण तथा प्रचारमा सहायक छौं, जसका प्रचार-प्रसारको आदेश अल्लाहले तपाईंलाई दिएको छ । यसैप्रकार रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम हज्जका दिनहरुमा भन्नुहुन्थ्यो कि "को छ जसले मलाई शरण दिन्छ ताकि म मानिसहरुसम्म अल्लाहको सन्देश पुऱ्याउन सकूँ । यसकारण कि कुरैशले मलाई सन्देश पुऱ्याउनुको दायित्व पूरा गर्न दिंदैनन्" यहाँसम्मकि मदीनाको औस तथा ख़जरज कबीलाहरुले उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको पुकार सुने उहाँका हातमा उनीहरुले बैअत् गरे तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई सहायताको वचन दिए । उहाँसित यो पनि भने कि यदि तपाईं हिज़रत (स्थानान्तरण) गरी मदीना आउनुहुन्छ भने हामीले तपाईंको रक्षाको दायित्व स्वीकार गर्दछौं । अत: जब उहाँ हिज़रत गरेर मदीना जानुभयो त वचनानुसार उनीहरुले उहाँको तथा उहाँका साथीहरुको भरमक्दूर सहायता गरे, यहाँसम्मकि अल्लाह तथा त्यसका रसूलले उनको नाम नै 'अन्सार' (सहायक) राखिदिनुभयो, तथा अब यो उनको विशेष नाम नै भएको छ । رضي الله عنهم و أرضاهم (इब्ने कसीर)

[3]यिनी यहूदी थिए जसले ईसा अलैहिस्सलामको नबूअत (दूतत्व) को इन्कार मात्र गरेनन् बरु उनीमाथि तथा उनकी आमामाथि लान्छना (आक्षेप) पनि लगाए । केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि यो मतभेद तथा बिखराव त्यस समय भयो जब आदरणीय ईसालाई आकाशमा उचालियो । एउटाले भन्यो कि ईसाका रुपमा अल्लाह (प्रभु) नै धर्तीमा प्रकट भएको थियो (जस्तो सनातन धर्ममा ईशदूतहरुलाई अवतार मान्दछन्) अब त्यो पुन: आकाशमा गइहाल्यो । यो सम्प्रदायलाई 'याकूबिया' भनिन्छ । नस्तूरीया सम्प्रदायले भने कि उनी अल्लाहका पुत्र थिए, पिताले पुत्रलाई आकाशमा बोलायो । तेस्रोले भन्यो कि उनी अल्लाहका भक्त

शत्रुहरुका तुलनामा सहायता गऱ्यौं, त उनी विजयी भए ।[1]

सूरतुल-जुमुअ:-६२

سُوْرَةُ الْجُمُعَةِ

सूर: जुमुअ:* मदीनामा अवतरित भएको, यसमा एघार आयतहरु तथा दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ①

(१) आकाशहरु एवं धर्तीमा सबै कुरा अल्लाह (तआ़ला) को पवित्रताको वर्णन गर्दछन्, जो अधिपति अत्यन्त पवित्र (छ) प्रभावशाली (एवं) हिक्मतवाला छ ।

هُوَ الَّذِيْ بَعَثَ فِي الْاُمِّيّٖنَ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ

(२) त्यही हो जसले अशिक्षित मानिसहरुमा[2] उनैमध्येबाट एउटा सन्देष्टा पठायो, जो उनीहरुलाई त्यसका आयतहरु

तथा त्यसका सन्देष्टा थिए, यही सम्प्रदाय सही थियो ।

[1]अर्थात् नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई पठाएर हामीले यसै अन्तिम गिरोहको अन्यको अनृत गिरोहहरुका मुक़ाबिलामा सहायता गऱ्यौं । यही सही आस्था राख्ने समूहले नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममा पनि ईमान स्वीकार गऱ्यो तथा हामीले यस्तो उनलाई प्रमाणहरुको आधारमा पनि सबै काफ़िरहरुमाथि प्रभुत्व प्रदान गऱ्यौं तथा शक्ति एवं राज्यका आधारमा पनि यस प्रभुत्वको अन्तिम प्रकटन पुन: त्यस समय हुनेछ जब प्रलयका निकट आदरणीय ईसा अलैहिस्सलाम पुन: उतर्नेछन्, जस्तो कि यस प्रभुत्व एवं अवतरणको स्पष्टीकरण सहीह हदीसहरुमा निरन्तरताका साथ उद्धृत छ ।

*नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जुमआको नमाज़मा सूर: जुमआ तथा मुनाफिकून् पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो । (सहीह मुस्लिम, किताबुल जुमआ, बाबु मा युकरउ फी सलातिल जुमुआ) तैपनि यिनलाई जुमआको रातिमा ईशाको नमाज़मा पढ्नु सही रिवायतमा सिद्ध छैन । हो, एउटा क्षीण रिवायतमा यस्तो वर्णित छ । (लिसानुल मीज़ानले इब्ने हज़र तर्जुमा सईद बिन सम्माक बि हरब)

[2]أُمِّيّٖنَ (उम्मीईन) सित अभिप्राय अरबवासी हुन् । जसको बहुसंख्यक अनपढ थियो । उनको विशेष चर्चाको यो अर्थ होइन कि उहाँको रिसालत (सन्देश) अरुहरुका लागि थिएन, किनकि प्रथम सम्बोधित तिनै थिए, अत: अल्लाहको उनीमाथि अधिक अनुग्रह थियो ।

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ ۗ وَاِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۙ﴿٢﴾

पढेर सुनाउन्छ तथा उनलाई शुद्ध गर्दछ र उनलाई किताब एवं ज्ञान सिकाउँछ । निःसन्देह उनी त्यसबाट पूर्व स्पष्ट विचलनमा थिए ।

وَّاٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ ۗ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣﴾

(३) तथा अरुहरुका लागि पनि उनैमध्येबाट जो अहिलेसम्म उनीहरुसित भेटेनन्,[1] तथा तिनै प्रभावशाली (एवं) हिक्मतवाला छ ।

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿٤﴾

(४) यो अल्लाहको कृपा हो[2] जसलाई चाहन्छ आफ्नो कृपा प्रदान गर्दछ तथा अल्लाह (तआ़ला) अत्यन्त कृपालु छ ।

مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا ۗ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ

(५) जुन मानिसहरुलाई तौरातका (अनुसार) कार्य गर्नुको आदेश दिइयो अनि उनीहरुले त्यसमाथि कार्य गरेनन्, उनको उदाहरण त्यस गधा जस्तो छ जो धेरै किताब लादेको होस्।[3]

[1]यो उम्मेईनको संयोजक हो अर्थात् بَعَثَ فِي آخَرِينَ مِنْهُمْ मा यो दोस्रोबाट ईरानी तथा अरबका अतिरिक्त अन्य देशहरुका मानिस हुन् जो प्रलयसम्म उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममाथि ईमान स्वीकार गर्नेछैनन् । यसकारण यसमा इरानी, रोमी, बरबर, सुडानी, तुर्क, मङ्गोल, चाइनिज तथा भारतीय आदि सबै आउँछन् । अर्थात् उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम सबका नबी (सन्देष्टा) हुन् तथा सबैले उहाँमाथि ईमान स्वीकार गरे र इस्लाम ल्याउनुका पश्चात यो पनि مِنْهُم को चरितार्थ अर्थात् प्रथम इस्लाम ल्याउने उम्मीहरुमध्ये भए, किनकि समस्त मुसलमान उम्मते वाहिदा (एक समूह) हुन् । यसै सर्वनामको कारण केही ज्ञाताहरु भन्छन् कि आख़रीन (अरुहरु) सित अभिप्राय पछि हुनेवाला अवसरवादी हुन्, किनकि مِنْهُم मा सर्वनाम उम्मीईनतिर फर्किराखेको छ । (फ़तहुल क़दीर)

[2]यो संकेत मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको नबूअत (ईशदूत हुनेकुरा) तिर पनि हुनसक्छ तथा त्यसमाथि ईमान स्वीकार गर्नेहरुतिर पनि ।

[3] أَسْفَارٌ (अस्फ़ार) سِفْرٌ (सिफ़र) को बहुवचन हो । अर्थ हो महाग्रन्थ । किताब जब पढिन्छ त मानिस त्यसका अर्थहरुमा यात्रा गर्दछ । अतः किताबलाई पनि सफ़र (यात्रा) भनिन्छ । (फ़तहुल क़दीर) यो निष्कर्म यहूदीहरुको उदाहरण दिइएको हो कि जुनप्रकार गधालाई ज्ञान हुँदैन कि त्यसमाथि जुन पुस्तकहरु लादिएका छन् उनीहरुमा के लेखिएको छ ? वा त्यसमामाथि पुस्तकहरु लादिएका छन् अथवा फोहोरमैला । यसैप्रकार यी यहूदी हुन् । यिनी तौरात त लिई हिंड्छन्, त्यसलाई पढने तथा याद गर्ने कुरा पनि गर्दछन्, तर त्यसलाई न बुझ्दछन् न त्यसका

كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑤

अल्लाहका कुराहरूलाई झुठ्लाउनेहरूको निकै नराम्रो उदाहरण छ । तथा अल्लाह यस्ता अत्याचारीहरूलाई मार्गदर्शन दिंदैन ।

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ⑥

(६) भनिदिनुस् कि हे यहूदीहरू ! यदि तिम्रो दावा छ कि तिमी अल्लाहका मित्र हौ अन्य मानिसहरूका अतिरिक्त,[१] त तिमी मृत्युको कामना गर[२] यदि तिमी साँचो हौ ।[३]

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ⑦

(७) यिनले मृत्युको कामना कदापि गर्ने छैन ती कर्महरूका कारण जो आफ्नो हातद्वारा आफ्ना पूर्व पठाएका छन् ।[४] तथा अल्लाह (तआला)

आदेशानुसार कर्म गर्दछन्, बरु त्यसमा परिवर्तन तथा कष्ट कल्पनाले काम लिन्छन् । यसैकारण वास्तवमा यिनी गधाभन्दा पनि नराम्रा छन्, किनकि गधा त जन्मजात समझ-बुझबाट रित्तो हुन्छ, जबकि उनीभित्र सुक्ष-बुझ त छ परन्तु उनीहरूले उचित रुपमा यसको प्रयोग गर्दैनन् । यसैकारण अन्य स्थानमा अल्लाह तआलाले भन्यो : ﴿أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾

"यिनी चौपायाका समान छन् बरु उनीभन्दा पनि अधिक विपथ ।" (अल-आराफ-१७९)

यही उदाहरण ती मुसलमानहरूको विशेष रुपले विद्वानहरूको छ, जो कुर्आन पढ्छन् तथा याद गर्दछन् तथा त्यसका अर्थ एवं भावार्थलाई बुझ्दछन्, किन्तु त्यसको अभियाचना (माँग) पूरा गर्दैनन् ।

[१]जस्तो उनीहरूले भन्ने गर्दथे, "हामी अल्लाहका पुत्र एवं त्यसका चहीते (प्रिय) हौं ।" (अल-मायदः- १८) तथा दावा गर्दथे, "स्वर्गमा केवल त्यही जानेछ जो यहूदी तथा इसाई हुनेछ ।" (अल-बक़र:-१११)

[२]ताकि तिमीलाई त्यो मान-मर्यादा प्राप्त होस् जो तिम्रो कल्पना अनुसार तिमीलाई प्राप्त हुनुपर्छ ।

[३] किनकि जसलाई ज्ञान छ कि मर्नुका पश्चात उसका लागि स्वर्ग छ, त्यो त त्यहाँ शीघ्र पुग्नुको इच्छुक हुन्छ । हाफ़िज़ इब्ने कसीरले यसको व्याख्या "दावते मुबाहला" सित गर्नुभएको छ । अर्थात् यसमा उनीसित भनिएको छ कि तिमी मुहम्मदलाई ईशदूत (नबी) हुने कुरोबाट इन्कार गर्दछौ तथा अल्लाहलाई प्रिय एवं मित्र हुनुका आफ्ना दावीमा साँचो हौ भने मुसलमानका साथ मिलेर अल्लाहसित प्रार्थना गरिहाल कि जो हामीमध्ये झुठा छ त्यसमाथि अल्लाहको धिक्कार होस् अथवा जो हामी दुबैमध्ये दुबै झूठा होस् अल्लाहले त्यसलाई मृत्यु दिदेओस् । (हेनुर्स सूरः बक़रः ९४ को व्याख्या)

[४]अर्थात् कुफ्र एवं अवज्ञा तथा अल्लाहको किताबमा जो हेरफेर तथा परिवर्तन यिनै गर्दै

अत्याचारीहरूलाई राम्ररी जान्दछ ।

(८) भनिदिनुस् कि जुन मृत्युबाट तिमी भागिराखेका छौ त्यो त तिमीसम्म अवश्य पुग्नेछ, अनि तिमी सबै गुप्त तथा स्पष्ट कुराहरूलाई जान्नेवाला (अल्लाह) तिर फर्काइनेछौ तथा त्यस पश्चात त्यसले तिमीलाई तिमीबाट गरिएका समस्त कर्महरूलाई भनिदिनेछ ।

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ⑧

(९) हे ती मानिसहरू जो इमान स्वीकार गरेका छौ ? जुमआका दिन (शुक्रबार) नमाजको अजान दिइन्छ भने तिमी अल्लाहको स्मरणतिर शीघ्र आइहाल्ने गर तथा क्रय-विक्रय छोडिदेउ ।[1] यो तिम्रो पक्षमा अति उत्तम छ यदि तिमी जान्दछौ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ⑨

रहेका छन्, उनका कारण कहिल्यै पनि तिनी मृत्युको कामना गर्नेछैनन् ।

[1]यो 'अज़ान' कसरी दिइयोस् तथा यसका शब्द के होउन ? यो कुर्आनमा कही छैन । हो, हदीसमा वर्णित छ, जसबाट ज्ञात भयो कि कुर्आन बिना हदीस बुझ्नु सम्भव छ न त्यसमाथि कार्यरत हुनु नै । जुमअःलाई जुमअः यसकारण भन्दछन् कि त्यसदिन अल्लाहले प्रत्येक सृष्टिलाई पैदा गरेर सृजन कार्यबाट सावकाश भएको थियो । यस्तो मानौं त्यस दिन पूरा सृष्टि एकत्र भयो, अथवा नमाजका लागि मानिस एकत्र हुन्छन् । यसै आधारमा भनिन्छ । (फ़तहुल कदीर) فَاسْعَوْا को अर्थ यो होइन कि दगुरेर आऊ, बरु यो हो कि अज़ानका पश्चात तुरुन्त आइहाल तथा कारोबार बन्द गरिदेऊ, किनकि नमाजका लागि दगुरेर आउनु निषेध छ । शान्ति तथा मर्यादाका साथ आउनु माथि जोड दिइएको छ । (सहीद बुखारी, किताबुल अज़ान तथा मुस्लिम, किताबुल मसाजिद) अज़ानसित दोस्रो अज़ान तात्पर्य छ, किनकि नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका युगमा केवल एउटै अज़ान हुन्थ्यो जब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम मिम्बरमाथि बस्नुहुन्थ्यो । (फ़तहुल क़दीर) । यसकारण एउटै अज़ानमाथि अन्त गर्नु उत्तम छ । केही मानिसहरूले ذروا البيع (क्रय-विक्रय छाडिदेउ) सित यो तर्क निकालेछन् कि जुमआ मात्र नगर हरूमा फ़र्ज़ (अनिवार्य) छ, देहातीहरू (गाउँलेहरु) माथि जुमआ छैन, किनकि व्यापार तथा क्रय-विक्रय नगरहरूमै हुन्छ, देहातहरूमा हुँदैन । जबकि संसारको कुनै गाउँ यस्तो छैन जहाँ क्रय-विक्रय हुँदैन । अतः यो दावा नै तथ्यका प्रतिकूल छ । अर्को कुरो, क्रय-विक्रय तथा व्यापारको अर्थ सांसारिक कारोबार हो, ती जस्तासुकै होउन् जुनप्रकारका पनि होउन् । अज़ानका पश्चात तिनलाई छाडिदेओस् । केही देहातीहरूका सांसारिक कार्य हुँदैनन् ? के खेतीबारी व्यवसाय तथा सांसारिक कार्यभन्दा भिन्न छन्?

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَوٰةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝١٠

(१०) अनि जब नमाज़ भइसक्छ त धर्तीमा फैलिहाल तथा अल्लाहका कृपालाई खोज[१], तथा अल्लाहको अत्याधिक वर्णन गर ताकि तिमीलाई सफलता प्राप्त होस् ।

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا ۚ قُلْ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ ۚ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ۝١١

(११) तथा जब कुनै सौदा बिक्री भएको देख्छन् अथवा कुनै तमासा देखापर्छ त त्यतातिर दौडिन्छन् तथा तपाईंलाई उभेकै अवस्थामा छाडिदिन्छन् ।[२] (तपाईं) भनिदिनुस् कि अल्लाहका पास जे-जति छ[३] त्यो खेल एवं व्यापारभन्दा उत्तम छ[४], तथा अल्लाह (तआला) सर्वोत्तम जीविका प्रदान गर्नेवाला छ ।[५]

[१]यसबाट तात्पर्य कारोबार तथा व्यापार हो । अर्थात् जुमआको नमाज पढेर पुन: आफ्ना काम-धन्दामा लागिहाल । उद्देश्य यो बताउनु हो कि जुमआका दिन कारोबार बन्द राख्नुको आवश्यकता छैन । मात्र नमाजका समय यस्तो गर्नु आवश्यक छ ।

[२]एकपटक नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जुमआको खुत्बा (भाषण) वर्णन गरिर ाख्नु भएको थियो कि त्यतिखेरै एउटा काफ़िला आइपुग्यो, मानिसहरूलाई थाहा भयो त खुतबा छाडेर बाहिर क्रय-विक्रयका लागि हिंडिदिए कि कही विक्रय गर्ने वस्तु समाप्त नहोउन् । केवल बाह्र मानिस मस्जिदमा शेष रहे, जसमा यो आयत अवतरित भयो (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूर: जुमआ, मुस्लिम, किताबुल जुमआ) اِنْفِضَاض को अर्थ हो, प्रवृत्त हुनु र ध्यान दिनु, दगुरेर फैलिहाल्नु । यहाँ केवल सर्वनाम व्यापारको वर्णन गरियो, यसकारण कि जब व्यापार पनि वैध र आवश्यक हुनका बावजूद खुत्बाका मध्ये अमान्य छ त खेल आदिका अमान्य हुनुमा के शंका हुनसक्छ ? यसका अतिरिक्त (क़ायेमन) बाट ज्ञात भयो कि जुम्आको खुत्बा (भाषण, प्रवचन) उभेर दिनु सुन्नत छ । जस्तो कि हदीसमा वर्णित छ कि उहांका दुई खुत्वा हुन्थे, जसका मध्ये उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम बस्न हुन्थ्यो, कुर्आन पढ्नुहुन्थ्यो र मानिसहरूलाई शिक्षा एवं उपदेश (वाज़ो नसीहत) दिनुहुन्थ्यो । (मुस्लिम, किताबुल जुमुअ:)

[३]अर्थात् अल्लाह तथा रसूलका अहकाम (आदेश) को पालना गरियोस् जो महान पुण्य हो ।

[४]जसतिर तिमी दौडेर गयौ र मस्जिदबाट निस्कियौ र खुतबये जुमआलाई सुन्दै सुनेनौ ।

[५]बस त्यसैबाट रोज़ी (जीविका) माँग र आज्ञापालनकाद्वारा उसैतिर वसीला (माध्यम) समात । उसको आज्ञाकारीता (अताअत) र उसैतिर, जीविका प्राप्तिको बहुत ठूलो साधन हो ।

सूरतुल-मुनाफ़िकून-६३

سُوْرَةُ الْمُنٰفِقُوْنَ

सूरः मुनाफ़िकून मदीनामा अवतरित भएको, यसमा एघार आयतहरू तथा दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

اِذَا جَآءَكَ الْمُنٰفِقُوْنَ قَالُوْا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللّٰهِ ۘ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُهٗ ؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَكٰذِبُوْنَ ①

(१) तिम्रो पासमा जब मुनाफ़िक आउँछन् त भन्दछन् कि हामी यस कुराका साक्षी छौं कि निःसन्देह तपाईं अल्लाहका सन्देष्टा हुनुहुन्छ[1], तथा अल्लाह (तआ़ला) जान्दछ कि तपाईं अवश्य त्यसका सन्देष्टा हुनुहुन्छ[2], तथा अल्लाह साक्ष्य दिन्छ कि मुनाफ़िक् निश्चित रुपमा झूठा छन् ।[3]

اِتَّخَذُوْۤا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ②

(२) उनीहरूले आफ्ना सौगन्धहरूलाई ढाल बनाएका छन्[4] त अल्लाहका मार्गबाट रोकिए ।[5] निःसन्देह नराम्रो छ त्यो कार्य जसलाई यिनीहरूले गरिरहेका छन् ।

[1]मुनाफ़िकूनसित अभिप्राय अब्दुल्लाह बिन उबैय तथा त्यसका साथी हुन् । यिनीहरू जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका सेवामा उपस्थित हुन्थे त कसमहरू खाइ-खाइ भन्दथे कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम अल्लाहका रसूल हुनुहुन्छ ।

[2]यो मध्यवर्ती वाक्य हो जो पहिलाका विषयमा जोड दिनका लागि छ, जसलाई मुनाफिक (द्वयवादी) द्वयवाद (निफ़ाक़) स्वरुप व्यक्त गर्दथे । अल्लाह तआलाले भन्नुभयो : यी त त्यसै मुखले बोल्दछन्, यिनका हृदय विश्वासबाट रिक्त छन्, परन्तु हामी जान्दछौं कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम वास्तवमा अल्लाहका रसूल (सन्देष्टा) हुनुहुन्छ ।

[3]यस कुरामा कि उनी हृदयले तपाईंको रिसालत (दूतत्व) को साक्ष्य दिन्छन् । अर्थात् हृदयले साक्ष्य दिँदैनन् । मात्र जिब्रोले धोखा दिनका लागि भन्दछन् ।

[4]अर्थात् उनी सौगन्ध खाएर जे भन्दछन् कि उनी तिमीजस्तो मुसलमान हुन् तथा यो कि मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) अल्लाहका सन्देशवाहक हुन्, उनीहरूले आफ्नो सौगन्धलाई ढाल बनाएका छन् जसद्वारा उनी तिमीबाट पन्छिरहन्छन् तथा काफ़िरहरूको जस्तै यिनी तिम्रो तलवारहरूको मारमा आउँदैनन् ।

[5]दोस्रो अनुवाद यो हो कि यिनले शंका तथा संदेह पैदा गरेर अल्लाहका मार्गबाट रोके ।

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ③

(३) यो यसकारणले छ कि यिनी ईमान स्वीकार गरी पुन: काफ़िर भइहाले[1], त उनका हृदयमा मोहर (छाप) लगाइयो । अब यिनी बुझ्दैनन् ।

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ ۚ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ④

(४) तथा जब तपाईंले उनीहरूलाई देख्नुहुन्छ त उनका शरीर तपाईंलाई आकर्षित प्रतीत हुन्छन्,[2] र जब यिनी कुरा गर्न थाल्छन् त उनका कुरामा तपाईं (आफ्नो) कान थाप्नुस्[3], जस्तो कि यी कटीहरू हुन् भित्ताको सहाराले लगाइएका[4], (उनीहरू) प्रत्येक (उच्च) ध्वनिलाई आफ्ना विरुद्ध ठान्दछन् ।[5] तिनै वास्तविक शत्रु हुन्, तिनीहरूबाट बच । अल्लाहले उनीहरूलाई नाश गरोस् ! कहाँ फर्किजान्छन् ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ⑤

(५) तथा जब उनीसित भनिन्छ कि आऊ तिम्रा लागि अल्लाहका सन्देष्टाले क्षमा-याचना गर्नुहुन्छ, त आफ्ना टाउका फर्काइहाल्छन्[6], तथा तपाईंले उनीहरूलाई देख्नुहुन्छ कि उनीहरू गर्वगर्दै रोकिन्छन् ।[7]

---

[1]यसबाट ज्ञान भयो कि अवसरवादी (मुनाफ़िक़) पनि स्पष्ट काफ़िर हुन् ।

[2]अर्थात् उनका सौन्दर्य तथा शोभा एवं मनोहरताका कारण ।

[3]अर्थात् भाषाको स्वच्छता तथा प्रभावका कारण ।

[4]अर्थात् आफ्ना आकार-प्रकार तथा शोभा, मनोहरता, निर्बोधता तथा भलाईको कमीमा यस्ता छन् जस्तै भित्तामा लगाइएका केटीहरू, जो देख्नमा त राम्री लाग्दछन् किन्तु कसैलाई लाभ पुऱ्याउन सक्दैनन् । अथवा यो विधेय हो तथा यसको विषय लुप्त छ र अभिप्राय यो हो कि यिनी रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको सभामा यसरी बस्दछन् जस्तो भित्तासित लागेका केटीहरू हुन्, जो कुनै कुरा बुझ्दैनन् न जान्दछन् । (फतहुल कदीर)

[5]अर्थात् यस्ता कायर छन् कि कुनै उच्च कुरा सुन्दछन् त ठान्दछन् कि हामीमाथि कुनै आपदा उत्रेको छ अथवा आत्तिन्छन् कि हाम्रो विरुद्ध कुनै कारवाही त भएको छैन, जस्तै चोर तथा विश्वासघातीको हृदय भित्रबाट ढुकढुक गर्दछ ।

[6]अर्थात् क्षमा माँग्नुबाट मुख फर्काउँदै आफ्ना टाउकालाई फर्काउन्छन् ।

[7]अर्थात् भन्नेवालाको कुराबाट मुख फर्काउनेछन् अथवा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि

سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ اَسۡتَغۡفَرۡتَ لَهُمۡ اَمۡ لَمۡ تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ ؕ لَنۡ يَّغۡفِرَ اللّٰهُ لَهُمۡ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهۡدِى الۡقَوۡمَ الۡفٰسِقِيۡنَ ۝

(६) उनका पक्षमा तपाईंबाट क्षमाको प्रार्थना गर्नु तथा नगर्नु दुवै समान छ[1] अल्लाह (तआला) ले उनलाई कदापि क्षमा गर्नेछैन ।[2] निःसन्देह अल्लाह (तआला) यस्ता अवज्ञाकारीहरूलाई मार्ग देखाउँदैन ।

هُمُ الَّذِيۡنَ يَقُوۡلُوۡنَ لَا تُنۡفِقُوۡا عَلٰى مَنۡ عِنۡدَ رَسُوۡلِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنۡفَضُّوۡا ؕ وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ وَلٰكِنَّ الۡمُنٰفِقِيۡنَ

(७) यही तिनीहरू हुन् जो भन्दछन् कि जो मानिस अल्लाहका सन्देष्टाका पास छन्, उनीमाथि केही खर्च नगर, यहाँसम्मकि उनीहरू यताउता भइहालून्[3], र आकाशहरू तथा धर्तीका समस्त कोष अल्लाहकै स्वामित्वमा छ[4] परन्तु यिनी

व सल्लामबाट मुख फर्काउनेछन्

[1]आफ्ना निफ़ाक़ (अवसरवाद) मा दुराग्रह तथा कुफ्रमा निरन्तरताका कारण उनी यस्ता स्थानमा पुगेका छन् जहा उनका क्षमयाचना गर्नु तथा नगर्नु दुवै वरावर छ।

[2]यदि यसै निफ़ाक़को दशामा मरेका छन् भने उनका लागि क्षमा छैन । हो, यदि उनी जीवनमा कुफ्र तथा निफ़ाक़बाट तौबा (प्रायश्चित) गर्दछन् भने अर्कै कुरा हो, अनि उनका लागि क्षमा सम्भव छ ।

[3]एउटा ग़जवा यस्तो युद्धलाई भनिन्छ जसमा मुहम्मद सल्लल्लाहु अलेहि व सल्लम उपस्थित हुनुहुन्थ्यो जसलाई इतिहासकारहरूलाई मुरैसीअ अथवा बनुल मुस्तलिक भनेका छन्) एउट मोहाजिर तथा एउटा अंसारका बीच झगडा भइहाल्यो । दुबैले आ-आफ्ना सहायताका लागि अंसार तथा मुहाजिरीनलाई पुकारे, जसपश्चात अब्दुल्लाह बिन उबैय (मुनाफ़िक) ले अंसारसित भने कि तिमीले मुहाजिरहरूको सहायता गर्‍यौ तथा उनलाई आफ्ना साथ राख्यौ, अब हेरिहाल कि यसको परिणाम अगाडि आइराखेछ, अर्थात् अब यो तिम्रै खाएर तिमीमाथि रिस पोखिराखेका छन् । उनको उपचार त यो हो कि उनीमाथि खर्च गर्न बन्द गरिदेउ, यिनी स्वयं तितर-बितर भइहाल्नेछन् । उसले यो पनि भन्यो कि हामी (जो सम्मानित छौं) यी अपमानितहरू (मुहाजिरहरू) लाई मदीनाबाट निकाल्दिने छौं । आदरणीय ज़ैद पुत्र अरकम रजीयल्लाहु अन्हुले यो अपशब्द सुनिहाले तथा उनले आएर रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई भन्नुभयो । उहाँले अब्दुल्लाह बिन उबैयलाई बोलाएर सोध्नुभयो त उसले साफ इन्कार गरिदियो जसपश्चात ज़ैद बिन अरक़मलाई बडो दुःख भयो । अल्लाहले ज़ैद बिन अरक़मको सच्चाईलाई व्यक्त गर्नका लागि "सूरः मुनाफ़िकून्" उतार्नु भयो जसमा अब्दुल्लाह बिन उबैय का दुष्कर्मलाई उजागर गरिएको छ । (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरः मुनाफ़िकून)

[4]अर्थ यो हो कि मोहाजिरीनको अन्नदाता परमेश्वर हो, यसकारण कि जीविकाका कोष उसैसित छ । त्यसले जसलाई जति चाहन्छ देओस् तथा जसलाई चाहन्छ रोकोस् ।

لَا يَفْقَهُونَ ⑦

मुनाफ़िक़हरु बुझ्दैनन् ।[1]

يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ⑧

(८) यिनी भन्दछन् कि हामी अब फर्केर मदीना जानेछौं भने सम्मानवाला त्यहाँबाट अपमानवालालाई निकालिदिनेछ ।[2] (सुन !) सम्मान त केवल अल्लाह (तआला) का लागि तथा त्यसका सन्देष्टाका लागि एवं ईमान भएकाहरूका लागि छ[3] परन्तु यी द्वयवादी (मुनाफ़िक़िन) जान्दैनन् ।[4]

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ

(९) हे ईमान भएकाहरू ! तिम्रो धन तथा तिम्रो सन्तानले तिमीलाई सल्लाहको यादबाट निश्चिन्त नगरिदेऊन् ।[5] तथा जो यस्तो गर्दछन् उनी ठुलै हानि

[1]मुनाफ़िक़ (अवसरवादी) यस तथ्यलाई जान्दैनन्, यसकारण उनी ठान्दछन् कि अंसार यदि मोहाजिरीनतिर सहायतार्थ हात बढाएनन् भने उनी भोकै मर्नेछन् ।

[2]यो भन्ने मानिस मुनाफ़िक़हरूको प्रमुख अब्दुल्लाह बिन उबैय थियो । सम्मानितबाट त्यसको प्रयोजन थियो त्यो स्वयं तथा त्यसका साथी तथा अपमानितबाट (अल्लाहको शरण !) रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा मुसलमान ।

[3]अर्थात् सम्मान तथा प्रभुत्व केवल अल्लाहका लागि छ, त्यो आफ्नो तर्फबाट जसलाई चाहन्छ सम्मान तथा प्रभुत्व प्रदान गर्दछ । जस्तो कि त्यो आफ्ना रसूलहरू तथा उनीमाथि ईमान स्वीकार गर्नेहरूलाई सम्मान तथा सफलताहरू प्रदान गर्दछ, न कि उनलाई जो अवज्ञाकारी छन् । यहाँ मुनाफ़िक़हरूका कथनको खण्डन गरेको छ कि मुसलमानहरूको स्वामी केवल अल्लाह ताआला छ तथा सम्मानित पनि त्यही छ जसलाई त्यो सम्मानित ठान्दछ, न कि त्यो जो स्वयंलाई सम्मानित तथा जसलाई जगतवासीले सम्मानित सम्झोस् । अल्लाहका निकट सम्मानित मात्र तथा मात्र ईमान भएकाहरू हुनेछन्, काफ़िर तथा मुनाफ़िक होइनन् ।

[4]यसकारण यस्ता कर्म गर्दैनन् जो उनका लागि लाभप्रद छन्, न ती कुराहरूबाट बाँच्छन् जो उनका लागि हानिकार छ ।

[5]अर्थात् माला तथा सन्तानको प्रेम तिमीमाथि यदि प्रभावी नहुनजाओस् कि तिमी अल्लाहद्वारा भनिएका आदेश तथा कर्तव्यबाट निश्चिन्त हुनजाऊ तथा अल्लाहद्वारा निर्धारित गरिएका हलाल (वैध) तथा हराम (अवैध) का सीमाहरूको चिन्ता नगर । मुनाफ़िक़हरूको चर्चाका पश्चात तुरुन्त यस चेतावनीको आशय यो हो कि यी मुनाफ़िक़हरूको आचरण हो, जो मनुष्यलाई क्षतिमा पारिदिनेवाला छ । ईमान भएकाहरूको आचरण यस विपरीत हुन्छ तथा त्यो यो हो कि उनी प्रत्येक क्षण अल्लाहलाई याद गर्दछन्, अर्थात् त्यसका आदर्शहरू एवं अनिवार्यताहरुको पालन

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝٩

व्यहोर्ने मानिसहरू हुन् ।

وَاَنْفِقُوْا مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِيْٓ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ ۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝١٠

(१०) तथा जे-जति हामीले तिमीलाई प्रदान गरेका छौं, त्यसमध्येबाट (हाम्रा मार्गमा) त्यसभन्दा पूर्व खर्च गर[1] कि तिमीमध्ये कसैलाई मृत्यु आइपुगोस्, त भन्नालागे कि हे मेरा प्रभु ! मलाई तिमीले अलिबेरको छुट किन दिंदैनौ ?[2] कि म दान दिउँ तथा सदाचारीहरूमध्ये हुनजाऊँ ।

وَلَنْ يُّؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا ۭ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝١١

(११) तथा कसैको जब निर्धारित समय आइपुग्छ त्यसपछि उसलाई अल्लाह (तआ़ला) ले कदापि अवसर दिंदैन तथा जे-जति तिमी गर्दछौ, त्यससित अल्लाह (तआ़ला) राम्ररी अवगत छ ।

سُوْرَةُ التَّغَابُنِ

सूरतुत-तग़ाबुन- ६४

सूरः तग़ाबुन मदीनामा अवतरित भएको तथा यसमा अठार आयतहरू एवं दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۚ لَهُ الْمُلْكُ

(१) आकाशहरू तथा धर्तीको प्रत्येक वस्तुले अल्लाहको पवित्रताको वर्णन गर्दछन्,[3] उसैको

तथा वैध एवं अवैधमा अन्तर गर्दछन् ।

[1]खर्च गर्नुको अभिप्राय ज़कात दिनु तथा अन्य राम्रा कार्यहरूमा खर्च गर्नु हो ।

[2]यसबाट ज्ञात भयो कि ज़कात (धर्मदान) दिने तथा अल्लाहका मार्गमा खर्च गर्ने तथा यसैप्रकार यदि हज गर्ने सामर्थ्य छ भने त्यसलाई अदा गर्नु (तिर्नु) मा ढिलो गर्नु हुँदैन, यसकारण थाहा छैन कि मृत्यु कहिले आइपुगोस् तथा यो अनिवार्य कर्तव्य त्यसमाथि रहिरहोस् । मृत्युका समय कामना गर्नुको कुनै लाभ हुनेछैन ।

[3]अर्थात् आकाश एवं धर्तीको प्रत्येक वस्तु सबै दोष तथा कमीबाट अल्लाहको पवित्रता एवं शुद्धताको वर्णन गर्दछ, आफ्नो स्थितिले पनि तथा कथनले पनि, जस्तो कि पहिला गुज्रिसकेको छ ।

وَلَهُ الْحَمْدُ ۡ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ①

राज्य छ तथा उसैको प्रशंसा छ[1] तथा त्यो प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छ ।

هُوَ الَّذِىْ خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَّمِنْكُمْ مُّؤْمِنٌ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ②

(२) उसैले तिमीलाई पैदा गरेको छ, त तिमीमध्ये केही त काफ़िर छन् तथा केही ईमान भएकाहरू छन्, तथा जे-जति तिमी गरिराखेका छौ अल्लाह (तआ़ला) राम्ररी देखिराखेको छ ।[2]

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۚ

(३) उसैले आकाशहरू तथा धर्तीलाई न्याय (औचित्य तथा हिक्मत) ले उत्पन्न गऱ्यो,[3] उसैले तिम्रा रुप बनाए[4] र अनि

[1]अर्थात् यी दुबै गुण उसैका साथ विशेष छन् । यदि कसैलाई केही अधिकार प्राप्त छ भने त्यो उसैबाट प्रदान गरेको छ, जो सामयिक छ, कसैसित सुन्दरता तथा निपुणता छ त त्यसै दयाको स्रोतको परिणाम हो । अतः वास्तविक प्रशंसाको अधिकारी केवल त्यही छ ।

[2]अर्थात् मानिसका लागि पुण्य, पाप, भलाई, पाप तथा कुफ्र एवं ईमानका मार्गहरूलाई स्पष्ट गर्नुका पश्चात अल्लाहले मानिसलाई इच्छा तथा रुचिको अधिकार दियो, जसका अनुसार कसैले कुफ्र तथा कसैले ईमानको मार्ग अपनाएको छ, उसले कसैमाथि दबाव दिएको छैन । यदि त्यसले दबाव दिन्थ्यो भने कोही कुफ्र तथा पापको मार्ग अपनाउनमा समर्थ हुने थिएन । परन्तु यसप्रकारले मानिसको परीक्षा सम्भव थिएन, जबकि अल्लाहको इच्छा मानिसको परीक्षा लिनु थियो ।

﴿ الَّذِىْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴾

"जसले मृत्यु तथा जीवनलाई यसकारण पैदा गऱ्यो कि तिम्रो परीक्षा लेओस् कि तिमीमध्येबाट सत्कर्म कसले गर्दछ ।" (सूरतुल मुल्क-२)

यस आधारमा जस्तो काफ़िरको रचयिता अल्लाह हो कुफ्र पनि उसैको रचना हो, किन्तु यो कुफ्र त्यस काफ़िरको कर्म तथा कमाई हो जसले आफ्नो इच्छाले त्यसलाई अपनाएको छ, यसैप्रकार मोमिन तथा ईमानको स्रष्टा पनि अल्लाह हो परन्तु ईमान त्यस मोमिनको कमाई तथा कर्म हो जसले त्यसलाई अपनाएको छ । यस कमाई तथा कर्मका लागि दुवैलाई उनका कर्महरूका अनुसार फल प्राप्त हुनेछ, किनकि त्यसले सबैका कर्म देखिराखेको छ ।

[3]तथा त्यो न्याय एवं हिक्मत यही हो कि उपकारीलाई त्यसको प्रत्युपकार तथा अपकारीलाई त्यसको प्रत्यापकार देओस्, जस्तो कि यस न्यायको पूर्ण प्रबन्ध त्यसले क़्यामतका दिन गर्नेछ ।

[4]तिम्रो रुप, आकार-प्रकार तथा आकृति अति सुन्दर बनायो जसबाट अल्लाहको अरु

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ③

सुन्दर बनायो तथा उसैतिर फर्कनुछ ।[1]

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ④

(४) त्यसले आकाशहरू एवं धर्तीका समस्त वस्तुहरूको ज्ञान राख्दछ तथा जे-जति तिमी गुप्त राख्दछौ तथा जो प्रकट गर्दछौ त्यो (सबैलाई) जान्दछ। अल्लाह त छातिभित्र सम्मका कुराहरूको ज्ञाता छ ।[2]

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوْا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ⑤

(५) के तिम्रो पासमा यसभन्दा पूर्वका काफ़िरहरूको सूचना पुगेन, जसले आफ्ना कर्महरूका परिणामको स्वाद चाखे[3] तथा जसका लागि कष्टदायी यातना छ ?[4]

ذٰلِكَ بِاَنَّهٗ كَانَتْ تَّاْتِيْهِمْ

(६) यो यसकारण कि उनका पासमा उनका सन्देष्टाले

सृष्टि बञ्चित छ, जस्तो अर्को स्थानमा भन्नुभयो :

﴿يٰۤاَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ ۝ الَّذِيْ خَلَقَكَ فَسَوّٰىكَ فَعَدَلَكَ ۝ فِيْۤ اَيِّ صُوْرَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ﴾

“हे मनुष्यहरू ! तिमीलाई आफ्ना कृपाशील प्रभुबाट कुन कुराले बहकायो ? जुन प्रभुले तिमीलाई जन्म दियो, अनि ठीक-ठाक गऱ्यो, त्यस पश्चात (सन्तुलित एवं) बराबर बनायो, जुन रुपमा चाह्यो तिमीलाई जोड दियो ।” (सूरतुल इन्फितार- ६-८)

﴿وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ﴾

“तथा तिम्रा रुप बनाएर निकै सुन्दर बनाए तथा तिमीलाई उत्तम (एवं पवित्र) वस्तुहरू खानलाई प्रदान गरे ।” (सूरतुल मोमीन ६४)

[1]कुनै अरुतिर होइन, कि अल्लाहका हिसाब तथा पकडबाट बचाव हुनजाओस् ।

[2]अर्थात् त्यसको ज्ञान पृथ्वी तथा आकाशको सृष्टि सबै कुराहरूमाथि आच्छादित छ, बरु त्यो अन्तर्यामी छ । यसभन्दा पहिला जुन वाचा तथा धम्कीहरू वर्णित भएका छन् यो उनैमाथि जोड दिएको छ ।

[3]यो मक्कावासीहरू सित विशेष रुपले तथा अरबका काफ़िरहरूसित सामान्यत: सम्बोधन छ । पहिला काफ़िरहरूसित अभिप्राय नूहको जाति, आद जाति तथा समूद जाति आदि हुन्, जसलाई संसारमा उनका कुफ्र तथा अवज्ञाका कारण प्रकोपमा हालेर नष्ट, ध्वस्त गरिदिइयो ।

[4]अर्थात् सांसारिक यातनाका अतिरिक्त परलोकमा ।

[5]ذٰلِكَ यो संकेत हो त्यस यातनातिर जो संसारमा उनले पाए तथा आखिरत (परलोक) मा पनि पाउनेछन् ।

رُسُلُهُم بِالْبَيِّنٰتِ فَقَالُوٓا اَبَشَرٌ يَّهْدُوْنَنَا ز فَكَفَرُوْا وَ تَوَلَّوْا وَّاسْتَغْنَى اللّٰهُ ؕ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ۞

स्पष्ट प्रमाण (चमत्कार) लिएर आए त उनीहरूले भनिदिए कि के मानवले हाम्रो पथप्रदर्शन गर्नेछ ?[१] त इन्कार गरिदिए[२] तथा मुख फर्काइहाले[३] तथा अल्लाहले पनि निश्चिन्तता गऱ्यो[४] तथा अल्लाह त छ नै अत्याधिक निस्पृह[५] समस्त गुणहरू भएको ।[६]

زَعَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنْ لَّنْ يُّبْعَثُوْا ؕ قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ؕ

(७) ती काफ़िरहरूले भ्रम गरेका छन् कि पुन: जीवित गरिने छैनन्,[७] तपाईं भनिदिनुस् कि किन होइन, अल्लाहको सौगन्ध तिमी अवश्य पुन: जीवित गरिने छौ[८], अनि जे-जति

[१]यो उनका कुफ्रका कारण हो कि उनीहरूले यो कुफ्र, जो दुबै लोकमा उनको यातनाको कारण बन्यो यसकारण अपनाए कि उनीहरूले एउटा मानव पुरुषलाई आफ्नो मार्गदर्शक मान्नबाट इन्कार गरिदिए । अर्थात् एउटा मानिस सन्देष्टा बनेर मानिसहरूका मार्गदर्शन तथा पथप्रदर्शनका लागि आउनु उनका लागि अस्वीकार्य थियो जस्तो कि आज पनि बिदअतीहरूका लागि रसूललाई मानव पुरुष मान्न अति भारी एवं कठिन छ । هَدَاهُمُ اللّٰه تعالى

[२]जस्तो कि यसै आधारमा उनीहरूले रसूलहरूलाई रसूल मान्न तथा उनीमा यी ईमान स्वीकार गर्नुबाट इन्कार गरिदिए ।

[३]अर्थात् उनीबाट मुख फर्काईहाल्यो तथा जो निमन्त्रण उनी दिन्थे त्यसमाथि चिन्तन-मनन् नै गरेनन् ।

[४]अर्थात् उनका ईमान तथा उनको इबादत (बन्दना) बाट ।

[५]उसलाई कसैको इबादतबाट के लाभ तथा त्यसको इबादतबाट इन्कार गर्नबाट के हानि ?

[६]अथवा महमूद हो (प्रशंसित) सबै सृष्टितिरबाट, अर्थात् प्रत्येक सृष्टि आफ्नो स्थिति तथा कथनको जिब्रोले त्यसको प्रशंसामा मग्न छ ।

[७]अर्थात् यो आस्था कि केयामतका दिन पुन: जीवित गरिने छैन, यो काफ़िरहरूको केवल भ्रम हो, जसको कुनै प्रमाण छैन । भ्रम झूठका लागि पनि उपर्युक्त हुन्छ ।

[८]पवित्र कुरआनका तीन स्थानमा अल्लाहले आफ्ना रसूललाई यो आदेश दिएको छ कि अल्लाहको शपथ लिएर यो घोषणा गर कि अल्लाहले अवश्य पुन: जीवन प्रदान गर्नेछ । तिनीमध्ये एउटा यो स्थान हो तथा यसभन्दा पहिला एक स्थान सूर: यूनुस आयत ५३ एवं दोस्रो सूर: सबा आयत ३ हो ।

وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ۝٧

तिमीले दिएका छौ त्यसको सूचना दिइने छौ ।[1] तथा अल्लाहका लागि यो निकै सरल छ ।[2]

فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلْنَا ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٨

(८) तसर्थ तिमी अल्लाहमाथि तथा त्यसका सन्देष्टामाथि[3] तथा त्यस ज्योतिमाथि जसलाई हामीले अवतरित गरेका छौं ईमान स्वीकार गर[4], तथा अल्लाह ताआला तिम्रा प्रत्येक कर्मसित अवगत छ ।

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ ٱلْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ

(९) जुन दिन तिमी सबैलाई त्यस एकत्रित हुने दिन[5] एकत्रित गर्नेछ, त्यही दिन हो पराजय

[1]यो केयामत हुनुको रहस्य हो कि अन्ततः अल्लाहले किन सबै मानिसलाई पुनः जीवन प्रदान गर्नेछ ? यसकारण ताकि प्रत्येकलाई त्यसका कर्मको पूरा प्रतिकार (प्रतिफल) दिइयोस्, किनकि संसारमा हामीले देख्छौं कि यो प्रतिफल साधारणतः पूर्ण रुपले पाइँदैन, राम्रालाई र नराम्रालाई । अब यदि केयामतका दिन पनि पूर्ण प्रतिफलको व्यवस्था हुँदैन भने संसार एउटा खेलाडीको खेल तथा व्यर्थ कर्म नै मानिनेछ, जबकि अल्लाह यस्ता कुराहरूबाट अति उच्च (महान) छ । त्यसको कुनै कार्य व्यर्थ छैन । यो कुरा त टाढै छ कि जिन्न तथा मानिसहरूको उत्पत्तिलाई एउटा क्रिडा ठानियोस् ।

[2]यो पुनः जीवन मानिसहरूलाई जति नै कठिन लागोस्, किन्तु अल्लाहका लागि अत्यन्त सरल छ ।

[3] فَآمِنُوا मा 'फा' विवरण (स्पष्ट गर्न) का लागि छ जो लुप्त शब्दको संकेत दिन्छ, अर्थात् إذا كانَ الأمْرُ هكـذا فصَدِّقوا بالله अर्थात् "जब मामिला यस्तो छ जो वर्णित भयो, त अल्लाहमाथि तथा त्यसका रसूलमाथि ईमान स्वीकार गर, त्यसको पुष्टि गर ।"

[4]तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका साथ अवतरित यो कुरआन नै प्रकाश हो, जसबाट मार्ग विचलनका अन्धकार हटेर जान्छ तथा ईमानको प्रकाश फैलन्छ ।

[5]केयामतलाई यौमुल जमअ (एकत्रित हुने दिन) यसकारण भनिन्छ कि त्यस दिन आदि, अन्त्यका सबै मानिस एउटै मैदानमा एकत्रित हुनेछन् । फरिश्ताले पुकार्नेछ त सबैले त्यसको पुकार सुन्नेछन् । प्रत्येकको दृष्टि अन्तसम्म पुग्नेछ, किनकि बीचमा कुनै वस्तु क्षेत्रको रुपमा आउने छैन । जस्तो अन्य स्थानमा अल्लाहले भन्नुभयो :

﴿ قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْـَٔاخِرِينَ ۝ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَـٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴾

"तपाईं (सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम) सबै अघिल्ला प्रथा पछिल्ला अवश्य एकत्र गरिनेछन् । एउटा निर्धारित दिनका समय ।" (अल-वाकेअः-४९, ५०)

يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ وَمَنْ يُّؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُّكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهٖ وَيُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۗ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٩﴾

तथा विजयको ।[1] तथा जुन व्यक्तिले अल्लाहमाथि ईमान स्वीकार गरी सत्कर्म गर्दछ, अल्लाहले त्यसबाट त्यसका पापहरू हटाइदिनेछ तथा त्यसलाई स्वर्गहरूमा लग्नेछ जसका मुनि सरिताहरू प्रवाहित छन्, जसमा उनीहरू सधैं रहनेछन् । यही बहुत ठूलो सफलता हो ।

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۗ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿١٠﴾

(१०) तथा जुन मानिसहरूले कुफ्र गरे र हाम्रा आयतहरूलाई उनी सबै नरकमा जाने हुन्छन्, जसमा उनीहरू सधैं रहनेछन्, त्यो साह्रै नराम्रो स्थान हो ।

مَآ اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۗ وَمَنْ يُّؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهٗ ۗ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿١١﴾

(११) कुनै आपदा अल्लाहको आज्ञा बिना पुग्न सक्दैन ।[2] तथा जसले अल्लाहमाथि ईमान स्वीकार गर्दछ अल्लाह त्यसका हृदयलाई मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ[3] तथा अल्लाह प्रत्येक वस्तु

[1]अर्थात् एक समूहले जित्नेछ तथा अर्कोले हार्नेछ । सबभन्दा ठूलो विजय ईमानवालाहरूलाई यो प्राप्त हुनेछ कि उनी स्वर्गमा प्रवेश गर्नेछन् तथा त्यहाँ ती घरहरूका पनि अधिकारी बन्नेछन् जो नरकवासीहरूका लागि थिए । यदि उनीहरूले नरकमा जाने कर्म गर्दैनथे । त सबभन्दा ठूलो पराजय नरकवासीहरूका भागमा आउनेछ जो नरकमा जानेछन्, जसले राम्रोलाई नराम्रोसित, उत्तमलाई तुच्छसित एवं वरदानहरूलाई यातनासित साटे । 'गबन' को अर्थ हानि तथा क्षति पनि हो अर्थात् घाटाको दिन । त्यसदिन काफ़िरहरूलाई त घाटाको संवेदन हुने नै छ । ईमान भएकाहरूलाई पनि यस आधारमा घाटा अनुभव हुनेछ कि उनीहरूले र अझै अधिक पुण्यका काम गरेर अधिक पद किन प्राप्त गरेनन् ।

[2]अर्थात् त्यसका भाग्य-लेख तथा इच्छाबाट नै त्यसको उत्पत्ति हुन्छ । केही विद्वानहरू भन्छन् कि यो अवतरित हुनुको कारण काफ़िरहरूको यो कथन हो कि यदि मुसलमान सत्यमा भएको भए तउनीहरूलाई सांसारिक आपदाहरू पुग्ने थिएनन् । (फ़तहुल क़दीर)

[3]अर्थात् त्यो जानिहाल्थ्यो कि जे-जति त्यसलाई पुग्दछ अल्लाहका इच्छाले नै पुग्दछ, अतः त्यो धैर्य तथा भाग्यमा प्रसन्नता व्यक्त गर्दछ । इब्ने अब्बास रज़ीयल्लाहु अन्हुमा भन्नुहुन्छ कि त्यसका हृदयमा पक्का विश्वास गरिदिन्छ जसबाट त्यो जान्दछ कि त्यसलाई पुग्ने कुरो त्यसबाट चुक्न सक्दैन तथा जुन चुक्ने कुरा छ त्यसलाई पुग्न सक्दैन । (इब्ने क़सीर)

लाई राम्ररी जान्दछ ।

وَ اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَ اَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿١٢﴾

(१२) (मानिसहरू !) अल्लाहका आदेशको पालन गर तथा सन्देष्टाका आदेशको पालना गर । अनि यदि तिमी विमुख भयौ भने हाम्रो सन्देष्टाको दायित्व केवल स्पष्टरुपले पुऱ्याइदिनु हो ।[1]

اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ وَ عَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿١٣﴾

(१३) अल्लाहको अतिरिक्त कुनै सत्य उपास्य छैन तथा ईमान भएकाहरू केवल अल्लाहमाथि नै भरोसा राख्नु पर्दछ ।[2]

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَ اَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوْهُمْ ۚ وَ اِنْ تَعْفُوْا وَ تَصْفَحُوْا وَ تَغْفِرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٤﴾

(१४) हे ईमान भएकाहरू ! तिम्रा केही पत्नीहरू तथा केही सन्तानहरू तिम्रा शत्रु छन् ।[3] तसर्थ उनीहरूबाट सतर्क रहनु[4] तथा यदि तिमी क्षमा गरिदिन्छौ तथा छाडिदिन्छौ र क्षमा गरिदिन्छौ भने अल्लाह (तआला) क्षमा गर्ने कृपालु छ ।[5]

[1]अर्थात् हाम्रा रसूलको यसबाट केही बिग्रने छैन, किनकि त्यसको काम सन्देश पुऱ्याइदिनु हो । इमाम जुहरी भन्नुहुन्छ कि अल्लाहको काम रसूल पठाउनु हो, रसूलको काम सन्देश पुऱ्याइदिनु तथा मानिसहरूको काम स्वीकार गर्नु हो । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अर्थात् सबै विषय अल्लाहलाई समर्पित गरुन्, उसैमाथि विश्वास गरुन् तथा केवल उसैसँग विनय गरुन्, किनकि त्यसका अतिरिक्त कोही कार्यक्षम एवं संकटहारी छैन ।

[3]अर्थात् जो तिमीलाई पुण्यका कामहरू तथा अल्लाहका आज्ञापालनबाट रोक्दछन्, बुझिहाल कि उनी तिम्रा हितकारी होइनन्, शत्रु हुन् ।

[4]अर्थात् उनका पछि लाग्नबाट बच, बरु उनीहरूलाई आफ्नो अनुगामी बनाउ ताकि उनीहरूले पनि अल्लाहको आज्ञाकारिता अपनाऊन्, न कि तिमी त्यसका पछाडि लागेर आफ्नो आख़िरत बर्बाद गर ।

[5]यसका अवतरणका कारण यो भनिएको छ कि मक्कामा मुसलमान हुने केही मुसलमानहरूले मक्का छाडेर मदीना आउनुको विचार गरे, जस्तो कि त्यस समय हिजरतको आदेश बलपूर्वक दिइएको थियो, किन्तु उनका पत्नी तथा बच्चाहरू बाधा बने तथा उनीहरूले तिनीहरूलाई हिजरत गर्न दिएनन् । अनि जब पछि उनी रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका पास आए त देखे कि

إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ⑮

(१५) तिम्रा धन तथा तिम्रा सन्तान (त सर्वथा) तिम्रा परीक्षा हुन्,[1] तथा बहुत ठूलो प्रतिफल अल्लाहका पास छ ।[2]

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُوا۟ وَأَطِيعُوا۟ وَأَنفِقُوا۟ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ⑯

(१६) त जहाँसम्म तिमीबाट हुनसक्छ अल्लाहसित तर्सदै रह तथा सुन्दै एवं आज्ञापालन गर्दै हिंड[3] तथा (अल्लाहका मार्गमा) दान गर्दैरह जो तिम्रा लागि उत्तम छ,[4] तथा जो मानिस आफ्नो मनोकांक्षाबाट सुरक्षित राखिए तिनै सफल छन् ।

إِن تُقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ

(१७) यदि तिमीले अल्लाहलाई उत्तम ऋण दिनेछौ (अर्थात् उसका मार्गमा खर्च गर्नेछौ)[5] त त्यसले त्यसलाई तिम्रा लागि बढाउँदै जानेछ तथा तिम्रा

उनीभन्दा पहिला आउनेहरूले धर्ममा अत्याधिक समझ प्राप्त गरिसकेका छन् त उनीहरूलाई आफ्ना पत्नी तथा बच्चाहरूमाथि क्रोध आयो, जसले उनलाई हिजरतबाट रोकेका थिए, अत: उनलाई दण्ड दिने कुरो सोचे । अल्लाहले यसमा उनीहरूलाई क्षमा गरिदिनु तथा छाडिदिनुको आदेश दियो । (तिर्मिज़ी, तफ़सीर सूर: तग़ाबुन)

[1]जो तिमीलाई निषेधित धन आर्जनका लागि उक्साउँछन् तथा अल्लाहको अधिकार पूरा गर्नबाट रोक्दछन्, त यस परीक्षामा तिमी त्यसै बेला सफल हुनसक्छौ जब तिमीले अल्लाहको अवज्ञामा उनको अनसशरण गर्दैनौ । अभिप्राय यो भयो कि धन तथा सन्तान जहाँ अल्लाहका वरदान छन्, त्यहीं उनी मानिसको परीक्षाका साधन पनि छन् । यस ढंगले अल्लाह देख्दछ कि मेरो आज्ञाकारी को छ तथा अवज्ञाकारी को ?

[2]अर्थात् त्यस व्यक्तिका लागि धन तथा सन्तानका प्रेमका मुक़ाबिलामा अल्लाहको आज्ञाकारितालाई प्रधानता दिन्छ तथा त्यसको अवज्ञाबाट पन्छिन्छ ।

[3]अर्थात् अल्लाह तथा रसूलका कुराहरूलाई ध्यानले सुन तथा त्यसका अनुसार कर्म गर, किनकि मात्र सुन्नु व्यर्थ छ जबसम्म त्यसको पालना नहोस् ।

[4] خَيْرًا (अर्थात्) إنفاقا خيرا अथवा يَكُنِ الإنفاق خيراً । खर्च साधारण छ, अनिवार्य दान तथा ऐच्छिक दान दुबैलाई सम्मिलित छ ।

[5]अर्थात् शुद्ध विचार तथा सफा मनले अल्लाहका मार्गमा खर्च गर्नेछौ ।

وَاللّٰهُ شَكُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿١٧﴾

पाप पनि क्षमा गरिदिनेछ र अल्लाह बडो गुणग्राहक तथा सहनशील छ ।[1]

عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١٨﴾

(१८) त्यो गुप्त एवं प्रकटलाई जान्दछ । शक्तिमान एवं हिक्मतवाला छ ।[2]

सूरतुत्तलाक़-६५

سُوْرَةُ الطَّلَاقِ

सूरः तलाक मदीनामा अवतरित भएको, यसमा बारह आयतहरू एवं दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं कृपालु छ ।

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوْهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْ ۚ

(१) हे नबी ! (आफ्ना अनुयायीहरूसित भन) जब तिमी आफ्ना पत्नीहरूलाई तलाक़ दिन चाहन्छौ[3] त उनको इद्दत (अवधिका आरम्भ) मा उनीहरूलाई तलाक़ देउ[4] तथा इद्दतको गणना

[1]अर्थात् कैयन् गुना बढाउनुको साथ त्यसले तिम्रा पाप पनि क्षमा गरिदिनेछ ।

[2]त्यसबेला आफ्ना आज्ञापालकहरूलाई कैयन गुना पुण्य तथा प्रतिफल प्रदान गर्दछ । तथा अवज्ञाकारीहरूलाई तुरुन्त समात्दैन ।

[3]नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसित सम्बोधन उहाँको श्रेष्ठता प्रतिष्ठाका कारण हो । अन्यथा आदेश त अनुयायीहरूलाई दिइराखिएको छ । अथवा उहाँलाई नै विशेष रुपले सम्बोधित गरिएको छ तथा बहुवचनको रुप प्रतिष्ठाका कारण छ तथा अनुयायीहरूका लागि उहाँको आदर्श नै पर्याप्त छ । طَلَّقْتُم को अर्थ हो जब तलाक़ दिनुको पक्का इरादा गरेका हुन्छौ ।

[4]यसमा तलाक़ दिनुको विधि तथा समय भनिएको छ र لِعِدَّتِهِنَّ मा 'लाम' समय निर्धारणका लागि अर्थात् لِاسْتِقْبَالِ عِدَّتِهِنَّ (इद्दतका आरम्भमा) तलाक देउ । अर्थात् जब स्त्री मासिक धर्मबाट पवित्र हुन्छे त त्यससित संभोग नगरिकन तलाक देऊ । पवित्रताको अवस्था त्यसको इद्दत (अवधि) को आरम्भ हो । यसको अभिप्राय यो हो कि मासिक धर्मको अवस्थामा अथवा पवित्रताको अवस्थामा संभोगका पश्चात तलाक़ दिनु गलत छ । यसलाई धर्मविदहरूले तलाके बिदई (विधिका प्रतिकूल) तलाक़बाट तथा पहिला (सहीह) तरीकाको सुन्नत अनुसार तलाक़सित व्यंजित गरिएको छ । यसको समर्थन त्यस हदीसबाट हुन्छ जसमा वर्णित छ कि आदरणीय इब्ने उमरले मासिक धर्मको अवस्थामा आफ्नी पत्नीलाई

لَا تُخْرِجُوْهُنَّ مِنْۢ بُيُوْتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّآ اَنْ يَّاْتِيْنَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۭ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ۭ وَمَنْ يَّتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهٗ ۭ لَا تَدْرِيْ لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ①

राख[१] तथा अल्लाहसित जो तिम्रो प्रभु हो तर्सिरह, न तिमीले उनीहरूलाई उनका घरहरूबाट निकाल[२] तथा न उनी (स्वयं) निक्लून्[३], हो यो अर्कै कुरा हो कि उनी खुला कुकर्म गरिहालून् ।[४] यी अल्लाहका निर्धारित गरिएका सीमाहरू हुन्, र जबकि अल्लाहका सीमाहरूको उल्लंघन गर्दछ, उसले निश्चित रुपमा आफूमाथि अत्याचार गऱ्यो,[५] तिमी जान्दैनौ कि शायद त्यसका पश्चात अल्लाह (तआ़ला) ले कुनै

तलाक़ दिनुभयो त रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम क्रोधित भइहाल्नुभयो तथा उनलाई त्यसलाई वापस लिनुका साथ आदेश दिनुभयो कि पवित्रताको अवस्थामा तलाक़ दिनु, तथा त्यसका लागि उहाँले यस आयतलाई प्रमाण बनाउनुभयो । (सहीह बुख़ारी, किताबुत्तलाक़) यद्यपि मासिक धर्मको अवस्थामा दिइएको तलाक़ पनि बिदई हुनुको बावजुद पर्न जानेछ । मुहद्देसीन तथा सबै विद्वान यसलाई मान्दछन् । हो, इब्ने तैमीया तथा इब्ने क़य्यिम तलाक़ बिदयी पर्न मान्दैनन् । (विवरणका लागि हेर्नुस् नैलुलऔतार, किताबुत तलाक़, बाबुन नह्ये अनित तलाकि फ़िल हैजे़ व फ़ित् तुहरे तथा अन्य हदीसहरुको व्याख्या)

[१]अर्थात् त्यसका आरम्भ तथा अन्तको ध्यान राख, ताकि स्त्रीले त्यसका पश्चात दोस्रो विवाह गर्न सकोस्, अथवा यदि तिमी नै पुन: राख्न चाहन्छौ (पहिलो तथा दोस्रो तलाक़को दशामा) त इद्दत (अवधि) भित्र पुन: राख्न सक ।

[२]अर्थात् तलाक़ दिनासाथै स्त्रीलाई आफ्ना घरबाट ननिकाल, बरु इद्दतसम्म त्यसलाई घरमै रहनदेऊ, तथा त्यस समयसम्म रहनु तथा खानु एवं लुगाफाटाको खर्च तिम्रो दायित्व हो ।

[३]अर्थात् इद्दत (अवधि) भित्र स्त्रीले स्वयं पनि बाहिर निस्कनबाट बचाव गरोस्, परन्तु यो कि कुनै अति आवश्यक समस्या होस् ।

[४]अर्थात् व्यभिचार गरोस् अथवा अपशब्द तथा असभ्य स्वभावको प्रदर्शन गरोस्, जसबाट घरवालाहरूलाई दु:ख होस् । दुबै स्थितिहरुमा त्यसलाई निकाल्न उचित (जायेज़) हुनेछ ।

[५]अर्थात् उपरोक्त आदेश अल्लाहका सीमाहरु हुन् जसको उल्लंघन स्वयं आफूमाथि अत्याचार गर्नु हो, किनकि त्यसको धार्मिक तथा सांसारिक हानि स्वयं उल्लंघनकारीले नै भोग्नुपर्नेछ ।

نَئِئا

फ़َإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

नयाँ कुरा उत्पन्न गरिदेओस् ।[1]

(२) त जब यी (महिलाहरू) आफ्ना अवधि पूरा गर्नका निकट पुग्दछन् त उनीहरूलाई नियमानुसार आफ्ना विवाहमा रहनदेउ अथवा नियमानुसार

[1]अर्थात् पतिका मनमा तलाक दिए कि स्त्रीको रुची पैदा गरिदेओस् तथा त्यो फेरिबाट राख्नमा तयार हुनजाओस्, जस्तो कि पहिलो तथा दोस्रो तलाक़का पश्चात पतिलाई अवधिभित्र पुन:बाट राख्नुको अधिकार छ । यसकारण केही भाष्यकारहरूको विचार छ कि अल्लाहले यस आयतमा मात्र एक तलाक़ दिनुको शिक्षा दिएको छ तथा एक समयमा तीन तलाक़ दिनबाट रोकेको छ, किनकि यदि उसले एकै समयमा तीन तलाक दिन्छ (तथा धर्मविधानले त्यसलाई वैध गरेर लागू पनि गरिदेओस्) त फेरि यो भन्नु व्यर्थ छ कि सम्भवत: अल्लाह तआलाले कुनै नयाँ कुरा पैदा गरिदेओस् । (फ़तहुल क़दीर) यसैबाट इमाम अहमद तथा अन्य विद्वानहरूले यो तर्क निकालेका छन् कि आवाज तथा खर्च दिनुमा जुन जोड दिइएको छ त्यो ती स्त्रीहरूका लागि हो जसलाई पतिले पहिलो तथा दोस्रो तलाक़ दिएको हुन्छ, किनकि उनमा पतिलाई फेरिबाट राख्नुको अधिकार रहन्छ । तथा जुन स्त्रीलाई विभिन्न समयमा दुई तलाक़ भइसकेको छ त तेस्रो तलाक़ त्यसका लागि बत्ता अथवा बायेना (बिलगाव) हो । त्यसको आवास तथा खर्च पतिमाथि छैन । त्यसलाई तुरुन्त पतिका घरबाट दोस्रो ठाउँमा गरिदिइनेछ, किनकि अब पतिले त्यसलाई पुन: राखेर आफ्नो घर आबाद गर्न सक्दैन حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ यसकारण अब उसलाई पतिका पास रहनु तथा त्यसबाट खर्च लिनुको अधिकार छैन । यसको समर्थन फ़ातिमा बिन्ते कैसको यस घटनाबाट हुन्छ कि जब त्यसलाई त्यसका पतिले तेस्रो तलाक पनि दिइहाल्यो तथा त्यसलाई पतिका घरबाट निस्कन भनियो त त्यो तयार भइनन् । अन्तत: विवाद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसम्म पुग्यो । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यही निर्णय गर्नुभो कि त्यसका लागि आवास तथा खर्च छैन, त्यसलाई तुरुन्त अर्को ठाउँ गइहाल्नुपर्छ । केही रिवायत (उद्धरणहरू) मा स्पष्टीकरण पनि छ । «إِنَّمَا النَّفَقَةُ وَالسُّكْنَىٰ لِلْمَرْأَةِ، إِذَا كَانَ لِزَوْجِهَا عَلَيْهَا الرَّجْعَةُ» (रवाहु अहमद वन नसाई) हो, केही रिवायतमा गर्भवतीका लागि पनि आवास तथा खर्चको स्पष्टीकरण छ । (हेर्नुस् नैलुल औतार, बाबु माजाअ फी नफ़क़तिल मबतूतते) केही मानिस यी हदीसहरूलाई कुरआनका उपरोक्त आदेश لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ का विपरीत मानेर यिनलाई मान्दैनन् जो सही छैन, किनकि कुरआनको ओदश आफ्ना अगाडि तथा पछाडिका संकेतहरूलाई हेर्दै मुतल्लका रजईया (जसलाई तलाक़का पश्चात पुन: राख्न सकियोस्) का लागि छ । यदि त्यसलाई साधारण पनि मानिन्छ भने त ती हदीसहरू त्यसलाई विशेष गर्नका लागि छन् अर्थात कुरआनका सामान्य आदेशलाई यी रिवायतहरूले मुतल्लका रजईयाका लागि विशेष गरिदियो तथा मुतल्लका बायेनालाई यस साधारण नियमबाट निकालदियो ।

وَّأَشۡهِدُواْ ذَوَيۡ عَدۡلٖ مِّنكُمۡ وَأَقِيمُواْ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِۚ ذَٰلِكُمۡ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا ٢

तिनीहरूलाई अलग गरिदेउ[1] तथा आफूमध्येबाट दुई न्याय गर्ने व्यक्तिहरूलाई साक्षी बनाउ,[2] तथा अल्लाहको प्रसन्नताका लागि ठीक-ठाक (साँचो) साक्ष्य देउ ।[3] यही हो त्यो जसको शिक्षा उनीहरूलाई दिइन्छ, जो अल्लाहमाथि तथा केयामत (प्रलय) का दिनमाथि ईमान स्वीकार गर्दछ, तथा जो व्यक्ति अल्लाहसित तर्सन्छ अल्लाहले त्यसका लागि छुटकाराको मार्ग निकालिदिन्छ ।[4]

وَيَرۡزُقۡهُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَحۡتَسِبُۚ وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسۡبُهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمۡرِهِۦۚ قَدۡ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَيۡءٖ قَدۡرٗا ٣

(३) तथा त्यसलाई यस्तो स्थानबाट जीविका उपलब्ध गराउँछ जसको उसलाई अनुमान पनि हुँदैन, तथा जुन व्यक्तिले अल्लाहमाथि भरोसा गर्नेछ, अल्लाह त्यसका लागि पर्याप्त हुनेछ । अल्लाह (तआला) आफ्नो कार्य पुरा गरेर नै रहनेछ,[5] अल्लाह (तआला) ले प्रत्येक वस्तुको एउटा अनुमान निर्धारित गरेको छ ।[6]

---

[1]मुतल्लाका मदखूला (जुन स्त्रीसँग पतिले संभोग गरेको छ यदि उसलाई तलाक़ दिएको छ भने) त्यसको अवधि (इद्दत) तीन मासिक धर्म छ । यदि त्यसलाई फेरिबाट राखिहाल्नुको विचार छ भने इद्दत (अवधि) पूरा हुनुभन्दा अगावै रुजूअ् गरिहाल, अन्यथा उनीहरूलाई नियमानुसार आफूबाट अलग गरिदेऊ ।

[2]यस रजअत (पत्नीलाई पुनः राख्नु) माथि तथा केही धर्मविद्का निकट तलाक़मा साक्षी (गवाह) बनाइहाल । यो आदेश अनिवार्यताका लागि होइन, यस्तो गर्नु उत्तम छ, अर्थात् गवाह साक्षी बनाउनु उत्तम छ, आवश्यक छैन ।

[3]यो साक्ष्यहरूलाई भनिएको छ कि बिना पक्षपात तथा प्रलोभन सही-सही साक्ष्य देओस् ।

[4]कठिनाई तथा परीक्षाहरूबाट निस्कनुको मार्ग पैदा गरिदिन्छ ।

[5]अर्थात् त्यसले जे चाहन्छ त्यसबाट कसैले रोक्न सक्दैन ।

[6]अभावहरूका लागि पनि तथा सुविधाहरूको लागि पनि यी दुवै आफ्ना समयमा समाप्त हुन जान्छन् । केही ज्ञाताहरूले यसको अभिप्राय मासिक धर्म तथा इद्दत (अवधि) लिएका छन् ।

وَالّٰٓـِٔيْ يَىِٕسْنَ مِنَ الْمَحِيْضِ مِنْ نِّسَآىِٕكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍ ۙ وَّالّٰٓـِٔيْ لَمْ يَحِضْنَ ؕ وَ اُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَّضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ؕ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مِنْ اَمْرِهٖ يُسْرًا ۝

(४) तिम्रा स्त्रीहरूमध्ये जुन स्त्रीहरू मासिक धर्मबाट निराश भइसकेका हुन्छन्, यदि तिमीलाई शंका छ भने तिनीहरूको अवधि तीन महिना छ तथा उनको पनि जसलाई अझै मासिक धर्म प्रारभ नै भएको छैन ।[1] तथा गर्भवती महिलाहरूको इद्दत (अवधि) तिनका शिशुहरूलाई जन्म दिनु हो तथा जो व्यक्ति अल्लाह तआलासित तर्सनेछ, अल्लाह त्यसका प्रत्येक (कार्यमा सुविधा उत्पन्न गरिदिनेछ ।

ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهٗۤ اِلَيْكُمْ ؕ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهٖ وَيُعْظِمْ لَهٗۤ اَجْرًا ۝

(५) यो अल्लाहको आदेश हो जो उसले तिमीतिर उतारेको छ तथा जो व्यक्ति अल्लाहसित तर्सने छ अल्लाहले त्यसका पाप मेटाइदिनेछ तथा त्यसलाई निकै ठूलो प्रतिफल दिनेछ ।

اَسْكِنُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِّنْ وُّجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوْهُنَّ

(६) तिमी आफ्नो शक्तिका अनुसार जहाँ रहन्छौ त्यहाँ ती (तलाक़वाली) महिलाहरूलाई राख[3] तथा उनीहरूलाई बाध्य गर्नका लागि कष्ट

[1]यो उनको इद्दत (अवधि) हो जसको मासिक धर्म अधिक आयुका कारण रोकियो अथवा जसलाई मासिक धर्म आउनु प्रारम्भ नै भएन । ज्ञातव्य छ कि यस्तो कहिलेकाहीं हुन्छ कि स्त्री ठूलो भएर पतिका साथ रहन्छे परन्तु त्यसलाई मासिक धर्म हुँदैन ।

[2]मुतल्लक़ा (तलाक प्राप्त स्त्री) यदि गर्भवती छे भने त्यसको अवधि प्रसव हो, चाहे अर्को दिन नै प्रसव हुन जाओस् । यसका अतिरिक्त आयतबाट प्रत्यक्ष यही छ कि प्रत्येक गर्भवतीको यही इद्दत छ चाहे त्यो तलाक प्राप्त होस् अथवा त्यसको पतिको निधन भएको होस्, हदीसहरूबाट पनि यसलाई समर्थन प्राप्त हुन्छ (हेर्नुहोस् सहीह बुख़ारी, मुस्लिम तथा दोस्रो सुनन, किताबुत्तलाक़) अन्य स्त्रीहरू जसका पति मरेर जान्छन् उनको अवधि चार महिना दश दिन छ। (सूर: बक़र: २३४)

[3]मुतल्लका रजइयालाई (अर्थात् दुई तलाक़सम्म जसमा पत्नीलाई अवधिभर फेरिबाट राख्न सक्दछ) यसकारण कि जो बायेन: छ (पूरा तीन तलाक़ विभिन्न अवसरमा दिइयोस्) त्यसका लागि आवास तथा खर्च आवश्यक नै छैन, जस्तो कि विगत पृष्ठहरूमा वर्णन गरियो। आफ्नो शक्तिका अनुसार राख्नुको अभिप्राय यो हो कि यदि घर ठूलो छ तथा त्यसमा अनेक कोठा छन् त एउटा कोठा त्यसका लागि विशेष गरिदिइयोस् । अन्यथा आफ्नो कोठा त्यसका लागि खाली गरिदेऊन् ।

لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ

नदेउ[1] तथा यदि उनीहरू गर्भवती हुन्छन् भने जबसम्म शिशुले जन्म लेओस् उनीहरूलाई खर्च दिंदैरह ।[2] अनि यदि तिमीले भने अनुसार तिनैले दूध खुवाउँछन् भने उनीहरूलाई उनको पारिश्रमिक दिदेउ[3] तथा आपसमा उचित रुपले विचार-विमर्श गर्ने गर[4] तथा यदि तिमी आपसमा तनाव

यसमा हिक्मत यही छ कि समीप रहेर अवधि (इद्दत) पूरा गर्नेछ भने हुनसक्छ कि पतिलाई दया आओस् तथा त्यसलाई पुन: राख्नुको रुचि मनमा उत्पन्न हुनजाओस् । विशेष रुपले यदि बच्चाहरू पनि हुन्छन् त चाहत तथा फेरिबाट राखिहाल्नुको अधिक सम्भावना छ । परन्तु खेदको विषय छ कि मुसलमान यस निर्देशका अनुसार काम गर्दैनन् जसका कारण यस ओदशको लाभ तथा खूबीबाट पनि वञ्चित छन् । हाम्रा समाजमा तलाक़ (विवाह विच्छेद) का साथै जुनप्रकार स्त्रीलाई तुरुन्त अछूत बनाएर घरबाट निकालदिइन्छ अथवा कैयन् पटक केटीवाला त्यसलाई आफ्ना घर लैजान्छन्, यो रिवाज (रीति) कुरआन करीमको खुला शिक्षाका प्रतिकूल छ ।

[1]अर्थात् भरण-पोषण अथवा आवासमा त्यसलाई दु:ख दिन अथवा अपमानित गर्न ताकि त्यो घर छोड्न बाध्य हुनजाओस् । इद्दत (अवधि) का बीच यस्तो ढंग नअपनाइयोस् । केही ज्ञाताहरूले यसको भावार्थ यो वर्णन गरेका छन् कि इद्दत (अवधि) समाप्त हुन समीप छ भने त फेरिबाट राखिहालोस् तथा पटक-पटक यस्तो गरोस् जस्तो कि अज्ञानकालमा गरिन्थ्यो, जसलाई रोक्नका लागि धर्मले तलाक़ (विवाह-विच्छेद) का पश्चात पत्नीलाई पुन: राख्नुको सीमा निर्धारित गरिदिएको छ ताकि भविष्यमा कोही व्यक्तिले स्त्रीलाई यसप्रकार दु:ख नदेओस् । अब एउटा मानिसले दुई पटक यस्तो गर्नसक्छ अर्थात् तलाक़का पश्चात इद्दत (अवधि) का अन्त हुनुभन्दा पूर्व वापस फर्काइहालोस्, किन्तु तेस्रो पटक जब तलाक़ दिनेछ त त्यसका पश्चात उसलाई फर्काउनुको अधिकार पनि समाप्त हुनेछ ।

[2]अर्थात् तलाक़ प्राप्त वायेन: (विलग) नै किन नहोस्, यदि गर्भवती छ भने त्यसका भरण-पोषणको खर्च तथा आवास आवश्यक छ, जस्तो कि पहिला पनि वर्णन गरि एको छ ।

[3]अर्थात् तलाक़ दिनुका पश्चात यदि त्यसले तिम्रा बच्चालाई दूध खुवाउँछ भने त्यसको पारिश्रमिक तिमीमाथि छ ।

[4]अर्थात् आपसका परामर्शले पारिश्रमिक तथा अन्य मामिलाको निराकरण गरियोस्, जस्तै बच्चाको पिताले रीतिअनुसार पारिश्रमिक देओस्, तथा माता, पिताको शक्तिका अनुसार पारिश्रमिकको माँग गरोस्, आदि ।

لَهٗٓ اُخْرٰى ۝٦

राख्दछौ भने त त्यसको भनाइ अनुसार कुनै अन्यले दूध खुवाउने छ।[1]

لِيُنْفِقْ ذُوْ سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهٖ ۭ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهٗ فَلْيُنْفِقْ مِمَّآ اٰتٰىهُ اللّٰهُ ۭ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَآ اٰتٰىهَا ۭ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُّسْرًا ۝٧

(७) धनवालाले आफ्ना धनका अनुसार खर्च गर्नुपर्छ[2] तथा जसको जीविका त्यसका लागि कम गरिएको छ[3] त उसलाई चाहिन्छ कि जे-जति अल्लाह (तआ़ला) ले त्यसलाई प्रदान गरेको छ, त्यसैमध्येबाट (आफ्ना शक्तिका अनुसार) देओस्, कुनै व्यक्तिमाथि अल्लाहले बोझ राख्दैन परन्तु यति नै जति शक्ति त्यसलाई दिएको छ।[4] अल्लाह (तआ़लाले) निर्धनताका पश्चात धन पनि प्रदान गर्नेछ।[5]

---

[1]अर्थात् परस्पर पारिश्रमिक आदिको निर्णय हुन नसकोस् भने कुनै अन्य दूध खुवाउनेवालीसँग मामिला तय गर जसले त्यसका बच्चालाई दूध खुवाओस्।

[2]अर्थात् दूध खुवाउने स्त्रीहरूलाई पारिश्रमिक आफ्नो शक्तिका अनुसार दिइयोस्। यदि अल्लाहले अधिक धन सम्पत्ति प्रदान गरेको छ भने यसै विस्तारका साथ दूध खुवाउनेवालीको सेवा आवश्यक छ।

[3]अर्थात् त्यो धनमा कमजोर होस्।

[4]अत: त्यसले निर्धन तथा दरिद्रलाई यो आदर्श दिदैन कि त्यसले दूध खुवाउनेवालीलाई अधिक नै पारिश्रमिक देओस्। अभिप्राय यी निर्देशहरूको यो हो कि बच्चीकी आमा तथा त्यसको पिताले यस्तो उचित ढंग अपनाउन कि एक-अर्कालाई कष्ट नपुगोस् तथा बच्चालाई दूध खुवाउने कुराको समस्या नहोस्। जस्तो कि अन्य स्थानमा भन्यो:

﴿ لَا تُضَاۗرَّ وَالِدَةٌۢ بِوَلَدِھَا وَلَا مَوْلُوْدٌ لَّهٗ بِوَلَدِهٖ ﴾

"न मलाई बच्चाका कारण दु:ख पुऱ्याइयोस् र न बाबुलाई।" (अल-बक़्र: २३३)

[5]अत: जसले अल्लाहमाथि विश्वास एवं भरोसा गर्दछन्, अल्लाहले उनका लागि सुविधा एवं विस्तार पनि प्रदान गर्दछ।

وَكَأَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾

(८) तथा धेरै बस्ती (वालाहरू) ले आफ्ना प्रभुका आदेशबाट तथा त्यसका सन्देष्टाहरूको अवहेलना गरे[1] त हामीले पनि उनीसित कडा हिसाब लियौं तथा अनदेखा (कठोर) प्रकोप उनीमाथि पारिदियौं ।[2]

فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾

(९) त उनीहरूले आफ्ना कर्तुतहरूको स्वाद चाखे तथा परिणाम स्वरुप उनको हानि नै भयो ।

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾

(१०) उनका लागि अल्लाह तआलाले घोर यातनाहरू तयार गरेको छ, त अल्लाहसित तर्स हे बुद्धिमान, ईमान भएकाहरू ! निश्चित रुपमा अल्लाहले तिमीतिर शिक्षा पठाएको छ ।

رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ

(११) (अर्थात्) सन्देष्टा[3] जसले तिमीलाई अल्लाहका स्पष्ट आदेश पढेर सुनाउँछ ताकि ती मानिसहरूलाई जसले ईमान स्वीकार गर्दछन् तथा सत्कर्म गर्दछन् त्यसले अन्धकारबाट प्रकाशतिर ल्याओस्,[4]

---

[1] عَتَتْ ، أي: تمردت و طغت و استكبرت عن اتباع أمـر الله و متابعـة رسلـه अर्थात् अवज्ञा, उद्दण्डता तथा उल्लंघन तथा अल्लाहका ओदशहरू एवं त्यसका रसूलहरूका कुरा मान्नबाट अहंकार तथा घमण्ड गरे ।

[2] مُنكراً فظيعاً-نُكْـراً हिसाब तथा यातना, दुबैको अभिप्राय सांसारिक पकड तथा यातना हो, अथवा फेरि केही ज्ञाताहरूका कथनानुसार वाक्यक्रममा अगाडि-पछाडि गरिदिएको छ । عذاباً نُكْـراً त्यो यातना हो जो संसारमा अकाल, धर्तीमा धँसाइदिनु तथा रुप परिवर्तनका रुपमा उनीहरूलाई पुग्यो, तथा حِساباً شديداً त्यो हो जो परलोकमा हुनेछ (फ़तहुल क़दीर)

[3] रसूल यो जिक्रसित बदल्छ । अतिशय स्वरुप रसूललाई ज़िक्र भनिएको छ जस्तै भन्दछन्, त्यो त न्यायको मूर्ति हो, अथवा जिक्र (स्मृति) सित अभिप्राय पवित्र कुर्‌आन हो तथा رسـولاً भन्दा पहिला أرْسَلْنَا लुप्त छ, अर्थात, ज़िक्र (कुर्‌आन) लाई उतार्‍यो तथा रसूल (सन्देष्टा) लाई पठायो ।

[4] यो रसूलको दायित्व तथा पद वर्णन गरिएको छ कि त्यसले कुर्‌आनद्वारा मानिसहरूलाई नैतिक पतन तथा शिर्क (बहुदेववाद)

إِلَى النُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾

तथा जुन व्यक्तिले अल्लाहमाथि ईमान स्वीकार गर्‍यो तथा सत्कर्म गर्‍यो[1] अल्लाहले त्यसलाई यस्तो स्वर्गमा प्रवेश दिनेछ जसमा नहरहरू प्रवाहित छन्, जसमा उनी सधैं सधैं रहनेछन्। निःसन्देह अल्लाहले त्यसलाई सर्वोत्तम जीविका प्रदान गरेको छ।

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ ۖ

(१२) अल्लाह त्यो हो जसले सात आकाश बनायो तथा त्यसैका समान धर्ती पनि।[2] त्यसको

एवं पथभ्रष्टताका अन्धकारहरूबाट निकालेर ईमान तथा सत्कर्मका प्रकाशतिर ल्याउँछ। यहाँ الرسول (रसूल) (सन्देष्टा) सित तात्पर्य رسول अर्थात् मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम हुनुहुन्छ।

[1]सत्कर्ममा दुबै कुरा सम्मिलित छन्, आदेश तथा कर्तव्यहरूको पालना तथा अवज्ञा एवं पापहरूबाट बच्नु। प्रयोजन यो हो कि स्वर्गमा ईमान भएकाहरूले प्रवेश पाउनेछन्, जसले केवल मुखबाट नै ईमान व्यक्त गरेका थिएनन्, बरु उनीहरूले ईमानका माँगहरूका अनुसार कर्तव्यहरूको पालन गरेका थिए तथा अवज्ञाहरूबाट पन्छिएका थिए।

[2]أي خَلَقَ مِنَ الأرض مثلهنَّ अर्थात् सात आकाशहरूको जस्तै सात धर्तीहरू पनि पैदा गरेको छ। केही ज्ञाताहरूले यसबाट सात महाद्वीप तात्पर्य लिएका छन्, परन्तु यो सही छैन। बरु जुनप्रकार माथि तल्लाहरू सात आकाश छन्, त्यसैप्रकार सात धर्तीहरू छन्, जसको मध्ये अन्तर तथा दूरी छ तथा प्रत्येक धर्तीमा अल्लाहको सृष्टि आबाद छ (अल-कुर्तबी) हदीसहरूबाट पनि यसको समर्थन हुन्छ। जस्तै नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो:

«مَنْ أَخَذَ شِبْراً مِنَ الأَرْضِ ظُلْماً، فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ»

"जसले कसैको वित्ता बराबर भूमि पनि हडप्यो भने केयामतका दिन त्यस भूमिको त्यति भाग सातौं धर्तीहरूबाट तौक (रिङ) बनाएर त्यसका घाँटीमा हालिदिइने छ।" (सहीह मुस्लिम, किताबुलयूअ, बाबु तहरिमिज जुल्मे)

बुखारीका शब्द हुन् خسف به إلى سبع أرضين "त्यसलाई सातौं धर्तीसम्म धँसाइनेछ। (सहीह बुख़ारी, किताबुल मज़ालिम, बाबु इस्मे मन ज़लम् शैअन् मिनल, अर्ज़े) केही ज्ञाताहरू भन्छन् कि प्रत्येक धर्तीमा त्यसै प्रकारको पैग़म्बर (सन्देष्टा) छ जस्तो पैग़म्बर तिम्रो धर्तीमा आयो, जस्तै आदम आदमको समान, नूह नूहका समान, इब्राहीम इब्राहीमका समान, ईसा ईसाका (अलैहिमुस्सलाम) का समान, परन्तु यो कुरा कुनै सही रिवायत (हदीस) बाट प्रमाणित छैन।

يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

आदेश उनका मध्ये अवतरित हुन्छ[1] ताकि तिमी जानीहाल कि अल्लाह हरेक वस्तुमा सामर्थ्यवान छ । तथा अल्लाह (तआला) ले प्रत्येक वस्तुलाई आफ्ना ज्ञानका परिधिमा घेरेर राखेको छ ।[2]

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

सूरतुत्तहरीम-६६

सूर: तहरीम मदीनामा अवतरित भएको, यसमा बारह आयतहरू एवं दुई रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

يَٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ

(१) हे नबी ! जुन वस्तुलाई अल्लाहले तपाईंका लागि वैध गरिदिएको छ, त्यसलाई तपाईंले अवैध किन गर्नुहुन्छ ?[3] (के) तपाईं आफ्ना

---

[1]अर्थात् जस्तो प्रत्येक आकाशमा अल्लाहको आदेश लागू तथा प्रभावी छ, यसैप्रकार प्रत्येक धर्तीमाथि त्यसको आदेश चल्छ, आकाशहरूको जस्तै त्यसले सबै धर्तीहरूको पनि व्यवस्था गर्दछ ।

[2]तसर्थ त्यसका ज्ञानबाट कुनै वस्तु बाहिर छैन चाहे त्यो जस्तोसुकै नै होस् ।

[3]नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जुन वस्तुलाई आफ्ना लागि अवैध गरिहाल्नु भएको थियो त्यो के थियो ? जसमाथि अल्लाहले आफ्नो अप्रियता व्यक्त गऱ्यो । यस सन्दर्भमा एक त त्यो प्रसिद्ध घटना हो जो बुख़ारी तथा सहीह मुस्लिम आदिमा उद्धृत भएको छ कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम आदरणीय ज़ैनब बिन्ते ज़हशका पास केही बेर रोकिनु हुन्थ्यो, तथा त्यहाँ मधु पिउनु हुन्थ्यो । आदरणीय हफ़सा तथा आयेशा (रज़ीयल्लाहु अन्हुमा) दुबैले त्यहाँ उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई अधिक बेरसम्म बस्नुबाट रोकिनुका लागि यो योजना बनाउनु भो कि उनीहरूमध्ये जसका पास पनि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम जानुहुन्छ त त्यसले उनीसित यो भनोस् कि तपाईंका मुखबाट मग़ाफीर (एक प्रकारको फूल जसमा अप्रिय गन्ध हुन्छ) को गन्ध आइराखेको छ, तथा उहाँहरूले यस्तै गर्नुभयो । उहाँले भन्नुभयो मैले त ज़ैनबका घर केवल मधु पिएको छु । अब म सौगन्ध खान्छु कि यो पिउने छैन, किन्तु यो कुरा तिमीले कसैलाई भन्नुहुन्छ । (सहीह बुखारी तफ़सीर सूरतित तहरीम सुनन नसाईमा

تَبْتَغِيْ مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ①

पत्नीहरूको प्रसन्नता प्राप्त गर्न चाहनुहुन्छ तथा अल्लाह क्षमाशील अत्यन्त दयालु छ ।

قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْ ۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ

(२) निःसन्देह अल्लाह (तआला) ले तपाईंका लागि सौगन्धहरूबाट निस्कनुको विधि नियमित गरिदिएको छ[1] तथा अल्लाह तपाईंको कार्यक्षम

वर्णन गरिएको छ कि त्यो एउटा दासी थिई जसलाई उहाँले आफूमाथि अवैध गरिहाल्नु भएको थियो । (शेख अल्बानीले यसलाई सही भनेका छन्, सुनन नसाई ३/८३ परन्तु अन्य केही विद्वानहरूले यसलाई क्षीण भनेका छन्) केही विद्वानहरूले वर्णन गरेका छन् कि यो दासी मारिया किबतीया थिइन्, जसबाट नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका पुत्र इब्राहीम पैदा भएको थियो । तिनी एकपटक आदरणीय हफ़साका घर आएकी थिइन् जबकि आदरणीया हफ़सा थिइनन् । संयोगले तिनको उपस्थितिमा आदरणीय हफ़सा आइपुगिन् । तिनलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका साथ आफ्ना घरमा एकान्तमा देख्नु अप्रिय लाग्यो, जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले पनि बुझिहाल्नुभयो जसपश्चात आरदणीय हफसालाई प्रसन्न गर्नका लागि उहाँले मारियालाई आफूमाथि निषेध गरिहाल्नुभयो तथा हफ़सालाई ताकीद गर्नुभयो कि यो कुरा कसैलाई नभनून् । इमाम इब्ने हजर एक त यो भन्नुहुन्छ कि यो घटना विभिन्न वर्णन क्रमले आएको छ जो एक अर्कालाई बल पुऱ्याउँछ । दोस्रो कुरो उनी यो भन्नुहुन्छ कि संम्भव छ कि दुबै घटनाहरू नै एकसाथ यस आयतका अवतरणका कारण बनेका होऊन् । (फ़तहुल बारी, तफ़सीर सुरतित तहरीम) इमाम शौकानीले पनि यही विचार व्यक्त गरेका छन् तथा दुबै कथाहरूलाई सही भनेका छन् । यसबाट यो कुरा पनि स्पष्ट हुनजान्छ कि अल्लाहका वैध कुराहरूलाई अवैध गर्नूका अधिकार कसैलाई पनि छैन, यहाँसम्म कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम पनि यो अधिकार राख्नुहुन्न ।

[1]अर्थात् प्रायश्चित (कफ़्फ़ारा) दिएर त्यस कामलाई गर्नुको, जसलाई नगर्नुको शपथ ग्रहण गरिएको होस्, अनुमति दिइदियो । सौगन्धको यो प्रायश्चित सूर: मायेद: ८९ मा वर्णन गरिएको छ, तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले पनि प्रायश्चित गर्नुभो । (फ़तहुल क़दीर) यस विषयमा विद्वानहरूमा मतभेद छ कि यदि कसैले आफूमाथि कुनै कुरा अवैध गरेको छ भने त्यसको के आदेश छ ? सामान्य विद्वानहरूका विचारले पत्नीका अतिरिक्त कुनै वस्तुलाई हराम (अवैध) गर्नबाट त्यो अवैध हुनेछ न त्यसमाथि प्रायश्चित (दण्ड) छ । यदि पत्नीलाई आफूमाथि हराम (अवैध) गर्नेछ भने यदि त्यसको आशय तलाक़ (सम्बन्ध विच्छेद) छ भने तलाक़ हुनजानेछ तथा यदि तलाक़को विचार छैन भने मान्य कथन यो हो कि यो सौगन्ध हो, यसका लागि सौगन्धको कफ़्फ़ारा प्रायश्चित) गर्नु आवश्यक छ । (ऐसरुत्तफ़ासीर)

وَهُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ②

छ तथा त्यही (पूर्ण) ज्ञान भएको एवं हिक्मतवाला छ ।

وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيْثًا ۚ فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ ۚ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيْمُ الْخَبِيْرُ ③

(३) तथा (याद गर) जब नबीले आफ्ना केही पत्नीहरूसित एउटा कुरो सानो स्वरमा भन्नुभयो[१] त जब उसले त्यस कुरोलाई सूचित गरिदियो[२] तथा अल्लाहले आफ्ना नबीलाई त्यसमा अवगत गरिदियो त नबीले केही कुरा त भन्दिनु भयो तथा केही भन्नुभएन, अनि[३] जब नबीले आफ्नी त्यस पत्नीलाई यो कुरा सुनाइदिनुभयो त त्यो भन्नथाली कि यसको सूचना तपाईंलाई कसले दियो ।[४] भन्नुभयो कि सबैकुरा जान्ने पूर्ण सूचना राख्ने अल्लाहले मलाई भनिदिएको छ ।[५]

إِنْ تَتُوْبَا إِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ

(४) (हे नबीका दुबै पत्नीहरू !) यदि तिमी अल्लाहसित क्षमा माँग्दछौ (त अति उत्तम

[१]त्यो गुप्त कुरो मधु (शहद) अथवा दासी मारियालाई हराम गर्ने सम्बन्धी थियो, जो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व ल्लमले आदरणीया हफ़सासित गर्नु भएको थियो ।

[२]अर्थात् हफ़साले यो कुरा आयेशा रज़ियल्लाहु अन्हुलाई भनिदिइन् ।

[३]अर्थात् हफ़सालाई यो बताउनुभयो कि तिमीले मेरो रहस्य भनिदिएकी छौ, तैपनि आफ्ना मान-सम्मानलाई दृष्टिमा राख्दै सबै कुरा भन्नुभएन ।

[४]जब नवी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले आदरणीय हफ़सालाई भन्नुभो कि तिमीले मेरो भेद खोलिदिएकी छौ त तिनी चकित भईन, किनकि तिनले आदरणीय आयेशाका अतिरिक्त कसैलाई यो कुरा भन्नुभएको थिएन तथा आयशाबाट उनलाई आज्ञा थिएन कि तिनी उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई भनिदिनेछिन्, किनकि तिनी मामिलामा साक्षी थिइन् ।

[५]यसबाट ज्ञात भयो कि कुरआनका अतिरिक्त पनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लममाथि प्रकाशना (वह्य) को अवतरण हुन्थ्यो ।

قُلُوبُكُمَا ۚ وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ④

छ)[1] नि:सन्देह तिम्रा हृदय झुकिहालेका छन् ।[2] तथा यदि तिमी सन्देष्टाका विरुद्ध एक-अर्काको सहायता गर्नेछौ भने नि:सन्देह त्यसको संरक्षक अल्लाह छ एवं जिब्रील छन् तथा सदाचारी ईमान भएकाहरू र उनका अतिरिक्त फरिश्ताहरू पनि सहायता गर्नेवाला छन् ।[3]

عَسَىٰ رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا ⑤

(५) यदि उनी (सन्देष्टा) तिमीलाई तलाक़ (विवाह-विच्छेद) दिनुहुन्छ भने अति शीघ्र उनलाई उनको प्रभु तिम्रा ठाउँमा तिमीभन्दा उत्तम पत्नीहरू प्रदान गर्नेछ,[4] जो इस्लाम भएका, ईमान भएका, अल्लाहका समक्ष नतमस्तक हुने, क्षमा माँग्ने, इबादत गर्ने, ब्रत (रोज़ा) बस्नेहरू हुनेछन् विधवा तथा कुमारीहरू ।[5]

---

[1]अर्थात् तिम्रो क्षमा स्वीकार गरिनेछ, यो शर्त (إن تتوبا) को लुप्त उत्तर हो ।

[2]अर्थात् सत्यबाट हटिहाले तथा उनको यस्तो कुरोलाई प्रिय राख्नुछ जो नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमलाई अप्रिय थियो । (फ़तहुल क़दीर)

[3]अर्थात् नबीका मुक़ाबिलामा तिमी जत्थाबन्दी गर्नेछौ भने नबीको केही बिगार्न सक्ने छैनौ, यसकारण कि नबीको सहायक त अल्लाह पनि छ तथा सबै मोमिन एवं फरिश्ता पनि ।

[4]यो चेतावनीको लागि सन्देष्टाका पवित्र पत्नीहरूसित भनिदैछ कि अल्लाहले आफ्ना पैग़म्बरलाई तिमीभन्दा राम्रा पत्नी प्रदान गर्नसक्छ ।

[5]ثَيِّبَات (सैयेबात) ثَيِّب (सयि्यब) को बहुवचन हो (फर्केर आउनेवाली) विधवा नारीलाई सयि्यब यसकारण भनिन्छ कि त्यो पतिबाट वापस फर्केर आउँछ । अनि यसैप्रकार पति बिना रहन्छे जस्तै पहिला थिइन् । أبكار (अबकार) بكر (बिक्र) को बहुवचन हो । कुँवारी स्त्रीलाई बिक्र (नई) यसकारण भनिन्छ कि त्यो अझै आफ्नो प्रथम स्थितिमा हुन्छ जसमा पैदा भएकी छ । (फ़तहुल क़दीर) केही रिवायतहरूमा वर्णन छ कि सयि्यब:सित अभिप्राय आदरणीय आसिया (फ़िरऔनकी पत्नी) तथा बिक्रसित ईशदूत ईसाकी आमा मरियम (तात्पर्य) हुन् । अर्थात् स्वर्गमा यी दुबैलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका पत्नीहरू बनाइदिइनेछ । (अहदीसे ज़ईफा)

يَآيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ⑥

(६) हे ईमान भएकाहरू ! तिमी स्वयं आफूलाई तथा आफ्ना परिवारहरूलाई त्यस अग्निबाट बचाउ[1] जसको इन्धन मनुष्य छ तथा पत्थर, जसका लागि कठोर हृदय भएका शक्तिशाली फरिश्ताहरू नियुक्त छन्, जसलाई जो आदेश अल्लाह तआला दिन्छ त्यसको अवहेलना गर्दैनन् अपितु जो आदेश दिइन्छ, त्यको पालना गर्दछन् ।

يَآيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ ۭ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ⑦

(७) हे काफिरहरू ! आज तिमी (विवशता एवं) बहाना व्यक्त नगर । तिमीलाई केवल तिम्रा कुकर्महरूको प्रतिफल दिइदैछ ।

يَآيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ

(८) हे ईमान भएकाहरू ! तिमी अल्लाहका अगाडि (सत्य एवं) शुद्ध क्षमा माँग । सम्भव छ कि

सम्भव छ कि यस्तो होस्, किन्तु यी रिवायतहरू (उद्धरण) का आधारमा यस्तो विचार राख्नु तथा बयान गर्नु सही छैन, किनकि वर्णनुक्रमका अनुसार यी रिवायतहरू (हदीस) अमान्य छन् ।

[1]यसमा ईमान भएकाहरूलाई उनका एउटा अति महत्वपूर्ण उत्तरदायित्वतिर ध्यान दिलाइएको छ तथा त्यो यो हो कि आफ्ना साथ आफ्ना घरवालाको पनि सुधार तथा उनको इस्लामी शिक्षा-दीक्षाको व्यवस्था गर्नुस्, ताकि यो सबै नरकको इन्धन बन्नबाट बच्न जाऊन् । यसैकारण रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमले भन्नुभयो कि जब बच्चा सात वर्षको हुन्छ त त्यसलाई नमाज़को आदेश देउ तथा दस वर्षको आयुमा नमाज़मा आलस्य देख्छौ भने तिमी उनलाई सजाय देउ । (अबू-दाऊद, तिर्मिजी, किताबुस्सलात) धर्मविदहरूले भनेका छन् कि यसैप्रकार रोज़ा (ब्रत) पनि उनलाई बस्न लगाइयोस् तथा अन्य धार्मिक आदेशहरूका पालनाको निर्देश दिइयोस् ताकि जब उनी बोधको आयुलाई पुग्दछन् त उनमा धार्मिक बोध पनि प्राप्त भइसकेको होस् । (इब्ने क़सीर)

[2]विशुद्ध क्षमा-याचना यो हो: (१) जुन पापबाट क्षमा माँगिराखेको छ, त्यसलाई त्यागिदेओस्, (२) त्यसमा अल्लाहका सामु लज्जित होस्, (३) भविष्यमा त्यसलाई नगर्नुको दृढ संकल्प गरोस्, (४) यदि त्यसको सम्बन्ध भक्तहरूको अधिकारसित छ त जसको हक खोसिएको छ, त्यसको क्षतिपूर्ति गरोस्, जससँग अत्याचार गरेको छ, त्यससित क्षमा माँगोस् । केवल मुखले तौबा-तौबा गर्नु कुनै अर्थ राख्दैन ।

تَوْبَةً نَّصُوحًا ۖ عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي
اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ
رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۖ
إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑧

तिम्रो प्रभुले तिम्रा पाप मिटाइदेओस् तथा तिमीलाई यस्ता स्वर्गमा प्रवेश देओस् जसमा तल नहरहरू प्रवाहित छन्, जुन दिन अल्लाह (तआला) ले नबी (सन्देष्टा) लाई तथा ईमान भएकाहरूलाई जो उनका साथ छन् अपमानित गर्नेछैन। उनको ज्योति उनका अगाडि तथा उनका दायाँ दगुरिरहेको हुन्छ। यिनी प्रार्थनाहरू गरिराखेका हुनेछन् कि हे हाम्रा प्रभु! हामीलाई पूर्ण प्रकाश प्रदान गर[1] तथा हामीलाई क्षमा गरिदेउ, निःसन्देह तिमी हरेक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छौ।

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ
وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ
وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ⑨

(९) हे नबी ! काफिरहरु तथा मुनाफ़िकहरूसित धर्मयुद्ध गर्नुस्[2] तथा उनीमाथि कडाइ गर्नुस्[3] तिनको वासस्थान नरक् हो[4] र यो अति नराम्रो स्थान हो।

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا

(१०) अल्लाह (तआला) ले काफ़िरहरूका लागि

[1]यो प्रार्थना ईमान भएकाहरूले त्यस समय गर्नेछन् जब मुनाफ़िकहरूको प्रकाश निभाइदिनेछ, जस्तो कि सूरः हदीदमा विवरण गुज्रयो। ईमानवालाले भन्नेछन् कि स्वर्गमा जाँदासम्म हाम्रो यो प्रकाश शेष राख तथा यसलाई पूर्ण गरिदेऊ।

[2]काफ़िरहरूका साथ जिहाद तथा लडाईं लडेर एवं मुनाफ़िकहरूसित उनीमाथि अल्लाहको दण्ड नियम लागू गरेर, जब उनीहरू यस्ता काम गर्दछन् जो दण्डनीय हुन्छ।

[3]अर्थात् धर्मका प्रचार-प्रसारमा कडाई गर्नुस् तथा धर्म-विधानहरूमा दृढता अपनाउनुस्, (किनकि लातका भूत बातले मान्ने छैनन्)। यसको अभिप्राय यो हो कि धर्मका प्रचारमा कहिले नम्रता तथा कहिले कडाइको आवश्यकता हुन्छ, प्रत्येक स्थानमा नम्रता पनि उचित छैन, न प्रत्येक स्थानमा कडाई लाभप्रद छ। धर्मका प्रचार-प्रसारमा स्थितिहरू तथा समय एवं व्यक्तिहरूका अनुसार कहिल्यै कोमलता अथवा कडाई गर्नुको आवश्यकता छ, अर्थात् काफ़िर तथा मुनाफ़िक़हरू दुबैको स्थान नरक छ।

امْرَاَتَ نُوْحٍ وَّامْرَاَتَ لُوْطٍ ؕ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتٰهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَّقِيْلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدّٰخِلِيْنَ ⑩

नूहका तथा लूतका पत्नीहरूको उदाहरण दिइएको छ ।[1] यी दुबै हाम्रा भक्तहरूमध्ये दुई सदाचारी भक्तहरूका परिवारमा थिए, अनि उनीहरूले उनका साथ विश्वासघात गरे[2] त ती दुबै (भक्त) ले उनीबाट अल्लाहको (कुनै यातनालाई) रोक्न सकेन[3] तथा आदेश दिइयो कि (महिलाहरू !) नरकमा जानेहरूका साथ तिमी दुबै पनि गइहाल ।[4]

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا

(११) तथा अल्लाह (तआला) ले ईमानवालाहरु

[1] مَثَل को अर्थ हो यस्तो स्थितिको वर्णन जसमा विचित्रता तथा अनौठोपन होस् ताकि त्यसद्वारा एक अर्को स्थितिको परिचय हुन जाओस् जो विचित्र तथा अनौठा हुनमा त्यसका समान होस् । अभिप्राय यो भयो कि यी काफ़िरहरूको दशाका लागि अल्लाहले एउटा उदाहरण दिएको छ जो नूह तथा लूतका पत्नीको हुन् ।

[2] यहाँ विश्वासघातसित अभिप्राय सतीत्वमा विश्वासघात होइन, किनकि यस कुरामा "इजमाअ" (सहमति) छ कि कुनै नबीकी पत्नी व्यभिचारीणी हुँदैन । (फ़तहुल क़दीर) विश्वासघातको अर्थ यो हो कि यिनी आफ्ना पतिहरूमाथि ईमान स्वीकार गरेनन्, निफ़ाक़ (दुविधा) मा ग्रस्त रहे तथा उनका सहानुभूतिहरू आफ्ना काफ़िर जातिका साथ रहे, जस्तो कि नूहकी पत्नीले आदरणीय नूह (अलैहिस्सलामका) विषयमा मानिसहरूसित भन्दथी कि यो उन्मादग्रस्त (दीवाना) छ तथा लूतकी पत्नी आफ्ना सम्प्रदायलाई घरमा आउने आगन्तुकहरूको सूचना पुऱ्याउँथी । केही मानिस भन्दछन् कि यी दुबै आफ्ना जातिका मानिसहरूमा आफ्ना पतिहरूको चुक्ली गर्दथी ।

[3] अर्थात् नूह तथा लूत दुबै अल्लाहका पैग़म्बर (सन्देष्टा) थिए, जो अल्लाहका समीपस्थ भक्तहरू हुन्छन्, तैपनि आफ्ना पत्नीहरूलाई अल्लाहको यातनाबाट बचाउन सकेनन् ।

[4] यो उनीसित प्रलयका दिन भनिनेछ अथवा मृत्युका समय उनीसित भनियो । काफ़िरहरूको उदाहरण यहाँ विशेष रुपले वर्णन गर्नुको अभिप्राय पवित्र पत्नीहरूलाई यो चेतावनी दिनु हो कि उनी निःसन्देह त्यस रसूलकी घरकी शोभा हुन्, जो सम्पूर्ण सृष्टिमा सर्वोत्तम छन् । परन्तु उनीहरूले याद राख्नुपर्छ कि यदि उनीहरूले रसूलको विरोध गरे अथवा उनलाई दुःख पुऱ्याए भने उनीहरू पनि अल्लाहको पकडमा आउन सक्दछन्, तथा यदि यस्तो भयो त कोही उनलाई बचाउनेवाला छैन ।

امْرَاَتَ فِرْعَوْنَ م اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِيْ عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِيْ مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنِيْ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١١﴾

लागि फ़िरऔनकी पत्नीको उदाहरण वर्णन गऱ्यो[1] जबकि उसले प्रार्थना गरी हे मेरा प्रभु ! मेरा लागि आफ्‌ना पास स्वर्गमा घर बनाउ तथा मलाई फ़िरऔनबाट तथा त्यसका कर्मबाट बचाउ र मलाई अत्याचारीहरूबाट मुक्ति प्रदान गर ।

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتِيْٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيْهِ مِنْ رُّوْحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقٰنِتِيْنَ ﴿١٢﴾

(१२) तथा (उदाहरण वर्णन गऱ्यो) मरियम पुत्री इमरानको[2] जसले आफ्नो सतीत्वको सुरक्षा गरी, अनि हामीले आफ्नो तर्फबाट त्यसमा प्राण फुक्यौं तथा (मरियम) ले आफ्ना प्रभुका कुराहरू[3] तथा त्यसका किताबहरूको पुष्टि गरिन् तथा इबादत गर्नेहरू मध्येबाट थिइन् ।[4]

[1]अर्थात् उनका प्रोत्साहन, अडिग रहनु तथा धर्ममा दृढता एवं आपदामा धैर्यका लागि, तथा यो पनि बताउनका लागि कि कुफ्रको वैभव तथा आतङ्क मुसलमानहरूको केही बिगाड्न सक्दैन, जस्तो फ़िरऔनकी पत्नी छे जो आफ्नो समयका सबभन्दा ठूला काफ़िरका अधीन थिई, किन्तु त्यसले आफ्नो पत्नीलाई रोक्न सकेन ।

[2]आदरणीय मरियमको चर्चाबाट उद्देश्य यो वर्णन गर्नु हो कि यद्यपि एउटा बिग्रेको जातिबीच रहन्थिन्, किन्तु अल्लाहले उनलाई लोक तथा परलोकको प्रतिष्ठा एवं चमत्कारबाट सम्मानित गऱ्यो तथा पुरै विश्वका महिलाहरूमाथि तिनलाई श्रेष्ठता प्रदान गऱ्यो ।

[3]प्रभुका शब्दहरूसित अभिप्राय अल्लाहका धर्म-विधान हो ।

[4]अर्थात् यस्ता मानिसहरू तथा परिवारमध्ये थिइन् जो आज्ञाकारी, उपासक तथा सुधार एवं आज्ञापालनमा प्रसिद्ध थियो । हदीसमा वर्णन छ कि जन्नति महिलाहरूमा सर्वश्रेष्ठ हज़रत ख़दीजा, हज़रत फ़ातिमा, हज़रत मरीयम तथा फ़िरऔनकी पत्नी आदरणीय आसीया, रज़ीयल्लाहु अन्हु हुन् । (मुसनद अहमद १/२९३, मजमउज्जवायेद ९/२२३, अस्सहीह लिल अल्बानी नं.१५०८) एक अर्को हदीसमा छ कि पुरुषहरूमा त परिपूर्ण धेरै भएका छन्, किन्तु महिलाहरूमा पूर्ण मात्र फ़िरऔनकी पत्नी आसीया मरियम पुत्री इमरान तथा ख़दीजा पुत्री खुवैलिद हुनुहुन्छ, तथा आयेशा रज़ियल्लाहु अन्हाको प्रधानता नारीहरूमाथि यस्तो छ जस्तै सरीद (एक प्रकारका खाना) लाई तमाम खानाहरूमाथि प्रधानता प्राप्त छ । (बुख़ारी, किताबु बदईल ख़ल्क, तथा मुस्लिम, किताबुल फ़जाइल बाबु फज़ाईलि ख़दीजा)